SESSIZ USTALAR

DİRİLİŞİN YOL HARİTASI

PROF. DR.
ŞERİF ALİ TEKALAN

SESSİZ USTALAR

Prof. Dr.
Şerif Ali TEKALAN

Prof. Dr. Şerif Ali TEKALAN

1952 yılında Afyon/Sandıklı'da doğdu.

1976 yılında Ege Tıp Fakültesini bitirdi.

1979 yılında Aynı fakültede Kulak Burun Boğaz ihtisasını tamamladı.

1981-1983 yılları arasında İsviçre hükümetinin 2 yıllık karşılıksız burslusu olarak Cenevre Üniversitesi Tıp Fakültesi KBB kliniğinde otonöroloji ve işitme potansiyelleri üzerine çalışmalar yaptı.

1983 yılında ABD'de "Boston Massachusets Eye and Ear Infirmary"de aynı konular üzerinde çalıştı.

1983-1985 yılları arasında Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Askeri Tıp Fakültesi KBB Ana Bilim dalında askerlik hizmetini tamamladı.

1985 yılında doçent, 1991 yılında profesör oldu.

1985-1991 yılları arasında Erciyes Üniversitesi Tıp fakültesi KBB anabilim dalında öğretim üyesi olarak çalıştı.

1990-1991 yılları arasında Tübitak Tıp Araştırma Grubu Yürütme Komitesi sekreterliği yaptı.

1993-1997 yılları arasında Yüksek Öğretim (YÖK) Yürütme Kurulu Üyesi olarak çalıştı.

1997-1999 yılları arasında tekrar Erciyes Üniversitesi Tıp fakültesi KBB anabilim dalında öğretim üyesi olarak çalıştı.

1999-2005 Fatih Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı

2006-Halen Uluslararası Üniversiteler Birliği Başkanı

Onu yabancı dilde olmak üzere Kulak Burun Boğaz alanında 74 yayınlanmış eseri mevcuttur.

Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Evli ve 5 çocuk babasıdır.

Değişik dergi ve gazetelerde de sosyal konularda yazılar yazmaktadır.

Özellikle gençlere yönelik olmak üzere toplumun tüm kesimlerine başta zararlı alışkanlıklarla ilgili olarak güncel sosyal konularda konferanslar vermektedir.

25 haziran 2004 tarihinde ANSE(Ankara Sanat Evi)'nin düzenlediği "Göz kuşağı" karma fotoğraf sergisinde ve Fotoğraf Sanatı Kurumunun 1-10.11.2004 tarihinde düzenlediği 4.Ankara Fotoğraf Günleri'nde fotoğrafları sergilendi.

2005 yılında Ufuk kitaplarından "İsviçreden Moğolistana" kitabı yayınlandı.

10-13.2.2005 tarihinde Göz Kuşağı 2 Fotoğraf Sergisinde "Yüze Yazılan Toprak" adlı 54 fotoğraftan oluşan ve Ankara Çağdaş Sanatlar Merkezinde sergilenen şahsi fotoğraf sergisi yapıldı.

Haziran 2005 tarihinde de FM yayınlarından "Yüze Yazılan Toprak" adlı fotoğraf albümü yayınlandı.

2006 yılında Kaynak yayınlarından Pasifik ülkeleri ile ilgili "Pasifik Notları" adlı kitabı yayınlandı.

2006 yılında,Altınburç Yayınlarından,sigara,alkol,uyuşturucular,internet bağımlılığı gibi zararlı alışkanlıklarla ilgili "Çağın Ölüm Tuzakları" adlı kitabı yayınlandı.

Ankara Fotoğraf Sanat Kurumu,Gezginler Klübü,Türk KBB Derneği, İsviçre KBB Cemiyeti ,Fransa KBB Cemiyeti üyelikleri vardır.

E-mail;satekalan@gmail.com,satekalan@hotmail.com www.satekalan.com.tr

SESSİZ USTALAR

Prof. Dr.
Şerif Ali TEKALAN

KAYNAK
YAYINLARI

SESSİZ USTALAR

Copyright © Kaynak Yayınları, 2009
Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Hasan Hayri DEMİREL

Kapak
Engin ÇİFTÇİ

Mizanpaj
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-9944-125-92-5

Yayın Numarası
255

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Aralık 2009

Genel Dağıtım
Gökkuşağı Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Kaynak Yayınları
Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.kaynakyayinlari.com.tr

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Bir felsefeci gece yarısı yatağında uyuyan eşini uyandırır. Eşi "hayrola" deyince, felsefeci de "dünyada bu kadar yapılacak iş varken nasıl uyuyorsun hayret ediyorum" der. Aynen bunun gibi, dünyanın her yerinde ve her konuda çözülmeyi bekleyen, yolu bulununca da çözülebilen, problemler mevcut ama maalesef, felsefecinin de belirttiği gibi, bazen ilgililer ve yetkililer ya bilgisizliklerinden ya da ilgisizliklerinden bu problemler çözülemiyor. Çözülemedikleri gibi gittikçe biriken bu problemler arkadan gelen nesillerin önlerine yığılıyor. Onlar da bir yandan kendi problemleri ile, diğer yandan da bunları çözmeye çalışmakla uğraşıyorlar.

Burada aslolan herkesin kendi sorumluluğunu bilerek üstüne düşeni yapmasıdır. Neme lazımcılık ve bana dokunmayan yılan bin yaşasın şeklindeki yanlış inanışla bunların çözülmesi mümkün görünmemektedir.

Stajyerliğimizde, hastanede başasistanımız koridorda gördüğü bir kağıt parçasını alıp çöpe attıktan sonra bize dönerek "'eğer bu kağıt parçasını ben almazsam kimse almaz' şeklinde düşünerek hareket edin" demişti. Bu, ne kadar güzel bir dersti. Her zaman ve her duruma uyarlanabilen bu prensibe uyarak şahsen ben, sadece koridorlarda gördüğüm kağıt parçalarını değil, otoyollarda,yollarda gördüğüm engel teşkil edebilecek her bir şeyi kaldırmaya çalışıyorum ve çocuklarım başta olmak üzere arabamda bulunan herkes de bunu misal olarak görmüş oluyor.

Sadece koridorda ve yolda bulunan engelleri ortadan kaldırmak

değil insanların önlerinde bulunan tüm engelleri onlardan bir şey beklemeksizin kaldırma gayreti içinde olmak da çok önemlidir.

Bu işler yapılırken, bu işi yapan benim veya ben bu tip işleri de yapıyorum düşüncesinde bile olmamak da o kadar önemlidir. Böyle bir düşünceden hareketle yazılan bir makalenin ismi "Sessiz Ustalar"dı. Kitabın içinde de yer alan ve kitabın ismini de alan bu makalede, toplumlarda, beklentisiz, öne çıkmadan her işin altına girebilen, her boşluğu doldurmaya çalışan, gerçekten toplumları ayakta tutan ve adlarına sessiz ustalar denen bu tip insanlar konu olarak ele alınıyor.

Kitabın diğer konuları da bir bakıma sessiz ustaların bu gayretlerini ve çalışmalarını yaparken dikkat ettikleri ve dikkat etmeleri gereken prensipleri açıklıyor. Teoriden ziyade pratik, gerçek hayattan hareketle özeleştiri bazlı bu prensipler içinde, alternatifli düşünebilme, ekip çalışmasına alışma ve güvenme, eleştirel akla saygı duyarak gri sahaların varlığını da görebilme, herkesi kendi konumunda kabul edebilme gibi konular yer alıyor.

Özellikle özeleştirilerden çıkılarak yazıya dökülen bu ifadeler, belki bir nebze başkalarına da kapı açar, çağrışımlara vesile olur düşüncesiyle okuyucuyla da paylaşılmak istenildiğinden bu kitap ortaya çıktı.

Kitabın okuyuculara, "kargadan başka kuş bilmem" düşüncesinin zıddına, kargadan başka kuşlar da mevcuttur, hayatta her problemin bir çözüm yolu vardır, her insan özel ve güzeldir, yeter ki onun giriş kapısını bulabilelim şeklindeki yaklaşımlar için bir fikir verebilirse netice hasıl olmuştur ümidi içinde olacağım.

Prof. Dr. Şerif Ali TEKALAN

Ankara, 13.11.2009

SESSİZ USTALAR

Bizim köyde sanatkar, mahir, marangoz bir usta vardı, Halil Usta. Siz, ihtiyacınızı söylerdiniz, o tıpkısını size yapar verirdi. Sadece dinler, hemen hemen hiç konuşmazdı. Rahmetli babamla bu ustanın adını, sessiz usta koymuştuk. Kendi halinde, kendi işine bakan, her şeye burnunu sokmayan bir ahlakı vardı. Bulunduğu topluluklarda onu hissetmezdiniz bile. İşini yaparken de sanki şiir okuyor veya oya işliyor maharetiyle elini estetik bir şekilde çalıştırırdı. Ortaya çıkan da gerçekten bir sanat eseri olurdu sessiz ustanın.

Ben köyden ayrıldım, değişik kültürlerde ve değişik coğrafyalarda farklı insanlarla tanıştım. Hemen her yerde sessiz ustaların varlığını gördüm. Bunlar da bizim köydeki Halil Usta'nın izdüşümleriydi. Gürültüsüz ve sessiz işlerini yapıyorlardı. Sahnede görünmüyorlardı. Aynı fay hattının karakterleri olmasına rağmen, sonradan tanıdığım bu sessiz ustalar, artı bir özellik olarak bulundukları ortamlarda adeta bir maymuncuk gibi idiler. Yani nerede ve hangi şartlarda olurlarsa olsunlar, kendilerine mutlaka yapacak bir iş buluyorlardı veya her işe koşuyorlardı veya onların olduğu yerde ortada kalan bir iş olmuyordu.

Bizim köydeki sessiz usta da böyle yerlerde olsaydı o da herhalde benzeri şeyler yapardı.

Özellikle eğitim işleri ile ilgili ortamlarda bulunduğum için, bu işlerin idarecilerinin yanında, dünyanın neresinde olursa olsun makam, mevki, dil, din, renk ayrımı olmaksızın mutlaka bu

sessiz ustalardan biri veya birileri bulunuyordu. Zaten siz onların müşterek özelliklerini bilirseniz derhal onları tanıyorsunuz. Yoksa onlar, işte biz sessiz ustalarız diye kendilerini tanıtmazlar. Aslında bu bakış açısı ve gözlükle bakıldığında, eğer varlarsa her ortamda bunlar net bir şekilde görülebilir.

Her yerdeki ve her çeşit mutfağın en ağır yükünü çekenler bunlardır, ücret istemez, gürültü çıkarmaz, şikayet etmez, daima neşeli, etrafa hep pozitif enerji yayar, hiç dertlerini söylemezler.

Elleri daima her taşın altındadır. Onları boş otururken göremezsiniz. Bir işi bitirince bir başka işe koşarlar. İlle de sadece ve ancak kendi meslekleri ile ilgili işler yapılır diye bir takıntıları yoktur. Kendileri hangi konumda ve hangi meslekte olurlarsa olsunlar, ortada mevcut her çeşit işi yapmaktan geri durmazlar. Herhangi bir yerdeki mevcudiyetleri kimseyi rahatsız etmez. Lügatlarında hayır, yapılmaz, olmaz, gibi kelimeler yoktur. Onlara göre ölümden başka her şeyin çaresi vardır. Hayatta hiçbir zaman one way yani tek yol yoktur, çok yollar vardır. Engeller aşılmak içindir, problemler çözülmek içindir. Başkalarının yapması gereken işleri de yaparlar. Asla bunun adını angarya koymazlar. Kimseden ne bir iltifat, ne de maddi bir beklenti içinde olmazlar. Kimseyle takışmazlar. Gösterişi sevmedikleri gibi, kendilerinin bilinmelerini de çok istemezler. Bu özelliklerinden dolayı takdir edilseler bile bunları duymazlıktan gelirler. Bunların ekseriya eşleri ve çocukları da kendilerine benzerler.

Bir bakıma yarış atlarının karakterlerine sahiptirler, yani yorulmak bilmezler. Çatlayınca onların yorulduklarını anlarsınız. Çoğu zaman başkalarını dinlemede kalırlar.

Fakat frekanslarına girildiğinde, o anda başka işleri de yoksa, sohbetlerini dinlemeye doyum olmaz. Hadiseleri değerlendirişleri, meselelere bakış açıları, kendi yaşadıklarını tabii bir şekilde resmedişlerini rüya alemindeymiş gibi, adeta nefes almadan dinlersiniz ama bu çok hassas bir diyalogtur. Zira kendilerine

önem verdiğinizi ve hayranlıkla dinlediğinizi sezer ve anlarlarsa diyalog biter ve derhal anlatmayı keserler ve kendilerine yapılacak iş ararlar.

Güzellikleri duymaya son derece iştiyaklıdırlar, bunları anlatanları dinlerken kendilerinden geçerler.

Çok iyi gözlemcidirler. Etrafındakiler onları, ifadenin tam anlamıyla "köylü Mehmet ağa" benzetmesi ile çoğu şeyden habersiz zannedilseler de, onlar olayların arka planları dahil her şeyin farkındadırlar. Hasırın altından Mısır'ı seyrederler. Kişilerin karakterlerini, kişiler arası münasebetleri çok iyi okurlar. Size bu konularda çok güzel dersler de verirler.Sizin seviyeniz, pozisyonunuz, konumunuz onları hiç ilgilendirmez, sizin yanınızda çok rahattırlar ama sizi de rencide etmeden söyleyeceklerini söylerler. Çok cömerttirler. Ellerinde ne varsa başkalarına vermek onların en büyük hazlarındandır.

Sessiz ustaların bu özellikleri birbirine çok benzese de, bazen aralarında sadece çok hafif renk tonu farklar vardır. Bu da ancak çok dikkatli bir gözlemle fark edilebilir.

Toplumun içindeki her seviyede bu tip sessiz ustalar mevcuttur. Bunlar bir bakıma boşlukları doldurdukları için toplumların sıhhatli olmalarında çimento vazifesi de görürler.

Sessiz ustaların seviyeleri, genel toplum değerleri istikametinde daima üst seviyededir ama bu değerlerden de, eşyanın tabiatı icabı etkilenirler. Bu değerlerin yüksek olduğu zaman dilimlerindeki toplumlarda, sessiz ustaların seviyeleri de çok yüksek olur.

İnsanlık belki de bu tip insanların yüzü suyu hürmetine ayakta kalabilmektedir. Tarihte bunların misallerini açık seçik görmekteyiz. Sessiz ustalar, bulundukları devirlerde bilinmez, tanınmazlar ama, sonra gelen nesiller bunların kimler olduğunu net bir şekilde görür, öğrenir, daha sonra da bunların yaşam biçimleri adeta evliya menkibeleri gibi nesilden nesile aktarılır durur.

Bunlar geçmişte olduğu gibi günümüzde de vardır, gelecekte de olacaktır.

Bütün hayatı boyunca tam olarak sessiz ustaların kategorisine giremese de insanların hemen hepsinde müspet anlamda sessiz usta rolünü oynadıkları anlar, devirler olur. Bu zaman dilimleri bazı insanlar için daha uzun olabilir, fasılalarla olabilir, bazı insanlar için de daha kısa sürelidir, çok az olur. İnsanların konumlarına göre beklentisiz ve fedakârca yapılan bu davranış biçimleri, yani sessiz ustalık devirleri, onları insanların gözünde çok yüksek mertebelere çıkarabilir. Bu safhalarda bunlar, insanlık adına çok mükemmel işler yapabilir, çok büyük inkilaplara da vesile olabilirler.

Bazen de bazılarının içinde bulundukları konumlar, onları sessiz ustalar konumuna getirebilir.

Bu tarif ve bu fotoğraflarla, yolda rastlanan birisine bunlar sorulsa hemen herkes biraz düşündükten sonra etraflarındaki bu sessiz ustaları ve arada bir sessiz ustalaşanları size söyleyebilir.

Netice olarak, yaradılıştan gelen sessiz usta olma özelliklerinin geliştirilip zenginleştirilmesi, güncelleştirilmesi yanında, herkesin kendini zorlayarak bu özelliklerin kazanılması ve devam ettirilmesi uğrunda çaba sarfetmesi bir insanlık görevidir. Sessiz ustaların önünü açıp onlara imkanlar tanıma ve her birimizin birer sessiz usta olma yönünde birbirimizi destekleme, özellikle yeni yetişen nesillere bu yolda yaşayan örnekler gösterme ve bunların özendirilmesi gelecek adına yapılabilecek en hayırlı işlerden olsa gerek.

Sessiz ustaların ve sessiz ustalaşanların gayretleriyle gürültüsüz, beklentisiz sulh adacıklarının birleştirilip sulh kıtaları oluşacağı bir dünyayı kim istemez ki…

USÛL

Esasında usûl, hayatın her safhasında ve çeşitli şekillerde karşımıza çıkan ve çoğu zaman farkına varamadan yanlışlara düştüğümüz konular arasında yer alır. Diyalog, münazara, toplu görüşmeler ve değişik şekillerdeki toplantılar gibi beşerî münasebetlerde eğer usûl meselesi atlanırsa çoğu zaman bir sonuca varılamadığı gibi niçin varılamadığının da farkında olunmaz. Usûl bir bakıma, eğer bilinip uygulanmazsa tersi olan usûlsüzlüğe yol açar ki bu da; vücuttan bir tümör çıkarmak isteyen cerrahın, klivaj denilen tümörün etrafından bir yol bulması yerine direk tümörün içine girdiğinde çamura saplanan bir canlının debelenmesi gibi çaresizlik içinde kalarak bu işi başaramamasına benzetilebilir.

Usûl, lügatte; plan, sıra, program, tertip, düzen, yol, yordam gibi kelimelerle açıklanır. Mikro ve makro âlemde cereyan eden kanunlar ve hadiselerin tümü tabiri caizse usûlü dairesinde yani bir usûl çerçevesinde cereyan eder. Yeni doğan bir bebeğin beslenmesine, sindiremeyeceği değil de sindirebileceği gıdalarla başlanması bir usûl olduğu gibi, iki kişi arasındaki bir anlaşmazlığı çözmeye çalışan üçüncü şahısların, önce kendilerinin bu işle ilgili konumlarını bilmeleri yanında, iki kişiyi dikkatlice ve sükunetle dinlemeleri de bir usûl prensibidir. Keza hiç yüzme bilmeyenin derin dalmaya teşebbüsü bir usûl hatası olduğu gibi, terzinin elbise dikerken önce düğmeleri dikmeye başlaması da bir usûl hatasıdır.

Usûl, sıra anlamına da geldiği için, sıralamadaki yerlerin değiştirilmesi de usûlün bozulmasına yani usûlsüzlüğe yol açar.

Amatör kümedeki takımlar ne kadar iyi futbol oynarlarsa oynasınlar, hemen birinci lige çıkamazlar, belli yolları izlemeleri gerekir, bir memurun bir üst kademeye yükselmesi belli zaman ve prosedürleri gerektirir. Eğer bu sıralar kasdî olarak bozulursa, usûlsüzlük, diğer adıyla anarşi meydana gelir. Toplumsal olaylarda böyle olduğu gibi, canlı organizmalarda da hücrelerin belli büyüme ve gelişme usûl ve kanunları vardır. Eğer bir hücre, iç ve dış değişik sebeplerden dolayı, normalin dışında büyümeye başlarsa, bu da bir usûlsüzlük, yani bir anarşi, tıp dilinde de tümör olarak adlandırılır.

"Tatlı dil, yılanı deliğinden çıkarır" diye bir atasözümüz vardır.

Burada ifade edilmek istenen husus da çözülmeyecek gibi görünen problemler bile uygun bir usûlle çözülebilir demektir. Nitekim, yılan avcılığında bir kaide vardır. Yılan tam yuvasına girerken kuyruğundan yakalandığında, eğer kuvvetle çekilirse, kendini kasar ve bir türlü çıkarılamaz, zorlanırsa kuyruk kısmından kopar. Burada izlenilmesi gereken usûl, yılan kendini kastığında, hafif gevşeterek bırakıldı imajını ona vermektir. Bu durumda yılan, kendisini gevşetir, avcı da derhal onu çekerse koparmadan çıkarmış olur. Burada da görüldüğü gibi, her işin kendine göre bir usûlü ve adabı vardır.

Hukuk alanında da eğer davaların görüşülmesine başlarken, usûlde bir eksiklik varsa asla esasa geçilmez. Burada da tertip ve düzen kısmı işletilmektedir ki aksi olursa düzensizlik olur ve dava da çözüme bağlanamaz.

Bu tabloya günlük hayatımızda çok rastlarız. Mesela telefonda biri, size işinizle hiçbir ilgisi olmadığı halde bir hesap sormaya kalkar.

Sizin yapacağınız iki şık vardır. Biri, derhal meselenin esasına girip cevap vermeye çalışmaktır ki bu durum, tümörü çıkarmaya çalışan doktorun, direk tümörün içine girmesindeki

yanlışlık gibidir, bir usûlsüzlük yapılmıştır ve mesele çözüme kavuşturulamaz. Çünkü muhatap, bu konuda hiç bilgi sahibi değildir, konunun ilgilisi de olmadığı için sonuç çözümsüzlük, hatta yerine göre kırılma, darılma ve düşmanlığa kadar giden bir dizi olumsuzlukla biter. İkinci şıkka gelince, burada esasa girmeden usûlde kalınır. Bu da iki şekilde icra edilebilir. İlkinde, "Bu konu sizi ilgilendirmez, muhatabım değilsiniz" deyip telefonu kapatabilirsiniz.

Bu, çok sert bir üsluptur. İkinci üslup ise "Kusura bakmayın, bu konunun farklı yönleri var, müsaade ederseniz bunu biz, ilgililerle çözmeye çalışalım" söylem tarzıdır ki, hem esasa girilmemiş, hem de usûl içinde kalan güzel bir üslup olmuştur.

Hemen hemen istisnasız her konuda, eğer usûllere uyma bir prensip haline getirilirse, insanlar arasındaki ilişkilerin çok iyi bir seviyeye gelmesi yanında, tek tek bireylerin de mutluluk seviyeleri artar. Eşler arasındaki diyalogda, aile bireyleri ile olan ilişkilerde, okulda, sokakta, işyerinde usûlüne uygun, güzel bir üslupla yapılan davranışlar, beklediğimiz ve arzuladığımız tabloları oluşturacaktır. Bunlar hiç de zor olmadığı gibi esasında kendisine yeryüzü halifeliği verilen insanoğlunun oluşturması gereken tablolardır.

ÜSLUP

Tarif

Üslup lügatte şekil, tarz, biçim kelimeleriyle tarif edilir. Daha çok da bir iş yaparken üslup farklılıkları gündeme geldiği gibi, insanlar arası diyalog ve münasebetlerde de üslup çeşitlerinden bahsedilir.

Ailede, okulda, çalışılan kurumlarda ve genel olarak da toplumda her gün değişik üslup şekilleriyle karşı karşıyayızdır. Sert üslup ve yumuşak üslup diye ikiye ayrılsa da bu ikisi arasında değişik tonlarda görülen üslup farkları vardır.

Ailede

Anne ve babanın çocuklarına verdikleri eğitimde üslup şekli ister istemez çocukların daha sonra başkalarıyla olan münasebetlerindeki üslup tarzını etkiler. Yumuşak üslupla eğitilen çocuklar, etraflarıyla daha iyi geçinmeye hazır hale gelirler. Sert üslupla eğitilenlerse, geçimsiz olmaya daha çok meyillidirler. Eşler arasındaki diyaloğun üslubu da çocuklar üzerinde etkilidir.

Pek tabii insanın yaradılışından gelen bir özellik de sert ve yumuşak karakterde olmasıdır. Bu karakter de üsluba büyük oranda yansır. Ne var ki burada unutulmaması gereken, gerek yaradılıştan gelen karakter, gerekse üslup, eğitimle güzel hale dönüştürülebilir. Buna ikinci fıtrat kazanma da denilmektedir.

Kurumlarda

Okulda öğretmenin öğrencilerle, idarecilerin öğretmenlerle diyaloğunda, çalışma hayatında amir-memur diyaloğunda, işçi-işveren diyaloğunda hep bu üslup farklılıklarını görürüz. Herkesin çalıştığı kurumda daha iyi bir verim elde edebilmesi de bu üslupların iyi kullanılmasına bağlıdır. Çalışanları motive etme, bunlar arasında sinerji elde etme, idarecilerin üsluplarındaki becerilerine bağlıdır.

Üslup aynı zamanda, detay ve teferruatlarda gizlidir. Aynı cümleyi farklı ses tonu üslubuyla söylemek farklı algılanabildiği gibi, söyleyişteki mimik ve el kol hareketleri de üslup farklılıkları arasında yer alır.

İnsanlarla ilişki ve diyaloglarda eksantriği mümkün olduğunca geniş tutma üslubu benimsenmelidir. Herhangi bir konudaki hedef bir olabilir ama yollar çok çeşitlidir. "İlle de bu yol" şeklindeki üslup, insanı çoğu zaman hüsrana uğratır. Değil insanlar arasındaki münasebetlerde, Allah (c.c.) ile olan münasebetlerde bile, kutlu bir beyanda "*Allah'a giden yollar, mahlukatın nefesleri sayısıncadır*" buyurulduğu gibi, güzel üsluba dikkat çekilmiştir. Yılanın gidişi, bize göre eğridir ama onun normal gidiş üslubu budur. İlle de düz bir hat boyunca gitsin dersek bu gerçek bir yılan değil, sanal yılan olur.

Kalp Kırıklığı

Gönül ve kalp kırıklığı şeklinde ifade edilen, his dünyasına ait duygular da çoğu zaman bu yanlış üslup şekillerinden kaynaklanmaktadır.

Hayatta karşılaşılan çok değişik hadiselerle ilgili olarak, çok değişik üsluplar gelişmiştir. Hayat boyu öğrenme içinde olan insanın, bu üsluplar içinde güzellerini seçip, öğrenip pratiğe koyamama durumunda, hayattaki başarısı da o nisbette azalır.

Devamlılık

Herkesin sevdiği ve takdir ettiği güzel bir üslup yakalandıktan sonra artık bu üslup devam ettirilmelidir. Bundan sapmalar, o kişi hakkındaki güveni de sarsar.

Üslup, kişi bazında söz konusu olduğu gibi, kurum, toplum ve devletler bazında da söz konusu olabilir. Üsluba göre bu yerlerin itibarı yükselir veya düşer. Bu sefer muhataplarca karşı üsluplar geliştirilir ki bu da "Bunlar ancak bu dilden anlar" üslubuyla cevaplandırılır.

Örnekler

Üslupları en güzel olan ve örnek alınması gereken insanlar, peygamberlerdir.

Gerek konuşmalarında, gerekse davranışlarında hep bu güzel üslup örneklerini sergilerler. İlk peygamber olan Hz. Adem Aleyhisselam'dan, son peygamber olan peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.s.)'e kadar peygamberlerin hepsi, güzel yaşama üsluplarını yaşayıp bize göstermişlerdir. Hz. Yunus Aleyhisselam balık tarafından yutulunca, kendi nefsini şikayet ederek Allah'a güzel bir üslupla yalvarmış ve sonra kurtulmuştur.

Hz. Eyüp Aleyhisselam, her yeri yara bere içinde kaldığında bile, asla şikayet etmeme üslubunu sergilemiştir. Hz. Lut Aleyhisselam'ın evine gelen ve kabul edilemeyecek isteklerde bulunan kişilere bile, insanca davranması ve makul tekliflerde bulunma üslubu, unutulacak şeylerden değildir.

Keza Peygamber Efendimiz (s.a.s.), kendisine olmadık şekillerde hitap eden, konuşan, soru soran ve tasvip edilmeyecek davranışlarda bulunanlara karşı bile, sanki hiçbir şey olmamış gibi cevap vermiş ve güzel davranışlarda bulunmuştur. İnsanlar zaferler kazanabilir, çok büyük başarılar elde edebilirler. Bu

durumlar karşısında bazı insanların başarıdan dolayı adeta başı döner ve bunlar olmadık taşkınlıklar yapabilirler.

Peygamber Efendimizin (s.a.s.), Mekke'yi fethedip şehre girerken nasıl bir mahviyete büründüğü dillere destandır. Biniti üzerinde o denli iki büklüm idi ki, neredeyse başı bindiği hayvanın eğer kaşına değecekti.

O şanlı Nebi, o şanlı beldeye işte böyle bir mahviyet içinde girmişti . Bu da çok güzel bir üslup örneğidir.[1]

Bir aksiyonun başlangıcında, yapılışında ve neticesinde detay veya teferruat gibi görünen bu çok küçük davranış farklarındaki üsluplar, tarihe not düşülmektedir. Azgınlık, taşkınlık gibi üsluplar ise hiçbir devirde hoş karşılanmadığı gibi hatırlanmamaktadırlar bile.

Ya biz?

Bunlara benzer davranış biçimlerini, peygamberler dışında, değişik devirlerde yaşamış ve halen yaşayan büyük insanlarda da görüyoruz.

Kendilerine kötülüklerin en ağırları yapılan bu insanlar, kötülükleri yapanlara haklarını helal etmişlerdir. Bu kötü muameleleri, nefislerinin hak etmesine vermişlerdir.

O halde bize düşen, bu güzel örnekleri alıp, hayatımızı en güzel üslupla yaşayıp, üslubunca buradan ayrılmaktır.

---

1 *Sonsuz Nur*, Fethullah Gülen, c. 2, Feza Yayıncılık, s. 37

DURUM DEĞERLENDİRMESİ

Tanım

Canlı varlıkların içinde bulundukları şartları gözönüne alarak bir tavır belirlemeleri, belli bir davranış biçimi sergilemeleri, kendilerine çeki-düzen verme gayret ve çabalarına durum değerlendirmesi denir.

İnsan dahil bitki ve hayvanlar âlemindeki tüm canlıların, iradi veya gayri iradi yaptıkları tüm davranış biçimleri bu çerçevede yer alır. İnsan da ve diğer canlılarda görülen bu durum değerlendirmeleri adeta birbirlerinin izdüşümleri gibidir.

İnsan açısından bu durum ele alınınca, konjonktür denilen günün şartlarını bilerek, durumunu ona göre ayarlama, kendi ihtiyaçlarını ve elinde bulunan imkanları karşılaştırarak, öncelik sıralarını belirleme, mevcut problemler ve çözüm alternatiflerini değerlendirme gibi bir dizi plan ve aksiyonlar fert planında yapılabilir. Bunların daha büyük ölçeklilerinin izdüşümleri de toplum, millet, devlet ve hatta bütün bir insanlık için söz konusu olabilmektedir. Böyle bir plan ve aksiyonlar topluluğuna strateji de denilmektedir.

Bitkilerde

Toprağa atılan bir çiçek tohumunun, günü geldiğinde, sıcaklık ve soğukluk açısından kendisine uygun bir zamanı bekleyerek başını toprağın üstüne çıkarması, çiçeğin çiçekçe bir durum

değerlendirmesi yani onun bir stratejisidir. Ağaçların çiçek açmadan önce, havayı değerlendirmeleri de onların stratejisidir.

Hayvanlar Âleminde

Hayvanlar âleminde, karıncanın kış için erzak depolaması; değişik hayvanların avlanırken kendilerinin de başka bir hayvana av olabilme korkusuyla çok temkinli davranmaları; havada uçan şahin gibi yırtıcı kuşların karada hareket eden avlarını yakalayabilmek için avlarına olan uzaklık, kendi hızları ve avlarının hızını hesap ederek ona göre bir strateji belirlemeleri; balıkçıl kuşların sudaki balıkları avlarken ışığın kırılmasını da hesap ederek hamlelerini isabetli yapabilme çabaları; kedinin fareyi avlarken ona olan mesafesi yanında avının hareket tarzına göre bir tavır belirlemesi; arının bal yaparken nerelerden çiçek özlerini bulabileceğinin hesabını yapması; göçmen kuşların kendilerine uygun iklimlere giderken katedecekleri çok uzak mesafeler için minimum enerji harcama açısından topluca bir uçuş şekli belirleyerek, kanat çırpma nöbetleri dışında yerlerini değiştirerek dinlenme pozisyonunda, topluluğun meydana getirdiği hava akımı içinde sürüklenmesi; balıkların nevilerini devam ettirebilmek için binlerce yumurta bırakmaları vb. hep bu durum değerlendirmelerinin sonucudur.

Ekolojik Denge

İnsan iradesi karışmadığı süre içinde, gerek bitkilerin gerek hayvanların kendi arasında ve gerekse bitkiler ile hayvanlar âleminde ekolojik denge dediğimiz tam bir denge hali mevcuttur. Yani, bunların miktarları, yeryüzünde dağılım oranları, kendilerine verilmiş programa göre cereyan eder. Bu programı şuursuz bir şekilde bozan insan iradesi, ekolojik dengeyi de bozmuş olur. Bu denge bozulunca da insanoğlu

bunun faturasını ağır bir şekilde öder. Ozon tabakası delinir, neticesinde mevsimler birbirine karışır, bitki veya hayvan bir kısım canlıların azlık veya çokluklarının faturası ağır komplikasyonlara sebep olur... Ekolojik dengenin muhafazası yönünden bu dengeye etki edebilecek müdahaleler iyi bir durum değerlendirmesinden sonra yapılmalıdır ki bozulduğunda ağır faturalar ödenmesin.

İnsanlar Âlemi

İnsanoğlunun yaptığı durum değerlendirmeleri konudan konuya şekil değiştirme yanında; kültür, eğitim, çevre gibi kazanımlarının da etkisi altındadır. Buna ilave olarak, günün şartları gibi mekan ve zamana bağlı çeşitli değişkenlerin de etkisi vardır.

Bir bakıma ön hazırlık veya plan da denilebilecek olan durum değerlendirmesi, pratiğe yani aksiyona geçmeden önce yapılması gereken bir durumdur. En küçüğünden en büyüğüne kadar, durum değerlendirmesi yapılmadan başlanan işlerin başarı şansı fazla değildir. Ne yapıldığı, niçin ve nasıl yapıldığı, hedefin ne olduğu, hedefe hangi yollarla ve ne kadar zamanda varılacağı gibi planlamalar olmaz ise pusûlasız ve tedariksiz okyanusa açılmaya benzer bir maceraya girilmiş olur. Bundan dolayı, küçük büyük demeden, her konuda önce bir durum değerlendirmesi yapma alışkanlığını elde etmek gerekmektedir.

Plan ve Proje

Basit bir kulübe bile yapılırken plan yapılır.

Bu planda, kulübenin niçin yapıldığı, nelerin veya kimlerin kalacağı, ihtiyaca cevap verebilecek bir büyüklük, güneş, rüzgar, yağmur ve kar gibi tabiat olaylarına dayanıklılık düşünülür. Ona göre malzeme seçilir ve sonra yapıma başlanır. Daha büyük

binalar ve araçların yapımında ise unutmamak için hesaplar yapılır, planlar çizilir ve sonra pratiğe geçilir.

Değil sadece bir bina veya cihazın yapılması, sosyal hadiselerde de insanın veya insanların yapacakları konuşma, görüşme gibi davranış biçimlerinden önce işin hassasiyetine göre durum değerlendirmeleri yapmaları gerekmektedir.

Hayata Başlangıç

Bebek doğumdan itibaren, Yaradan'ın verdiği seziyle bazı davranışlarını düzgün bir şekilde yapar. Anlamaya başlayıp iradesini kullanmaya başladıktan sonra, hayatı boyunca bir öğrenme sürecine girer ve kendisine öğretildiği ve kendisinin öğrenebildiği kadar, durum değerlendirmesini isabetli yapar. Bir kere bu alışkanlığı kazandı mı hayatta yükselme trendine girmiş yani hayatta başarılı olmaya başlamış demektir.

Bu alışkanlığını, her geçen gün geliştirmek zorundadır. Aksi taktirde, yükseldiği yerde de duramaz ve aşağılara düşer.

Yardım Alma

Çoğu zaman insanın kendi kabiliyetleri ve kazanımları, bu durumu başarmasına ve iyi bir strateji çizmesine yetmez. Diğer insanlardan istifade etmesi gerekir ve bunun da şuurunda olmalıdır. İstişare dediğimiz bu danışma ve sorma işinden hiçbir zaman zarar görmez. Bu dinamiği kullanmayanlar veya kullanmasını bilmeyenler ne kadar iyi niyetli de olsalar, hayatta bırakın yükselmeyi ve başarıyı, tökezler dururlar. Zira iki akıl, ne kadar üstün zekalı olursa olsun daima bir akıldan üstündür.

Peki bu durum değerlendirmesini insan nasıl yapacaktır?

Her sabah erkenden kalkıp, kendisini dünyaya gönderenin kendisinden beklediği vecibeleri yerine getirdikten sonra, özelde

o günkü yapacaklarını, nasıl yapacağını, bunlara ne kadar zaman ayıracağını planlar. Hayatın akışı içinde global olarak unutmaması gereken gerek fizik gerekse metafizik boyuttaki vazifeleriyle ilgili olarak yapageldiklerinin devam ettirilmesi; konumuna göre, kendi şahsi işleri yanında (veya önünde) çalıştığı müessesesi, ülkesi ve bütün bir insanlıkla ilgili yapacaklarının planlanmasını yaparak gününe başlar. Bunların hepsini belki yapamadan gününü bitirir ama en azından neyi ne kadar yaptığını, daha neler yapması gerektiğini bilir ve önünü görür. Bu şekilde günleri, haftaları, ayları ve seneleri geçince, arkasında planlı, programlı yaşanmış bir hayat ve "Kubbede bir hoş sada bırakma" denilen birçok hayırlı iş bırakmış olur. Böylece kendisini bu dünyaya gönderenin, kendisinden beklediklerini, elinden geldiğince yerine getirmiş olarak, ebediyen içinde kalacağı mekanların kapılarını aralamış olur.

Durum Değerlendirmesi Hangi Alanlarda Yapılır?

Durum değerlendirmesinin yapılmadığı alan ve konu yoktur. Bunlara değinilecek olursa;

Sporda

Genelde sporun bütün dallarında, mevcut yarışmanın ve yarışmacıların durumu yanında, sporcunun o anki performansına göre bir strateji belirlenmesi gerekmektedir. Yoksa başarıya ulaşamaz, rekorlara imza atamaz. Zaten antrenörlerin ve teknik adamların vazifesi de antreman yaptırmaları yanında, sporcuya, durum değerlendirmesi yapma alışkanlığını da kazandırmadan ibarettir. Futbolda, rakip takımın durumu dikkate alınırken, maça çıkmadan önce bir strateji belirlenmesi yetmez. Maç arasında da yeniden bir durum değerlendirmesi yapılır ve ancak bu şekilde maç kazanılır.

Savaşta

Savaşta durum değerlendirilmesi, yapılacak işlerin başında gelir. Hatta en önemli dersler arasında okutulur. Her ülkenin silahlı kuvvetleri, bunu 24 saat kesintisiz yapar ve yapmak mecburiyetindedirler.

Politikalarda

Politikada da durum değerlendirmesi çok önemlidir. Her parti diğer partiler karşısında kendi konumunu bilip ona göre davranmak zorundadır.

İyi durum değerlendirmesi ve stratejiler belirleyememiş siyasi partilerin başarı şansları da fazla değildir.

Hükümetlerin başarı şansları da bu işe başlarken çizdikleri stratejiler ve sık sık durum değerlendirmesi yaparak geldikleri noktayı belirleyip ona göre bir tavır almalarına bağlıdır.

Bir ülkenin dış politikası da diğer durum değerlendirmelerine nazaran ölçek ve önem olarak daha büyük olduğundan ayrı bir önem taşır. Ülkenin içinde bulunduğu şartlar ve bulunduğu konuma göre baştan belirleyeceği strateji önemli olduğu gibi, zamanın geçmesi ve hükümetlerin değişmesi ile değişmeyen fakat strateji şartlarına göre değişen bir dış politika her zaman itibarlı olmuştur. Bu şekilde hareket eden ülkelerde itibarlı ülkeler arasında yer almıştır. Tarihi seyir içinde bunun bir çok örneklerini görmekteyiz.

İnsan İlişkilerinde

İnsan ilişkilerinde de durum değerlendirmesi önem arz eder. Hangi konuların nasıl ve hangi usûl esasları çerçevesinde ve ne gibi bir üslupla ne zaman ve kimlerle görüşüleceğine varıncaya kadar durum değerlendirmeleri yapılmalıdır. Bu değerlendirmeler yapılmazsa en basitinden karşılıklı kırgınlıklar olabilir. Seviyesi ve büyüklüğüne göre müessese, toplum, millet ve bütün

bir insanlık iyi bir durum değerlendirmesinden faydalanabilir ya da zarar edebilir. İnsan birisine veya birilerine kızarken, onları severken hatta onlara karşı nötr olurken bile bunları bir strateji içinde yapmalıdır ki sonra kızdığı şahıs dostu olduğunda yüzüne bakabilsin, sevdiği şahıs düşmanı olduğunda kaybedeceği bir şey olmasın ve bu tip davranışlarından dolayı itibarını kaybetmesin.

Değişik kurum ve kuruluşlarda yapılan denetlemelerde esasında birer durum değerlendirmesinden ibarettir.

Trafikte

Trafikte meydana gelen kazalar iyi bir durum değerlendirmesi yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Sadece kendisinin trafik kurallarına uyması değil, karşıdaki sürücülerin de durumlarını dikkate alarak davranma mecburiyeti bu durum değerlendirmesi içindedir. Yoksa yollarda trafik canavarları mevcut değildir, yanlış durum değerlendirmesi yapılmasının neticesidir.

Tıpta

Tıptaki konsültasyon da esasında bir durum değerlendirmesidir.

Değişik branşlardaki doktorların kendi sahalarıyla ilgili konuları dile getirerek neticede hepsinin toplanması ve ona göre bir tedavi planı çizilmesi bu alanda yapılması gereken bir stratejiden başka bir şey değildir.

Bilimsel Araştırmalarda

Bilimsel araştırmalara başlarken de bunların neticeleri ve bu neticelere göre pratiğinin nerede, nasıl kullanılacağı önceden durum değerlendirmesiyle planlanmalıdır ki genel anlamda bu araştırmalar insanlığın yararına olabilsin. Yoksa suistimallere açık olan araştırma neticeleri, şu anda insanlığın korkulu rüyası olan suistimalleri oluşturabilir.

Dünya-Ahiret Dengesinde

Dünya ahiret dengesinde strateji ve durum değerlendirmesi ayrı bir önem taşır. Bu dengede kantarın topuzu daima dengede tutulmaya çalışılmalıdır.

Topuz kaçacaksa bile ahiret yönüne ağırlık verilmelidir. Bu konuda yapılan güzel bir durum değerlendirmesinin pratiğe geçirilmesi ve neticesinde başarıya ulaşılması kişiyi dünya ve ahirette saadeti dareyn denilen mutluluğa ulaştırır.

Dinimizdeki ibadetler içinde yer alan itikaf; kişinin senenin belli mevsimlerde kendisiyle bir iç hesaplaşması yani kendisini bu dünyaya gönderenin kendisinden yapmasını istediği şeyler karşısında ne durumda olduğunun tespiti ve bunların tamamlama gayreti içine girdiği bir durum değerlendirmesidir.

Murakabe, insanın kendisiyle Yaratıcısı arasındaki konumunu yeniden gözden geçirme şeklindeki bir durum değerlendirmesidir.

Murakabe (1)

Durum değerlendirmesinde murakabe de çok önemlidir.

"Gözetme, mülahazaya alma, intizarda bulunma, kontrol etme ve kontrol edildiği şuuruyla yaşama anlamına gelen murakabe; hal ehlince

Allah'tan (c.c.) gayrı her şeyden alakayı keserek, kalben Cenab-ı Hakk'a yönelmek, İlm-i İlahinin her şeyi kuşatmış olduğu inanç ve mülahazasıyla nefsini menhiyata karşı gemleyip ve hayatını Allah'ın (c.c.) emirleri ışığı altında dizayn edip, yaşamaktan ibaret görülmüştür. Murakabeyi; her zaman Hakk'ın muradını takip etme ve Cenab-ı Hakk tarafından takip edilme mülahazasıyla iç ve dış bütünlüğü içinde, hayat ve davranışlarımızı ciddi bir çizgide sürdürme şeklinde de yorumlayabiliriz.

Bu da Cenab-ı Hakk'ın insanın her haline nazır olduğuna;

yani O'nun sözlerini duyar ve işitir, ahvalini bilir ve değerlendirir, yaptıklarını görür ve kaydeder olduğuna inanmakla mümkündür. Kur'an-ı Kerim '*Sen ne halde bulunsan ve Kur'an'dan ne tilavet etsen, sizlerde amelden ne işlerseniz, ona dalıp gittiğiniz esnada mutlaka biz üzerinde nigehban bulunuruz.*' (Yunus, 1 0/61) Nur-efşan beyanıyla bu gerçeği ihtar etmektedir."

Murakabenin en önemli vasıtalarından biri 'Muhasebe'dir. İnsanın kendi kendini kontrol edip, hesaba çekmesi, günah, hata ve benliği baskı altına alan daha başka duyguların şuurunda olunması manasına gelen muhasebe yoluyla fert, kalbinde doğruyu bulabilir, onu davranışları ile temsil edebilir.

Görüldüğü gibi, durum değerlendirmesinde insanın bizati kendisini yani iç âlemini de devamlı gözetim halinde tutması, onun yapacağı başka şeyler içinde büyük önem arz etmektedir.[2]

Hz. Ebubekir'in (r.a.) bir çiçeği görüp yanındakilere "Keşke insan değil de bir çiçek olsaydım" demesi,[3] insan olarak mükellefiyetlerin çok ağır ve mesuliyetli olduğunu bilmesinden dolayı yaptığı bir durum değerlendirmesidir. Keza Hz. Ömer (r.a.) bir kuşu göstererek "Keşke insan değil de bir kuş olsaydım"[4] sözleri de yine bu mükellefiyetler karşısındaki muazzam durum değerlendirmesidir. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) kızı Fatıma'ya "Ben ötede senin için bir şey yapamam, ama şimdi anlatırım yaşarsan kurtulursun"[5] şeklinde buyurmaları da ötenin bir durum değerlendirmesidir. Uhut savaşında Peygamber Efendimiz (s.a.s.) savaş öncesi iyi bir durum değerlendirmesi yapmış herkesi bir yerlere yerleştirmiş ve sonra da "Benim öldüğümü duysanız bile hiç biriniz yerlerinizi terk etmeyin" buyurmuşlardır[6] ama maalesef bir yerde cephe terk

---

2 M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri 1*, Nil Yayınları, İzmir, s. 89-92.
3 İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 7/ 91
4 Beyhâkî, *Şa'bul İman*, 1/ 485.
5 Buhâri, *Tefsir*, Şuara, 1.
6 Buhâri, *Meğazi*, 9, 17, 20, *Cihad*, 164; *Tefsir*, Ali imran, 1 0; Ebu Davut, *Cihad*, 116

edilmiş ve o zaman da Müslüman olmayan Hz. Halit (r.a.) çemberi yararak içeri girmiş ve bir çok şehit yanında Peygamber Efendimizin (s.a.s.) mübarek dişlerinin kırılmasına kadar bir dizi sıkıntılar çekilmiştir.[7] Bu da yapılan bir durum değerlendirmesinin sonradan bozulmasına bir örnektir. Keza Peygamber Efendimizin (s.a.s.), Mekke fethindeki bir hareketi, tarihte adı geçen en büyük savaş stratejilerinden biridir. O da şöyledir; "…. Efendimiz, tam 10 bin askerle gelmişti... Evet iki sene evvel 1600 kişiyle gelip geriye döndüğü Mekke'ye şimdi 10 bin insanla girecekti. Ancak o, bu gücü, onların içlerindeki gerçek kuvvet ölçüsünde değerlendirmiş ve Mekkelilerin görebildiği bir yerde, kişi başına bir ateş yakılmasını emretmişti. Mekkelilerin bildiği, her çadır için bir ateş yakılmasıydı. Dolayısıyla onlar 10 bin ateşi görünce en az 30 bin insan tarafından muhâsara edildiklerini sandılar ve bu durum, onları bütünüyle felç etti. Öyle ki artık teslim olmaktan başka çareleri yoktu. Zaten Ebu Süfyan da Mekke'ye döndüğünde, sadece bunu tavsiye ediyordu.

Çünkü gökteki yıldızları seyreder gibi, yanan bu ateşleri seyretmiş ve bütün bütün mukavemetini yitirmişti. Zira artık o da bu gece, cahiliyenin son gecesidir ve fetihle Müslümanların arasında, sadece bir gece kalmıştır."[8]

Dini ve çoğunlukla bundan kaynaklanan ahlâki değerler sosyal hayattaki durum değerlendirmelerin de dikkate alınması gereken en önemli kaynaklardır. Alınmadığı zamanlarda insanlık tarihi boyunca yüz karası denilebilecek hadiseler yaşanmıştır. Hz. Lut (a.s.)[9] zamanında yaşanan gayri ahlâki davranışlar halen dillere destandır.

---

7 Müslim, *Cihad*, 1 04; Tirmizi, *Tefsir*, Ali imran, 3 005, 3 006; Buhari, *Meğazi*, 21

8 Buhari, *Meğazi*, 48.

9 Lut (a.s.)'in kavmi başına gelenler için bkz. Hud suresi, 70-83 ayetleri.

Zaten Yüce Yaratıcı'nın Peygamberi vasıtasıyla, insanlığa en son reçete olarak gönderdiği Kur'an-ı Kerim'de insana daima durum değerlendirmesi yapması istikametinde, "Düşünmez misiniz", "Ders çıkarmaz mısınız", "Akıl etmez misiniz" şeklindeki buyrukları hep bu konuya işaret etmektedir.[10]

Esasında elde Kur'an gibi karanlıkları aydınlatan bir projektör ve önümüzde, onun açıklayıcısı ve uygulayıcısı Yüce Yaratıcının kılavuzu olduktan sonra her türlü hadise karşısında insanın durum değerlendirmeleri yapabilmesi çok kolaydır. Zira dünya duruncaya kadar insanın başına gelebilecek her çeşit olayın benzeri ve izdüşümleri bu kılavuz ve diğer kılavuzlar tarafından yaşanmıştır.

Ayrı bir durum değerlendirmesini de insan şu şekilde yapmalıdır.

Ben bu dünyaya bir defa geldim. Tekrar dünyaya gelme şansım da yok. Kazanımlarıma göre bu dünyada yapacağım davranışlar doğrultusunda yatık sekizle ifade edilen sonsuz âlemde muamele göreceğime göre çok dikkatli olmalıyım. Ne kadar? En az bir atıcıya bir silah verilip içine bir mermi konarak hedef gösterildiğinde atıcının "bu benim tek şansım" durum değerlendirmesi içerisindeki dikkati, konsantrasyonu ve bütün kabiliyetlerini kullanarak hedefe kilitlenmesi ölçüsünde…

"*Dünya hayatı bir oyun ve oyalanmadan başka bir şey değildir. Ahiret yurdu ise fenalıklardan sakınanlar için daha hayırlıdır, hala akıllanmayacak mısınız?*" (En'am Suresi, 6 /32)

"*Hayatı veren de O'dur. Gece ile gündüzü peşpeşe getiren de O'dur. Öyleyse hala aklınızı başınıza alıp bunları bir düşünmez misiniz?*" (Mü'minun Suresi, 23/80)

"*Eğer Biz bu Kur'an'ı bir dağın tepesine indirseydik onun, Allah'a tazimi sebebiyle başını eğip parçalandığını görürdün. İşte bunlar bir takım misallerdir ki düşünüp istifade etmeleri için. Biz*

---

10 Bu konudaki ayetler için bkz. Bakara, 44; Ali imran, 65; Nisa, 82; Maide, 74; Enam, 32; A'raf, 169; Yunus, 3; Yusuf, 109; Enbiya; 10, 30; Mu'minun, 80; Kasas, 60.

onları insanlara anlatıyoruz." (Haşr Suresi, 59 /21) şeklindeki buyrukları hep bu konuya işaret etmektedir.

İnsan Olma

Zaten insan olmak da başlı başına durum değerlendirmesi gerektiren bir ihsandır. Zira yeryüzü halifesi olarak gönderilen insan; kendisine hizmet için yaratılan çevresindeki canlı ve cansız tüm varlıklar arasında kendi konumunu belirleme ve ona göre bir tavır takınma mecburiyetindedir.

Yoksa bu kadar varlık içinde kaybolur gider. Kendisini yeryüzüne gönderenin kendisinden beklediği ise kaybolup gitmesi değil, bilakis bütün varlıklara belli prensipler içinde nezaret etmesi ve her an kendi durumunu değerlendirerek kazanma kuşağında durmadan yükselmesi ve neticede kendisine vaat edilen hedeflere ulaşmaya çalışmasıdır.

İyi bir durum değerlendirmesi ve strateji çizilebilmesi için öncelikle iyi bir gözlemci, fotoğrafçı, analist ve sentezist olmak gerekir. Aile, müessese, toplum ve bütün bir insanlık bazında önem ve ölçeklerine göre; yapılacak işlerin başlangıcında ve devamlarında uygun durum değerlendirmeleri yapılmalıdır.

Bununla huzurlu bir aile, kârlı bir müessese, başarılı bir toplum ve gerçekten üstün meziyetlere sahip bir insanlık tablosu çizilmiş olur.[11]

O Halde

O halde insan olarak nereden geldik, nereye gidiyoruz, niçin geldik, neyi nasıl yapmalıyız sorularına karşı en uygun durum değerlendirmelerini yaparak aksiyona geçmeliyiz. Her aksiyonun ortasında ve sonunda bu stratejileri yeniden gözden geçirme, tekrar tekrar kontrol etme, insan olmanın gereği olduğu gibi, insana bu dünyada ve öbür âlemde mutlu edecek yollar açacaktır.

[11] 10- M. Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur 2*, Nil Yayınları, İzmir, 194, s. 317

HAYAT BOYU ÖĞRENCİLİK

Öğrenme

İnsan ve diğer canlılar arasında öğrenme ve öğrendiklerini pratiğe koyma bakımından çok ciddi farklar vardır. İnsan, dünyaya geldiği andan itibaren, bir öğrenme sürecine girer ve bu süreç, onun dünyayı terkettiği ana kadar devam eder. Diğer canlılarda ise bu süreç, canlının türüne göre değişkenlik göstermekle beraber, doğumdan sonra çok kısa sürer ve derhal hayatın gerçekleriyle yüzyüze gelir, hayatı boyunca yapması gerekenler kafasında programlanmış olarak devam eder.

Hal böyle olunca, insanoğlunun dünyaya, her şeyi öğrenmek ve öğrendiklerini pratiğe dökmek için gönderildiğini anlıyoruz.

Bir bakıma "Hayat boyu öğrencilik" diyebileceğimiz bu durumu incelediğimizde, durumun gerçekten bu şekilde cereyan ettiğini de görüyoruz.

Görme, gözetme ve kontrol işini, insanın doğumundan okula gidinceye kadar ailesi, sonra okul, sonra çalıştığı kurumlar ve genelde de toplum devam ettirir. İnsan, hayatının hiçbir safhasında başıboş bırakılmaz.

İçinde yaşadığı cemiyete, kurum ve kuruluşlara karşı sorumlulukları vardır, yerine getirmediği durumlarda da bunların müeyyidelerine katlanmak zorundadır.

Durum Tespiti

Bu şekildeki bir durum tespit inden sonra insanın "Ben bilirim" cümlesi yerine, "Bu hususta biraz bilgim var" veya "Ben öğreniyorum" cümlelerini kullanması daha akıllıca bir davranıştır. O zaman insan, daha az hata yapar, daha az hayal kırıklığına uğrar, daha çok iş başarır, daha çok sevilir, daha çok mutlu olur.

Günlük hayatımızda bunların çok misallerini gözlemlediğimiz gibi, kendi hayatımızı da yeniden mercek altına alırsak, sormamaktan ve "Ben bilirim" yanlışından dolayı ne kadar hata ettiğimizi farkederiz.

Çünkü insan hayatı, maddi ve manevi yönden, bir kurallar manzumesi içinde yaşanması gereken bir hadisedir. Aynen, ilkokul, ortaokul, lise... sıralamasına dikkat etme mecburiyeti olduğu gibi, insan için de fizik ve metafizik planda öğrenilmesi ve pratiğe dökülmesi gereken bir usûl sırası vardır. Bunlara riayet edilmezse, devamlı hatalara düşülür, gerek fert planında gerekse toplum planında değişik derecelerde faturalar ödenir.

Anatomi, Fizyoloji ve Fizik Boyut

İnsan, kendi anatomisini, fizyolojisini ve çevresiyle ilişki kurmayı öğreninceye kadar ailesi ve yaşına göre ilgili kurumlar ona yardımcı olurlar. Belli yaştan sonra ise buna rüşt yaşı da diyebiliriz, bunları kendisinin öğrenmesi ve iradesini kullanması beklenir. İlim ve teknik geliştikçe de her gün öğrenmesi gereken konular artar. Sınırlı bir yaşam süresi de bulunduğundan, zamanını çok iktisatlı kullanmak zorundadır. Öğrendiklerini pratiğe dökmeyle bir bakıma her gün imtihandan geçer. Bunların neticelerine göre de hayatta bir çizgi tutturur.

Bu çizginin çıtası her an ve her gün olumlu ya da olumsuz yönde değişebilir.

Arzu edilen, müsbet anlamda, bu çıtayı her yeni an ve günle birlikte daima yukarı çıkarabilmektir.

Ek Kazanım

Maddi dediğimiz fiziki açıdan bakıldığında, her gün yaptığımız en basit hareketlerde bile bilmeden ne kadar yanlış yaptığımızı görürüz.

Doğrusunu öğrendiğimiz şeyleri de, ısrarla ve devamlı yaparak -ikinci fıtratı kazanma dediğimiz- ek kazanımları da devam ettirmek mecburiyetindeyiz. En basitinden, oturma, ayağa kalkma, yürüme, sağa sola bakma şeklinin acaba doğrusunu yapabiliyor muyuz?

Yapmadığımız zaman, omurgada eğrilik, bel fıtığı, boyunda kireçlenme gibi faturaların çıkacağının farkında mıyız? Yüzmenin sadece su üstünde kalma değil, bir usûlünün olduğunu, bir metre bile suya dalınsa bunun da bir usûlünün olduğunu, usûle uyulmaz ve orta kulak havası dengelenmezse kulak zarının yırtılacağı gibi bir faturanın olduğunu biliyor muyuz? Sporcuların, esas yapacakları spordan önce mutlaka kültür fizikle adale ve eklemleri ısıtarak hazır hale getirmeleri yoksa, adale ve eklem yırtılmaları olabileceğini tahmin edebiliyor muyuz?

Beslenmede, vücuda zararlı olmayan ve fazla da olmayan gıdaları almak da ayrı bir esastır. Bunlara uymamanın faturası da ağır bir şekilde metabolik hastalıklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Strateji

Okuyarak, yazarak, dinleyerek, seyrederek ve gözlemleyerek dünyanın halihazırda içinde bulunduğu şartları öğrenme ve ona göre stratejiler geliştirme de ayrıca yapılması gereken gayretler içindedir.

Metafizik Boyut

Maddi veya fizik dünyanın ötesinde, insanın manevi veya metafizik dediğimiz bir yönü daha vardır ki bu iki yönün dengeli bir şekilde götürülmesi gerekmektedir. İnsan niçin bu dünyaya gelmiştir? Esas vazifesi nedir? Fiziki yönünü sağlıklı devam ettirme mecburiyeti yanında, metafizik boyutundaki dengelenmeyi nasıl elde edecektir? Hayatının sonuna kadar bu dengeyi nasıl devam ettirecektir? Bunları yerine getirmezse müeyyideleri ne olacaktır? Fizik boyutta insan, kendine verilen akılla, zamanla fizik kanunlarını bulmuş, bir öncekilerle bunları zenginleştirmiş ve hayatı daha kolay yaşanır hale getirme gayreti içinde olmuş ve olagelmektedir. Buradaki metafizik boyutta ise Kainatın Yaratıcısı, insanlara devirlerine göre kılavuzlar, yani peygamberler göndermiştir.

Bu kılavuzlar, geldikleri devirlerdeki insanlara, onların anlayacağı, içinde bulundukları devrin diliyle, bu soruların cevaplarını vermişler, uymaları gereken kural ve prensipleri bizzat kendileri pratiğini yaşayarak bildirmiş ve göstermişlerdir. Burada da, bu konularda durum muhakemesi yapan ve kendine zor gibi gelse de bunları uygulayarak, metafizik alanda ikinci fıtratı kazanabilen insanlar, fizik dünyada mutlu oldukları gibi, bu dünyada yapılan her şeyin hesabının verileceği öbür âlem için de umutlu bir bekleyiş içine girmişlerdir. "Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz" diye güzel bir prensip vardır. Nitekim, 23 . Söz-de de "...demek ki insanın vazife-i fıtriyesi (esas vazifesi) taallüm (öğrenme) ve tekemmüldür (olgunlaşma); dua ile ubudiyettir (kulluktur…)"[12] denilirken de aynı noktaya parmak basılmıştır.

Marifet (2)

"Lügat manası itibariyle bilmek de demek olan marifeti, düşünce ve himmetle, vicdan ve iç tefahhusla elde edilen hususi bir

12 Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler*, Sinan Mat. 1960, İstanbul. s. 293

bilgidir ki, ilimden farklı bir muhtevaya sahiptir. İlim; okuma, öğrenme, araştırma, telkip ve tahlil yoluyla elde edilen bir olmasına karşılık, marifet; tefekkür, sezi ve iç müşahede ile ulaşılan ilmin özü demektir.

İlmin zıddı cehalet, marifetin ise inkardır.

Ayrıca, ilim, külli ve umumi bir bilme, marifet ise herhangi bir şeyi –bu şeye zat-ı uluhiyet de dahildir– vechicüzüyle tanımak demektir. Bu itibarla da öteden beri Hz. Zat-ı Vahidü Ehad'e bir ittifak, 'Âlim' denmiştir ama, 'Arif' denmeden hep kaçınılmıştır. Ayrıca daniş, irfan, vicdan kültürü, hüner ve sanat manalarına da gelen marifet, erbabı hakikatça bir şeyin 'Latife-i Rabbaniye' ile duyulması, bilinen şeyin misali ilmisi, icabında kaybolup sonra da dönüp gelen ve tekerrür ettikçe derinleşen hafıza, şuur, idrak mahfuzatı ve bir hakikati diğerlerinden tam tefrik ve temize yarayan yeterli malumat demektir ki; efal ve sıfatların bilinmesi ve bilinen şeylerin de tafsile açık olması ile hülasa edilebilir."[13]

Tevhid (3)

"Tevhid; Cenab-ı Hakk'ı ububiyeti ile tastamam bilip, uluhiyetine karşı da ubudiyet ile mukabelede bulunma ve mes'uliyet şuuru ile hareket etmedir ki, bir taraftan O'nun biricik tasarruf sahibi olduğunu bilme, kavli, fiili ve hali ikrarla O'nu benzer, zıd, nidd ve nazirden tenzi etmek, diğer taraftan da böyle bir mabudu mutlak ve Maksud-u Bilistihkaka karşı tazim, tebcil, takdis manalarını havi ubudiyeti kamiliye de bulunma demektir. Bu mülahazaların bütününü şu şekilde hülasa etmekte mümkündür: Tevhid; hem bir tevhidi ilmi ve imani, hem bir tevhidi keşfi ve zevki, hem de Hakk'ın kendi has kullarına hususi mevhibesi olan tevhidi zatidir."[14]

---

13 M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri 2*, Nil Yayınları, İzmir, 2001
14 M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri* ...

Tarihi Gerçekler

Böylece gerek fizik, gerekse metafizik âlem için, devamlı bir öğrencilik içinde olduğumuz ve durmadan puan alıp puan kaybettiğimiz bir imtihanın ortasında hareket ettiğimiz gerçeğini kavramış bulunuyoruz.

Bunun aksini düşünmenin daima yanlışlara götüreceği de aşikardır. O kadar aşikardır ki, insanlık tarihi bunların misalleriyle doludur. Peygamberler tarihi incelendiğinde, hep ibret dolu sahneler görülür.

Hazreti Nuh Aleyhisselam'a, Yüce Yaratıcı tarafından, tufan olacağı, bir gemi yaparak kendisine inananları bu gemiye çağırması bildirildiğinde, o, gemisini yapar, kendisine inananları çağırır, bu arada oğlu Kenan'ı da çağırır. Kenan, "Ben yüzme biliyorum" der. Babası Hazreti Nuh Aleyhisselam, "Oğlum, bu bir tufan, senin yüzmen bir işe yaramaz" dese de oğlu, "Ben çok iyi yüzme biliyorum, kurtulurum" der. Tufan olur, Kenan, bir kere suyun üstünde görülür, ikinci bir dalgada kayalıklara çarpar ve artık görünmez olur. Bu tabloyu tasvir eden Mevlâna, şu hikmetli sözü söyler: "Keşke Kenan yüzme bilmeseydi". Bu şekilde, nice "Ben bilirim" diyen insanlar, farkına bile varamadan yanlışlıklarının kurbanı olmuşlardır.

Sonuç

O zaman bize düşen, başka öğreneceğim şey yok mu diyerek, öğrenme kapısını sonuna kadar açıp, gerek fizik, gerekse metafizik âlemde yeterli puanları alma gayreti içinde çalışma, çaba sarfetme, sonra da neticelerden razı olarak bir duraktan devamlı kalınacak menzile yol almaktır.

DENGELER DÜNYASI

Birbirini ortadan kaldıran kuvvetlerin sonucu olarak meydana gelen durma hali; herhangi bir cismin veya insan bedeninin dikey durumu; hareketin düzenliliğini ve devamını sağlayan kuvvetlerin bağdaşması; organik hayatın bileşkenleri arasında meydana gelen uyum; farklı ve karşıt varlıklar arasında bulunan ve durma, ahenk veya uyumluluk oluşturan uygun ilişki ve oran; siyasi kuvvetlerin, yetkilerin, etkilerin, birbirini sınırlayacak şekilde dağıtılması; baskı imkanını ortadan kaldırarak huzurun yerleşmesini sağlayan kuvvetler eşitliği; eğilimler ile kabiliyetlerin ölçülü bir şekilde bağdaşmasından doğan iç huzuru; ekolojinin konusu olan bitki örtüsü ve faunayı meydana getiren canlılar arasındaki uyum... şekillerinde tarif edilen hadiseye denge denilmektedir.[15]

Canlıların dengelerini sağlayabilmeleri, kainatta mevcut olan birbirine dik üç ayrı düzlem (bir odanın köşesindeki üç ayrı düzlemin kesişmesi) yanında bir de doğru bir hat boyunca olan (lineer) yöndeki hareketlerin dengelenmesiyle olmaktadır. İnsanlarda bu düzlemlere bir de metafizik düzlem eklenmektedir ki, bu düzlem nazarı dikkate alınmadan insanın genel anlamda dengesini sağlaması, muhafazası ve idamesi mümkün görünmemektedir.

---

15 *Meydan Larousse*, cilt 5

Mikro ve Makro Âlemde Denge

Görüldüğü gibi denge; hem mikroskoplarla gözlenebilen mikro âlemde; hem teleskoplarla gözlenebilen makro âlemde ("*Göğü bu ahenkle O yükseltti ve bu mizanı koydu ki siz de ders alıp ölçü dışına taşmayasınız*". (Rahman Suresi, 55/7-8); hem içinde yaşadığımız sosyal hayattaki normo âlemde; hem de bu üç âlemin kendi aralarındaki ilişkilerde kendini aşikar bir şekilde göstermektedir. Dikkat edilecek olursa, her ortamda görülen bütün dengelerin ortak özellikleri, içlerinde bağdaşma, uyum, ahenk, orantı, eşitlik ve huzur kavramlarını bulundurmuş olmalarıdır.

Mikro âlemde, gerek canlı organizmalarda kimyasal ve biyolojik, gerekse atomu meydana getiren proton, nötron ve elektron arasındaki fiziki hadiselerde hep bu dengeyi görmekteyiz. Canlı organizmalardaki en küçük yapı taşı olan hücrenin içi ve dışı arasındaki sodyum-potasyum dengesi o kadar önemlidir ki, bozulduğu yani içerde sodyumun, dışarıda potasyum arttığı zaman o hücrenin, dolayısıyla o organın fizyolojisi bozulacak ve neticede bir hastalık meydana gelecektir.

Aynı şekilde, atom içindeki elektron, proton veya nötron arasındaki denge bozulunca ya beklenmeyen bir hareket, ya da beklenmeyen bir hareketsizlik, dolayısıyla madde hareketlerinden beklenilen neticenin elde edilememesi ile karşılaşılacaktır. Canlı ve cansız mikro âlemdeki bu dengeler, bilerek ve bilmeyerek insan iradesiyle bozulabilmekte ve neticelerine göre insanları, az veya çok meşgul edebilmektedir.

Bunlar; alınan gıdalar, maruz kalınan çevre faktörleri olabildiği gibi, ruhsal dengeyi bozabilecek genel anlamlı stres faktörleri de olabilir.

Makro âlemde ise içinde yaşadığımız dünya gezegeni dahil,

tüm gezegenler arasında müthiş bir denge mevcut olup, bizim irademiz ve gücümüz dışında olduğundan bu denge mükemmel bir şekilde devam edip gitmektedir.

Normo Âlemde Denge

Normo âlem dediğimiz ve diğer insanlarla ilişkiler içinde bulunduğumuz ortamda da normalde bir denge olması gerekmektedir. Nasıl ki mikro âlemdeki denge bozukluklarında ya hastalık ya da patlamalar meydana geliyorsa, buradaki dengenin bozulmasında da anarşi meydana gelir. Mikro ve makro âlemlerde insan iradesinin işin içine karışmadığı sürece dengeler mükemmel bir şekilde devam edip gitmektedir. Ne zamanki suistimal olur, o zaman bunun faturasını derecesine göre ağır bir şekilde öderiz.

İnsanlar arası münasebetlerde, kızarken de severken de nötr kalırken de daima ölçülü, yani dengeli olmalıyız. Aşırı kızdığımız ve düşman olduğumuz insanlar, ileride dostumuz olduğunda veya aşırı sevdiğimiz insanlar ileride düşmanımız olduğunda, altından kalkamayacağımız faturalar ödemeyelim.

Olabilecek her türlü hadise karşısında i'zanlı olma, insaflı olma da insanlar arası münasebetlerde dengeli olmanın esaslarındandır. Bunların başında da insanın Yaradanı ile olan ilişkisindeki denge gelir. "*Tut beni Allah'ım, tut ki, edemem Sensiz*" iz'anıyla sadece Yaradanını nokta-i istinad ve nokta-i istimdad bildiği ölçüde sağlam bir murakabe yolunda ve dolayısıyla da emniyette bir denge içinde sayılabilir.[16]

Aklı kullanmada bile bir denge olmalıdır ki optimum verim elde edilebilsin. Bu dengelemede, aklın üç mertebesi

---

[16] M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri 2* Nil Yayınları, İzmir, 2001

anlatılır. Bunlardan ikisi, ifrat ve tefrit olmak üzere iki ayrı yönde aşırılıktır. Diğeri ise dengede olan vasat yani orta yoldur. "Kuvve-i akliyenin tefrit mertebesi gabavettir ki, hiçbir şeyden haberi olmaz. İfrat mertebesi cerbezedir (demagoji) ki, hakkı batıl, batılı hak suretinde gösterecek kadar aldatıcı bir zekaya malik olur. Vasat mertebesi ise hikmettir ki, hakkı hak bilir, imtisal eder (ona uyar); batılı batıl bilir, içtinab eder (ondan kaçar)."[17]

Sosyal Hadiselerde Denge

Toplumda da dengesiz davranışlar, hiç olmamalı, hiç yapılmamalı va yaptırılmamalıdır. Zira hadise, karşı veya öteki denilen tarafın hasara uğraması veya yıkılmasıyla kalmaz, bu dalga her tarafa gelir ve herkes zarar görür. Bundan dolayı dengeli düşünmek ve dengeli davranmak gerekir.

Toplumu oluşturan hayati müesseselerle de gelişigüzel oynanmaz, gelişigüzel hareket edilmez. Hele bir çökertelim de çaresine sonra bakarız düşüncesi son derece zararlı ve yararsızdır. Futbolda bile bacakla beraber mantığın dengeli bir şekilde çalışması gerekir. Bir mesele çözüme kavuşturulurken, getirisi götürüsü bir denge içinde düşünülmelidir.

Yenmemesi veya az yenmesi, içilmemesi veya az içilmesi gibi bazı gıdalarla ilgili prensiplerden tutun da trafik, radyasyon ve psikolojik faktörlere kadar misaller çoğaltılabilir. İşte normo âlem dediğimiz sosyal hayatımızda da tamamen bizim irademize bağlı olarak yaptıklarımızın neticelerini görmekteyiz. Bu ilişkilerde gelişigüzel süistimaller olmasın diye, ilk insan varolduğu günden beri gerek ilahi, gerekse iradi içtimai (sosyal) düzenlemeler yapılmıştır. İlahi düzenlemelere karşı olan davranışların müeyyidelerinin

---

[17] Bediüzzaman Said Nursi, *İşaratü'l İ'caz*, Envar Neşriyat, İstanbul, 1989

bildirilmesi yanında, değişik sistemlere göre değişik şekillerde oluşturulan insan iradesiyle oluşturulmuş düzenlemeler de bu ilişkileri bir denge halinde tutmaya gayret etmiştir.

Sosyal hadiselerde denge denilince, bir milletin kendi içindeki genel dengesi yanında, diğer milletlerle olan ilişkilerinde de denge söz konusu olmalıdır. Tarihte başta Türk Milleti olmak üzere bazı millet ve devletler dünyada umumi ahenk açısından muvazene unsuru olmuşlardır.

"... Yeryüzü muvazenesinin tamamen bozulduğu, içtimai coğrafyanın sürprizlere gebe olduğu şu günlerde, tabakat-ı beşer çapında sözünü geçirebilecek bir yüce devlete ve âli bir millete, ne kadar muhtaç olduğumuz her türlü izahtan varestedir.

Şarktan garba şenaetlerin işlendiği, mazlumun hor görülüp zalimin alkışlandığı; süper devletlerin kendi çıkarları hesabına, yeryüzünü anarşiye devir ve teslim edip, kargaşa ve herc-ü merci körükledikleri bir dönemde, muvazene unsuru olabilecek bir milleti, kendi elimizle bitirip tüketmiş olmanın hasretini, bir kere daha çektik.

... Bu ise sadece muvazene unsuru olabilecek bir milletin yok olmasıyla kalmayacak, belki içtimai coğrafyada, birbirini takip eden ciddi değişikliklere de sebebiyet verecektir. Dünyanın belli bir bölümünde, böyle bir çöküşe sebebiyet vermenin tarihi mesuliyeti ise o (başyüce) milleti, kendi tükenişiyle başbaşa bırakanlara ait olacaktır.

... Bugüne kadar bin türlü ölüm-kalım mücadelesiyle varlığını devam ettiren ve bundan sonraki mevcudiyetinin de içtimai coğrafya için büyük ehemniyeti bulunan bu millet, kendi için, İslam dünyası için, devletler arası muvazene için mutlaka kurtarılmalı ve tarihin kendinden beklediği yüce vazifeyi eda edecek imkanlara kavuşturulmalıdır....."

Dünya-Ahiret Dengesi

Dünya ve ahiret dengesi, kurulması ve devam ettirilmesi gereken en önemli dengelerden biridir. Her malın kendine göre bir değeri olduğu gibi, dünyanın da ahiretin de kendine göre bir değeri vardır. (*"Ey benim halkım! Bu dünya hayatı bir meta'dan, geçici bir eğlenceden ibarettir. Ahiret ise işte asıl yerleşecek yer orasıdır."* (Mü'min Suresi, 40/39) Ahiretin kazanılması, dünyada oluşturulduğuna göre, bu hassas denge daima gözönünde bulundurulmalıdır.

O kadar gözönünde bulundurulmalıdır ki, bu hassas dengeyle, her iki taraf da kazanılabildiği gibi, dikkat edilmez ve önemsenmezse, her iki taraf birden kaybedilebilir de. Denge, ahiretin kazanılmasına doğru endekslenirse, daima kazanma kuşağında bulunuluyor demektir.

Sadece dünyaya endekslendirilen bir dengenin kazanma şansı yoktur.

Fakr-u Gına Dengesi (4)

Bizim dış âlemde gözle görüp elle tutabildiğimiz, fiziki yani üç boyutlu dünyada dengeler olabildiği gibi, metafizik yani dördüncü boyutun da bulunduğu âlemde de kendine göre dengeler mevcuttur. Bunlardan biri de "fakr-u gına" dengesidir.

"Fakirlik, yoksulluk, muhtaç bulunduğu şeylere sahip olamama manasına gelen fakr, erbabınca kalben bütün varlıklardan vazgeçip abd ve mab'ud münasebeti içinde bulunmak ve yalnız Allah'a (c.c.) muhtaç olma, varlığa karşı ihtiyaç alakalarından kurtulma şuuruyla yaşamaya denir ki, tasavvufçuların 'fakr' dan anladıkları da işte budur. O, halkın anladığı manada fakirlik ve yoksulluk olmadığı gibi, insanlara karşı ihtiyaçlarını ihsar ederek, dilencilikte bulunma da değildir.

Fakr; varlığı kendinden olmayan her şeyden alakayı kesip, doğrudan doğruya Hazret-i Ehad-ü Samed'e teveccüdden ibarettir…

Fakr; insanın kalp gözünün, Hakk'ın tükenmez hazineleri açan nurdan bir anahtardır; bu anahtara sahip olan dünyanın en zengini sayılır.

Fakr; gınanın kapısıdır; o kapıdan geçebilenler, 'Malik-ül Mülk'ün sonsuz definelerine ulaşırlar. Ulaşırlar da, fakrı aynı gına bulurlar. Bu itibarla da Hz. Cüneyd'in de buyurduğu gibi diyebiliriz ki, 'Gına fakrın kemale erme keyfiyetinden başka bir şey değildir.'

Evet, Allah'a (c.c.) karşı iftikar tamamlanınca, mutlak gınaya ulaşılır…

Gınaya ulaşılınca da insan ruhu başka bir şeye ihtiyaç hissetmez ki, halk arasında: 'Asıl zenginlik, kalp zenginliğidir' sözünün manası da bu olsa gerek…

Evet insan, böyle bir zenginliğe erince, adeta her yerde geçerli bir kredi kartını elde etmiş gibi olur. Böyle sırlı bir sermayeye sahip olan ise ne güçsüzdür ne de fakir.[18]

Kabz-u Bast Dengesi (4)

Metafizik boyuttaki dengelerden biri de 'kabz-u bast' dengesidir.

"Hemen her seviyedeki insanın değişik buudlarda yaşama yörüngesi içine girip, onu tesir altına alan 'kabz u bast, yaşadığı hayatın şuurunda olan ve duyarak yaşayan hemen her ferdi alakadar eder.

Kabz; tutulma, derdest edilme, avuç içine alınma, can çıkacak hale gelme veya manevi feyizlerin kesilmesi ve insanın mahiyetindeki boşlukların itibari ile sımsıkı bir münasebet içinde

[18] M. Fethullah Gülen, *Kalbin Zümrüt Tepeleri 1*, Nil Yayınları, İzmir, 19

bulunması lazım gelen ebedi feyiz kaynağıyla alakasının sarsılması ve boşlukta kalması demektir.

Buna karşılık 'bast' ise yayma, açma, sergileme, ferah feza bir duruma erme veya insanın, varlık içinde rahmet vesilesi olma noktasına yükselip, eşyayı istiab haddine ulaşması şeklinde tarif edilebilir.

Haf-u reca (korku-ümit) iradi birer tavır ve Hakk yolunun salihleri için bir ilk menzil ve ilk nokta olmasına karşılık; kabz-bast bir kısım iradi sebeplerin dışında hakikat yolcusunun yolunu kesen veya onu şahlandırıp kanatlandıran nihayi sınırda sırlı bir alışveriştir.

Haf-u reca, istikbale ait sevilip sevilmeyen şeylere karşı bir endişe hissi, bir ümitlenme neşvesi ise kabz-u bast, halihazır itibari ile kalbe gelen değişik boy ve renkteki dalgaların tesirinde, kalbin neşe ile atması veya kasvetle kasılması şeklinde de yorumlanabilir…[19]

Bediüzzaman Said Nursi Hazretleri de Münazarat adlı eserinde,[20] dengeler âlemi ile alakalı olarak, günümüzde de hala tartışma konusu olan bir konuya ne kadar mükemmel bir yaklaşım sergilemektedir:

"Vicdanın ziyası (ışığı), ulûm-u dîniyedir, aklın nuru fünûn-u (fenler) medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecelli eder. İftirak ettikleri (ayrıştıkları) vakit birincisinde taassub (tutuculuk), ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder (doğar)". *Zaten, vicdanla akıl arasındaki bu denge sağlanabilirse, birçok problemin kendiliğinden ortadan kalkacağı aşikardır.*

Ebu Süleyman-ı Darani: "Kulun, havf ve reca (korku ve ümit) arası bir yol tutup gitmesi esas olmakla beraber, her za-

19 Bediüzzaman Said Nursi, *Münazarat*, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul, 191

20 Sızıntı Dergisi başyazısı "Dünya muvazenesinde bir devlet", c. 2, sayı: 15, Nil Yayınları, İzmir, 1980

man kalbin korku ve saygıyla atması daha emin bir yoldur"[21] derken, bu ikisi arasında bile bir dengelenme bahis mevzuu iken, korku tarafına ağırlık verme de ayrı ve güzel bir dengelenme tablosudur.

Pek tabii her hal ve durumda dengeli olma ve bir orta yol, yani denge tutturma önemlidir. Fakat, bazı kelimelerin, mutlak yanlışa yakın zıtlarıyla arada denge kurmak, yanlış bir yoldur ve dengesizliğe götürür.

Burada kantarın topuzu, iyi ve doğrudan yana olmalıdır. İyi-kötü, aydınlık-karanlık, fedakârlık-egoizm, doğru-yanlış, hürriyet-istibdat, kurb (Allah'a yakınlık) -bu'd (Allah'tan uzaklık)[22] şeklindeki zıtlıklar bu çerçevede sayılabilen misallerdir.

Birlikte Olmada Denge

Birey ve millet olarak herkesle geçinme, düşmanlıkları azaltma, mümkünse ortadan kaldırma, karşı cephe yani küskünler cephesi oluşturmama, kul hakkı yememe, takılmama, geniş düşünebilme, lüzumsuz işlerle enerji kaybına sebep olmadan enerjiyi gerekli yerlerde kullanabilme de sosyal açıdan dengenin ne denli önemli olduğunu bize göstermektedir.

Ne zamanki bunlardan sapmalar olmuş, o zaman sözü edilen karışıklıklar, yani genel anlamda anarşi meydana gelmiştir.

Netice

Netice olarak şunu müşahede etmekteyiz ki, insan olarak, gelişigüzel ve istediğimiz gibi davranma hakkına sahip değiliz. Bir dengeler dünyasında yaşıyoruz. Gerek bizi meydana getiren hücreler, gerek kendilerinden istifade ettiğimiz cansız maddeler

---

21

22

ve aralarındaki ilişkiler, gerek etrafımızı kuşatan ekosistem bir denge içinde çalışmaktadır. O halde biz de, içinde bulunduğumuz toplumda, birbirimizin hakkına riayet ederek ve ettirerek, çevremizi de suistimallerle kirletmeden yaşamak zorundayız. Esasında bu, o kadar kolay ki alternatifi olan suistimallere niye tevessül ediyoruz cidden anlamak zor. İsterseniz gelin hep birlikte bir daha düşünelim.

EKİP ÇALIŞMASI

Tabiatta bulunan tüm canlı yaratıklar, değişik şekil ve derecelerde, kendi türleri arasında ve diğer türler arasında, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma açısından, bir ilişki, bir münasebet içindedirler, yani ekip çalışması yaparlar. Bu durum, hayvanlar âleminde kendi aralarında olduğu gibi, bitkiler âleminde hem kendi aralarında hem de hayvanlar ve bitkiler arasında görülebilir.

İnsanoğluna gelince, o, yaradılışı gereği böyle bir ekip çalışmasına yatkın, uyumlu ve aynı zamanda mecbur olarak yaratılmıştır. İnsan, sosyal bir varlıktır derken de kastedilen, diğer insanlarla konuşup anlaşma özelliğidir. Aslında bütün insanlar için olması gereken bu özellik, günümüzde maalesef sadece bazı insanlar için "filan insan sosyaldir" sınırlamasıyla, o insanın diğer insanlarla konuşup anlaşabildiğini ifade etmek için kullanılır.

İnsanlık tarihi boyunca, insanın tek başına yaşadığı görülmemiştir denilebilir. İstisna nevinden görülenler veya olduğu var sayılanlar da romanlara konu olmuştur, Robinson Cruzo gibi… Tarihin ilk dönemlerinde bile, sayıları az da olsa insanlar derhal kendi aralarında iş bölümüne gitmişler ve böylece ilk ekip çalışmasını başlatarak, hayatı daha kolay yaşanır hale getirmeye gayret etmişlerdir. Zaman ilerledikçe bu çalışma daha verimli bir duruma getirilmiş ve halen de getirilmeye devam etmektedir.

Bu sahada başarılı olan kişiler, gruplar, milletler, gelişmişlik derecelerinin en üst sıralarına oturmuşlardır.

Bilgi Çağı

Bilgi çağı dediğimiz çağımızda, bilim ve teknoloji geliştikçe, insanın içinde yaşadığı kainat hakkında daha ne kadar şey bilmesi gerektiği, bunların adeta sonsuz olduğunu düşünmesi karşısında, bütün bunları, sınırlı hayat süresi içinde tek başına gerçekleştiremeyeceği hakikati ile karşı karşıya kaldığını görmekteyiz. O zaman insanlar, ilgi ve çalışma alanlarını daha da daraltarak, sadece o konulara odaklanıp çalışmalarını devam ettirme mecburiyetini hissetmişlerdir.

Durum böyle olunca araştırma sahalarında ve toplum içinde, parçalardan bütüne ve dolayısıyla optimum neticeye gidebilmek için, biraraya gelinmiştir ve parçaları en uygun şekilde birleştirebilmek ve bu birlikteliği devam ettirebilmek yönüyle beraber çalışma, yani ekip çalışması gereği ortaya çıkmıştır.

Tıpta Ekip Çalışması

Bugün tıp ilmi o kadar ilerlemiştir ki, bebeğin daha anne karnındayken hastalıkları teşhis edilebilmekte ve yine anne karnındayken tedavileri yapılabilmektedir. Bu ileri dereceye rağmen, hala, insan anatomisi ve fizyolojisini, bırakalım tam olarak anlamayı, bize yetecek oranda izah edecek durumda bile değiliz. Her geçen gün yeni yeni mekanizmalar öğrenmekteyiz. Hal böyle olunca bir hekim ve tıp doktoru olarak, değil bütün hastalıkları anlayıp tedavi etme, çok dar bir alanda ihtisaslaşma bile kafi gelmemektedir. Bunlardan dolayı, değişik branşlardaki hekimlerin kendi aralarında yaptıkları, ekip çalışmasının tıptaki adı olan "konsültasyon" dediğimiz görüş alışverişleri, aynı branştaki hekimler arasında da zorunluluk haline gelmiştir. Artık hastalar da bu bilinç içinde olduklarından, tek bir hekimin dediğini çoğu zaman kuşku ile karşılamaktadırlar.

Mühendislikte

Mühendislik alanında da durum bundan farklı değildir. İçiçe giren daireler gibi, herkesin kendi alanında çalışması yanında, diğer alanlardakilerle de bilgi ve görüş alışverişi yapma zorunluluğu vardır. Bütün mühendislik konularında geçerli olabilecek bir misal olarak uçak ele alınabilir. Uçağın grafik tasarımından başlayarak; malzeme mühendisliği, elektrik-elektronik mühendisliği, makina mühendisliği, fizik mühendisliği, bilgisayar mühendisliği gibi daha birçok mühendislik branşlarının yanında; temel bilimler dediğimiz, fizik kimya, matematik gibi uzmanlık alanlarının hep birlikte gerçekleştirdikleri bu araç, bir ekip çalışmasının ürünü olduğu gibi, bunun havada uçurulması da sadece pilotun işi değil, yine bir dizi ekip elemanının işidir.

Sosyal Bilimlerde

Sosyal bilimlerde, ekip çalışması daha bir önem arz etmektedir.

Toplum mühendisliği de denilen bu saha, yukarıda anlatılan mühendislik çalışmalarının, sosyal sahadaki izdüşümüdür. Din, tarih, edebiyat, coğrafya, sosyoloji, felsefe, sosyal antropoloji hep birlikte bu mühendisliğin kollarıdır. Toplum hayatına yön verecek, görüş ve düşünceler, bu süzgeç ve imbiklerden güzelce geçirilerek topluma enjekte edilirse, bir yandan hastalıklara karşı koruyucu bir aşı, diğer yandan eğer varsa mevcut hastalıkları tedavi eden bir ilaç durumuna geçer. Gelişmiş denilen toplumlar, bunları çok güzel hayata geçirmişler ve bu süreci devam ettirmektedirler. Demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi, insan olmanın en tabii özellikleriyle ilgili kavramlar, hep bu ekip çalışmaları neticesinde ortaya çıkmış güzelliklerdir.

İdarecilikte

Kamu yönetimi dediğimiz genel anlamdaki idarecilikte de durum farklı değildir. Ekip elemanlarını işlerine göre yetiştirme, takip ve kontrol etme, dinleme, motive etme, ilgili kurum gemisinin daha sağlıklı yol almasını netice verecektir.

Sivil Toplum Kuruluşlarında

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları da bir ekip çalışmasıdır. Hedef ve amaçları iyi belirlenmiş bir programla, iyi bir iş bölümü yapılarak, topluma her türlü menfaat duyguları dışında hizmet verme düşüncesiyle yapılan işler, bugün olmasa bile gelecekte hayırla yad edilecek gayretlerdir.

Günümüzde ülkelerin gelişmişlik dereceleri hesaplanırken, sivil toplum kuruluşlarının sayıları ve çalışmaları en önemli endekslerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Sporda

Sadece futbolda değil sporun bütün dallarında başarı ancak, idarecisi, çalıştırıcısı, sporcusu, malzemecisiyle birlikte, bir ekibin elemanları olarak, kendilerine düşeni en iyi şekilde yaptıkları zaman mümkün olabilmektedir.

Hiç kimsenin tek başına hareket etme lüksü olmadığı gibi, bilakis mecburiyet ve sorumluluğu vardır.

Müzikte

Bir konserde, değişik enstrümanları çalan kişiler ve varsa koro veya solodaki kişiler, ekip çalışması kuralları içinde ekip şefinin talimatlarına uymak zorundadırlar, yoksa herkes istediğini çalar ve söylerse, bunun adı müzik yerine 'Bremen mızıkacıları' olur.

Toplam Kalitede

Son zamanlarda üzerinde sıklıkla durulan ve kursları verilen, her müessesenin kendisinden beklenen en iyi verimi elde etme anlamındaki toplam kalite konusu da bir ekip çalışması ürünüdür.

Çoğu zaman çalıştığımız yerlerde, bir ekip çalışması içinde olduğumuzu hissetmeyiz, unuturuz. Ekip çalışması içinde olunduğunu bilme ve sık sık hatırlama, ekibi oluşturan insanlar arasında daha iyi münasebetlerin geliştirilmesi ve ona göre davranma neticesi verir ki, bu da kurumdaki başarı grafiğini yükseltir.

Diğer Canlılarda

İnsanlar dışındaki canlılarda da ekip çalışmasının çok güzel örneklerini görmekteyiz. Arılar ve karıncalar bunların başında gelir. Ayrıca, bitkiler ve hayvanlar arasında sembiyoz dediğimiz ortak yaşama şeklindeki ekip çalışmaları da mevcuttur.

Ekip Çalışması Prensibleri

Madem ki, genel anlamda ekip çalışması içinde olmaya mecburuz, o zaman ekip çalışması için asgari yapılması gerekenler nelerdir? Bunlar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

1. Hemen herkesle geçinme yönünde uyumlu olma mecburiyeti,

2. İlle de ben bilirim düşüncesinde değil, o da bilebilir düşüncesinde olma,

3. İlle de benim dediğim doğrudur düşüncesinde değil, karşımdakinin düşüncesi de doğru olabilir diyebilme,

4. Ekip olarak bir işe başlarken her şeyi tartışıp, çıkan ortak görüşe aynen katılarak kendi düşüncesi lehine geriye dönmeme,

5. Bir elin nesi var, iki elin sesi var kaidesini hatırlama,

6. Birlikten kuvvet doğar düsturunu bilme,

7. İnsani bir görev olarak bütün dünyayla entegre olabilme açısından, bütün insanları ekibin diğer elemanları gibi değerlendirerek, herkesi kendi konumunda kabullenip, fizikteki birleşik kaplar ve biyolojideki osmoz kanunlarında olduğu gibi kendinde olandan verme, başkasından da almaya hazır olma.

Bizi yoktan vareden Yüce Yaratıcı da, Kur'an-ı Kerim'de; "*Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Birbirinizi tanıyıp sahip çıkmanız için milletlere, sülalelere ayırdık.*" (Hucurat Suresi, 49 /13) buyurmaktadır.

Ekipcilik

Altının çizilmesi gereken ayrı bir husus da; yukarıda anlatılan ekip çalışması ile, çıkar elde etmeye ve değişik gayelere matuf ekipcilik ve hizipcilik arasında yakından uzaktan ilişki olmaması ve ikinci şıkkın tarihin hiçbir devrinde yapıcı değil, bilakis yıkıcı olduğudur.

Son Söz

O zaman, bize düşen, yaradılışımıza uygun, bizi yaratan Yüce Varlığın, elçileriyle bize bildirdiği ölçü ve sınırlar içinde, insan olmanın hakkını ve sorumluluğunu, sonunda da hesabını verme düşünce ve şuuruyla, içinde yaşadığımız ortamda bir ekip elemanının yapması ve yapmaması gerekenleri bilerek hareket etmektir. Neticesinde de bu dünyada da öbür âlemde de umduğumuza nail olma yolunda çalışmaktır.

BİR PROBLEM NASIL ÇÖZÜLÜR?

Hayatımızda en sık karşılaştığımız olaylardan birisi de, en basitinden en karmaşık ve en kompleksine kadar, fert, grup, toplum ve bütün bir insanlık olarak, var olan problem veya problemlerin çözümleridir.

Problem

Problem, çözüme kavuşturulması gereken bir durumdur. Temelde fen bilimlerinde bir matematik problemini çözmek, tıpta bir hastalığı tedavi etmek, sosyal olaylarda bir olayı analiz ederek çözüme kavuşturmak, hep benzer dinamikleri usûl ve üslubunca kullanarak bir sonuca varmak, konuyla ilgili aynı doğrultudaki çalışmalardır.

Problemi Tanıma

Bütün problemlerin çözümünde başlangıç noktası, o problemi iyi tanıma ve önce o problemi anlamaktan geçer. Burada da bir usûl sırası karşımıza çıkar. Yani önce tanıma sonra metot, sonra bu işin çözülme durumunu pratiğe dökmek ve en sonunda da neticeye ulaşmaktan ibarettir.

"Önce problemi tanıma" dediğimiz hadiseye tıpta anamnez denir. Yani hastanın, derdi önce kendi ağzından dinlenir ve daha sonra da tahmin edilen hastalıkla ilgili sorular sorularak, hastanın başka diyecekleri ve tarifleri kendinden alınır. Hastalıkların

teşhisinde bu safha en önemli yeri tutar. Bu soruşturmadan hemen sonra teşhise yönelik, duruma göre en basitinden başlayarak ve atlama yapmadan en büyüğüne kadar gerekli olan tahlil ve tetkikler yapılır. Sosyal olaylarda da mevcut olayları inceleme, soruşturma ve tabiri caizse onların tam bir fotoğrafını çekmek büyük önem arz eder. Bu fotoğrafta sadece o olay veya hadiseler değil, olay ve hadiseler ile ilgili olup, bunları çevreleyen diğer ilişkiler de araştırılır. Bu safhaya savaşlarda ve askerlikte durum muhakemesi de denilebilir. Yani bu mevcut durumun etraflıca ve etrafıyla birlikte ortaya konmasından ibarettir.

Çözüm Yolu

Bundan sonraki safha çözüm yoludur. Çözüm yolu da kişi, grup veya cemiyetlerin bilgi ve tecrübe seviyelerine bağlı olarak çözüm yollarını bilmelerine bağlıdır. Hangi problemde hangi metot gerekir? Önce karar verilmesi gereken bu konudur. Her problemin çözümünün kendine has metotları vardır. Eğer bu metotlar karıştırılacak olursa problemler çözülemez. Uygun metot bulunduğu zaman da tereyağından kıl çeker gibi problem kolaylıkla çözülebilir.

Problem çözerken, bilgisayardaki bekleme, yazdırma, işlem yapma gibi modların kullanılmasına benzer "yutma, sabretme, bekleme modları" sıklıkla kullanılmalıdır.

Ya kişi kendi problemini kendisi çözecektir **ya** başkasının problemini çözecektir, **ya** başkası veya başkaları onun problemini çözecektir **ya da** kendisi başkalarıyla birlikte kendi problemini veya başkasının / başkalarının problemini çözecektir. Kişinin, özellikle kendisini ilgilendiren problemlerinin çözümünde, yardım edenlerle birlikte karşı taraf ile zoraki bir anlaşma masasına oturmayla problem çözülse de, aslında problem, sanal âlemde çözülmüş gibi olur. Burada asıl olan, kişinin öncelikle kendi kafa

ve vicdanında bunu çözüme kavuşturmasıdır. Bu halloldaktan sonra, gerisi formalitedir.

Problem tespit edildikten sonra, çözümü de teşhisi konan hastalıkların tedavisine benzer. Bazı hastalıklar acil tedaviyi gerektirir, bazıları tıbbi tedaviyi, bazıları cerrahi tedaviyi gerektirir. Bazıları da izlemeye alınır. Sosyal hadiseler dahil, diğer birçok problem de bu yollar takip edilerek çözülebilir.

Usûl ve Metot

Metot tespit edildikten sonra da, o metodu uygularken, usûl yani yapılacak işlemlerin sırası ve şekliyle; üslup yani takınılacak tavır ve hareket tarzları bunu takip eder. Yoksa bir problemi çözeyim derken, bu sefer başka problemler ortaya çıkabilir, iş başka yöne kayabilir, o zaman da çıkmaz sokaklara girilmiş olur. Bunlar da belirlendikten sonra eğer problem basit ise tek kişi, kompleks ve büyük ise problemi çözecek olan bir grup oluşturulur ve bu grubun içinde bir yürütücü ve herkesin ne yapacağını bildiği yardımcıları seçilir.

İşi çözme yolunda pratiğe başlayınca da bir cerrah titizliği içinde (mesela bir tümörle ilgili, sadece çıkarılacak hedef kitle dikkate alınarak, çevre dokulara zarar vermeden ve en az kan kaybıyla kitlenin çıkarılması gerektiği gibi) problemler çözülmeye başlanır. Problemi çözerken etrafı hırpalamama ve en az zarar, en çok fayda şeklindeki iktisadın (optimum verim) prensibi ile hareket edilmelidir.

Yardımcılar

Bu konuda gerekirse, problem çözücü ekip dışında, başka fakat uygun aracılardan da istifade edilebilir. Bu süreçte, verilen sözün tutulması, emniyet ve güven telkin edilmesi, bulunan aracıların doğru adresler olması önem taşır.

Rahatlık

Çoğu zaman problem çözmedeki metot, usûl ve üslup planları uygulanınca çözüm sürecinin sonuna gelmeden problem çözülmüş bile olabilir.

Problem kompleks ise parçalara ayrılarak ve zamana bölünerek halledilmelidir. Yoksa erken doğumların, küvöze ihtiyaç duyduğu gibi, çözümlerin kendileri de yeni müdahalelere gerek duyabilir.

Pek tabii bazı problemlerin bazı istisnai çözümleri olabilir. Bu çözümler daha gürültülü, bir bütün olarak ve çok acil müdahaleleri gerektirebilirler ve oluşabilecek yan etkilerin de faturası getiri götürü dengesi bakımından, hesaplanmayı gerektirebilir.

Problem Çözmede Genel İlkeler

Ne var ki, bu tip istisnalar dışında, genellikle ve çoğunlukla, problem çözmenin genel ilkeleri geçerlidir.

Bunlar sırası ile sayılacak olursa;

Problemi iyi teşhis etme, tanımlama, tanıma,

Problemin büyüklüğü ve bağlantıları,

Hangi metodun kullanılacağı,

Uygun metot kullanılırken, usûl ve üsluba dikkat edilmesi,

Problemi parçalayarak çözme,

Sabretme, yutma, askıya alma ve bekleme modlarını dengeli bir şekilde uygulamayı bilme,

Problemi büyüklük ve özelliğine göre, kısa, orta ve uzun vadede çözme,

Nihai neticeden önce ara çözümler bulmak,

Problemden ders çıkarma ve bir daha olmaması için tedbirler alma,

Başka insanları da tecrübelerden yararlandırmak için bu çözüm yollarını onlara anlatıp, gerekirse yazma.

Çözüm Alternatifleri

Probleme göre çözümün neticeleri de değişiklik gösterebilir ve tarafların buna alışması veya hazır olması gerekir;

Karşılıklı anlaşma veya sulh en güzel çözümlerden birisidir ki, burada karşılıklı fedakârlıklar söz konusu olabilir.

Tam neticeye gitmeden, mahkemelerin kesin kararı vermeden başka delilleri beklerken verdiği ara karar gibi ara çözümler olabilir.

Şahitlerin huzurunda şarta bağlı çözümler olabilir. Bu durumda şartların tam yerine getirilmesi ve bunları takip edip uygulayacak insan veya insanların olması gerekir. Bu durumlarda, konuşulan şeylerin kayıt altına alınması da büyük önem arz etmektedir.

Problemin şekline ve büyüklüğüne göre de daha başka çözüm yolları bulunabilir.

Problemleri Birbirine Karıştırmama

İnsanın kendisiyle, ailesiyle, yakın çevresiyle, çalıştığı müesseseyle, bütün bir toplumla ve öbür dünyası yani ahireti ile ilgili çözmesi gerektiği problemleri olabilir. Bunlar kesinlikle birbirlerine karıştırılmamalıdır.

Eğer karıştırılırsa içinden çıkılmaz bir yumak olur. Bilgisayarlarda excel programında yatay ve dikey sütunlara ait küçük kutucuklar vardır. Herbir kutucukta ayrı bir işlem yapılır ve asla öbür kutucuğa karıştırılmaz. Birbirleri arasındaki oranlar ve hesaplamalar otomatik olarak ortaya çıkar.

Vücutta her bir organın yapısı ve çalışması hatta hastalıkları kendilerine mahsustur. Tüm vücudun sıhhati için

birbirlerine yardımcı olurlar, hastalık durumlarında da gereği gibi tedavi edilmezse birbirine sıçrama olur. Aynen bunlar gibi, insanın değişik dairelerdeki problemleri, derece ve önemlerine göre, değişik çözüm şekilleri gerektirir. Birbirlerine karıştırılmadan, her problemin önem ve büyüklüğüne göre, kendi kutuları, yani kendi sınırları içinde çözülmeleri önemlidir. Böyle bir durumda hem insanın psikolojisi bozulmaz hem de merdiven basamak basamak çıkıldığından hedefe daha rahat ve kolay bir şekilde ulaşılmış yani problem ve problemler çözülmüş olur.

Kadere İman

Büyük olsun, küçük olsun bütün problemlerin çözümünde, asla unutulmaması gereken konulardan birisi de kadere imandır. Eğer iman esasları içinde yer alan kadere iman iyi anlaşılamaz ise insan kendi problemlerinin çözümünde de başkalarının problemlerini çözmeye yardımcı olmada da sorun yaşayabilir. Sebep-sonuç ilişkileri de bilinerek belki bazı ara çözümler üretilebilir ama kader konusunu bilip gerçekten buna inanabilme, hayatta karşılaşılabilecek bir çok problemin çözümünde önemli rol oynar. Çünkü insanın düşündüğü bazı şeyler, istediği gibi gerçekleşemeyebilir. Sebep sonuç ilişkileri içinde istenilen neticeler elde edilemeyebilir.

Yine burada da kaderi bilme ve bunun yanında imanın diğer esaslarından olan kitaplara inanma ve dolayısıyla bizim kitabımız olan Kur'an'da yer alan "*…Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur. Olur ki sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şerli olur. Doğrusu Allah bilir, siz bilmezsiniz.*" (Bakara Suresi, 216) esası kaderi bilme ile beraber ele alındığında meseleler daha kolay çözüme kavuşturulabilir. İnsanlar illa da benim dediğim olacak inadından kurtulabilirler.

Problemin Ortadan Kalkması

Taraflar ve aracılar samimi olup, emniyet ve güven ortamı tesis edilerek, yalan, kayırma ve çıkarcılık da işe karıştırılmaz ise hayatta çözülemeyecek problem yoktur. Zaten hayatta bir tek ihtiyarlık ve ölüme çare yoktur denir. Kaldı ki, bu iki durum da bir problem değildir.

Ve Yaratan ile yaratılan arasındaki bir kanunun gereğidir. "*Her canlı ölümü tadacaktır…*" (Al-i İmran suresi, 185). Bir Hadis-i Şerifte, bu konuyla ilgili şöyle buyurulmaktadır; "*Dikkat edin, tedavide kusur etmeyin. Allah, bir hastalık göndermişse muhakkak arkasından tedavi yolunu da göndermiştir. Bir tek hastalığın tedavisi yoktur. O da ihtiyarlıktır.*" Yine hayatta problemlerin çözümünde "One Way" dediğimiz sadece tek yol yoktur, çok yol vardır. Bize düşen, Allah'ın bize verdiği akılla, izanla, sabırla; kendimizin, başkalarının ve bütün insanlığın problemlerini çözüp bunun karşılığında verilecek olan yüksek bir puanla öbür tarafa gitmeye hazır olmaktır. Gerisi bizi ilgilendirmez ve ilgilendirmemelidir.

MOTİVASYON

Motivasyon Nedir?

İnsanlar dünyaya belli işleri yapmak için gönderilmişlerdir ve neticesinde hem bu dünyada hem öbür âlemde, bazı kazanımları olacaktır. İşte bu kazanımları en yüksek noktada elde edebilmek için, insanın bu dünyada yaptığı çalışmalardaki gayret, azim, şevk ve davranışların tümüne birden motivasyon denir.

Motivasyonun Dinamikleri

Bir işi yapmak isteyen insanın başarmak için yapması gereken gayretlerin tümü, motivasyon dinamikleri olarak adlandırılır. O işle ilgili baştan yapılacak olan plan ve program, hatta bunun öncesindeki eskiz, metot, çalışma prensiplerinin hepsi, bu motivasyon dinamikleri içine girer. Motivasyon dinamikleri kişiden kişiye, bir zamandan öteki zamana ve işin özelliklerine göre değişiklikler arz eder. Pek tabii, bu konuda genel kabuller de vardır. Bu genel kabullerin dışındaki diğer faktörler, kişinin yaradılışı dahil; aldığı eğitim, içinde bulunduğu kültür ve coğrafya gibi birçok faktöre bağlı olarak değişebilir.

Motivasyon dinamikleri içinde iki nokta çok önemlidir. Bunlardan birincisi, önce ferdin kendi kendisini motive etmesidir ki buna otomotivasyon da denir. Bu bir bakıma, tüm vücudu

besleyen kalbin her şeyden önce kendisini beslemesi ve sonra vücuda kan pompalamasına benzer.

Bu da biyolojik bir kanundur. Bu kanunun sosyal hadiselerdeki açılımı özellikle bu konuda, otomotivasyon olarak görülür. Kendisini motive edemeyen bir ferdin başkalarını motive etmesi düşünülemez.

İkincisi de, bu şekilde motive olan bir ferdin konumuna göre, birlikte çalıştığı insanları ister memur pozisyonunda isterse amir pozisyonunda olsun, usûl ve üslubuna göre motive etmesidir.

Motivasyon, insanın doğumundan itibaren başlar. Bebek önce kendisi bir şeyler yapmak ister ama dikkat edilirse, büyük bir çoğunlukla onu hep etrafı motive eder, konuşması, yürümesi hep bu dışarıdan motivasyona bağlıdır. O kadar bağlıdır ki, içinde bulunduğu cemiyetin kültürü ve dili tamamen dışarıdan motivasyonlarla bebeğe ve çocuğa verilir. Belli bir yaşa kadar bu dışarıdan motivasyon, gerekli olduğu gibi mecburidir de. Çünkü çocuk, bu şekildeki örnekleri görmek ve duymak zorundadır ki kendi kabiliyetleri gelişebilsin.

Kimler Motivasyona İhtiyaç Duyar?

Herkesin, her zaman ve her safhada motivasyona ihtiyacı vardır. Zaten bu şekilde bir ihtiyaç olmasa, yaşam da söz konusu olmaz, yaşamanın da bir gayesi olmaz. İnsan, genellikle bu dünyada bazı şeylere sahip olmak ister, bunları elde edebilmek için de içeriden veya dışarıdan belli bir motivasyon içinde olması gerekir. Bu durum bir bakıma, yivli bir çivinin vida içine girmesine benzetilebilir. Motivasyon yoksa, yivsiz çivi gibi olur. O zaman da hayatın gayesi kalmaz. Bu durumda da sigorta atmış elektrik gibi insanlar depresyon benzeri ruh hastalıklarına maruz kalırlar ve bunların tedavisi de çok zordur. Hatta diğer organların kanseri olduğu gibi, ruh hastalıklarının kanseri olan şizofreni gibi hastalıklar bu bağlamda sayılabilir.

Her yaşın, her cinsin ve insanın her konumunun hayat boyu belli oran ve dozlarda motivasyona ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç bilinecek ve iyi bir şekilde karşılanacak olursa, o insanın verimliliği de mutluluğu da artar.

Motivasyonun Çeşitleri

Motivasyonun adeta sonsuz denilebilecek oranda çeşitleri mevcuttur.

En küçük bir kelime söylemeden en ağır fedakârlıklara kadar bu yelpazede motivasyon çeşitleri yer alır. Pek tabii kültürün ve düşüncelerimizi doğru veya yanlış bir şekilde yönlendiren kamuoyunun bu çeşitleri oluşturmada rolü büyüktür.

Motivasyon ailede başlar, insanın çalıştığı kurumlarda devam eder, bir topluma mal olur ve daha sonra da neticesi itibari ile de bütün bir insanlığı ilgilendirir. Bu şekildeki bir gidiş, doğru bir motivasyon olduğu gibi, yanlış bir motivasyon da olabilir. Doğru motivasyonda insanlığın yararına olabilecek keşifler, buluşlar gibi neticeler elde edilir. Kötü motivasyon da ise en basitinden başlayarak, kızma, kırgınlık, dargınlık, çekişme, kavga, savaşlar ve tüm insanlığın felaketi şeklinde komplikasyonlar karşımıza çıkabilir. Her iki grubun da tarihte birçok misalleri vardır. Bundan dolayı mümkün olduğu ölçülerde toplumun her kesiminde iyi motivasyon örneklerini geliştirmek önem arz eder.

Hem ferdin kendisi ile barışık olarak kendi kendini motive etmesi, hem de diğer insanlara motivasyon vermesi açısından, genel kabul görmüş bazı prensipler vardır. Şöyle ki;

Durum Muhakemesi

Ferdin içinde bulunduğu durum ve konumu dikkate alarak nasıl ve ne şekilde davranması gerektiğinin tespiti (durum muhakemesi), motivasyon için ilk şarttır. Yani fert dünyaya

niçin geldiğini, kim tarafından gönderildiğini ve kendisinden ne beklendiğini iyi bilmek ve değerlendirmek zorundadır. Bu ilk aşamayı geçen fert diğer konuları daha rahat halledebilir ve güzel motivasyon çeşitlerini yakalayabilir. Bu noktayı, kafa ve kalbinde halledememiş ve halen tereddütleri olan fert ise asla diğer basamakları çıkamaz. Çıksa da hep yanlış yollara meyleder.

Ülfet ve Metafizik Gerilim[23]

Ülfet, insanın bir şeye karşı alışkanlık peydah etmesi, sağında, solunda, önünde ve arkasında gördüğü çok orjinal ve harika şeylere karşı lakayıt ve alakasız kalması demektir. Bir mesele ilk duyulduğunda canlıdır ve alaka uyandırır. Fakat bir müddet geçtikten sonra, kafamızda sadece donuk hatları ve kalıpları ile bir hikaye olarak kalıverir.

Metafizik gerilim, iç coşkunluğu, aşk, heyecan ve şevk potansiyeli, manevi duygularımızın daima aktif halde bulunması, bizi dine ve ibadetlere sevkedip koşturacak bir güç kaynağıdır. Kalp merkezimizin daima enerjik bulunması, aksiyon ve hamle ruhuyla şahlanmış, canlanmış bir ruh halinin kesintisiz oluşu demektir.

İç Âleme Ait Meseleler

1. Benlikten vazgeçilmelidir.
2. İradenin kavgası verilmelidir.
3. Nefse düşkünlükten vazgeçilmelidir.
4. Marifetullaha ulaşmak lazımdır.
5. Kalp ve ruhta operasyon yapılmalıdır.

23 M. Fethullah Gülen, *İnancın Gölgesinde 2*, Nil AŞ Basım Yayın, İzmir, 1994, s. 145-236

6. Daima tefekkürle kalp ve kafayı beslemek lazımdır.
7. Hayalde de istikamet kazanmak lazımdır.
8. Ölümü çok hatırlamak lazımdır.
9. Kalbin incelmesi, yumuşaması da çok önemlidir.

Dış Âleme Ait Meseleler

1. İyi arkadaşlar içinde olmalıdır.
2. İnsan meşguliyetsiz kalmamalıdır.

Global Görüp, Global Düşünebilme

Önemli motivasyon sebeplerinden biridir. Yoksa çok küçük bir noktaya takılıp bundan öteye geçemeyen bir insanın durumu kırık plağa benzetilebilir, sinyalin takılması gibi. Böyle bir yetenek de insanın direk olarak eğitimi ile ilgili olduğu gibi, kendisini geliştirme ve zaman içinde alacağı teorik ve pratik derslere bağlıdır. Ayrıca konumu gereği, insan mecburen global düşünme durumuna gelir. Bu nokta yakalanınca da motivasyonun en önemli ayaklarından birisi daha halledilmiş olur.

Bu husus aynı zamanda, inancın temel dinamiklerinden biri olan kadere inanma ile de ilgilidir. Fert, sebepler içinde kendisine düşeni yerine getirdikten sonra, meydana gelen neticeleri kadere bağlar ve üzüntüye düşmez, kendisi için hayırlı olan budur diye değerlendirir. Bu aynı zamanda onun ruhen rahatsızlığa girmemesini de sağlar. Böyle bir fert hayatında daima dengeli olur. Yani başına gelebilecek iyi veya kötü hadiseleri hep bu açıdan değerlendirdiği için neticede o kadar önemli değildir. Zafer de kazansa, hezimete de uğrasa bu onun için artık kabullenilmiş bir kaderdir.

İnancın diğer gereklerini de yerine getirdiği için buna razı olmanın mükafatını da kendisini yaratandan beklediğinden onun için artık hadiseleri sadece gözlemek kalır.

Sıkıntıları Aşabilme

En küçüğünden en büyüğüne kadar her bir problemin mutlaka bir çözümü olduğunu düşünebilme, yine en önemli motivasyon sebeplerinden birisidir. Nitekim çözümsüz bir problem yoktur. Yeter ki, uygun yollar bulunabilsin. Bizi Yaratan da bizim kaldıramayacağımız problemler vermeyeceğinden, demek ki bize verilen her bir problemin, bu problemi çözebilme yeteneği bizde mevcuttur, yeter ki o yeteneği kullanabilelim.

Mükafat Verebilme

Ferdin yaptığı iyi ve güzel işler dolayısı ile kendi kendine ve beraber çalıştığı insanlara mükafat verebilmesi de önemli motivasyon dinamiklerindendir ve asla ihmal edilmemelidir. Bu mükafat da yapılan veya yaptırılan işle orantılı olmalıdır. Maddi olabildiği gibi takdir belgeleri ve sözle de manevi bir şekilde yerine getirilebilir.

Ceza Verebilme

Bu da yine herhangi bir iş yaparken veya yaptırılırken ferdin kendisine veya beraber çalıştığı insanlara, o işle orantılı olarak caydırıcı cezalar verilmesidir.

Güleryüz

Hiç ihmal edilmemesi gereken motivasyon dinamiklerindendir. En ucuz ve kolay yapılabilecek hareketlerdendir. Günümüzde maalesef en ucuz ve kolay yapılabilecek hareket olmasına rağmen, unutulan ve esirgenen davranışlardan birisi olmuştur.

Kendisi ile Barışık Olabilme

İnsanın kendisiyle barışık olması hem kendi yapacağı işler açısından, hem de başkalarına yaptıracağı işler yönüyle, çok

önemlidir. Kendisi ile barışık olmayan insanların yapacakları ve yaptıracakları çok fazla bir iş yoktur. Kendisi ile barışık olabilen insanlar, genelde bütün bir insanlık ile barışık olabilme kapılarını açabilmiş insanlardır. Bu kapılardan her zaman ve her şekilde girebilirler, iyi motivasyon örneklerini gösterdikleri zaman, insanlık adına çok güzel işler de başarabilirler.

Devamlı ve Düzenli İlişki ve Diyaloglarda Bulunma

Herhangi bir iş yaptırırken, beraber çalıştığı insanlarla böyle ilişkiler içinde bulunabilen insanlar, ilişkilerini daha da geliştirebilirler. Ve bu ilişkilerin belli bir zaman içinde değil, hayat boyu devam ettirilmesi gerekir.

Moral Bozucu Şeylerden Kaçınma

Herhangi bir iş yapılırken, mümkün mertebe morali bozabilecek en küçük davranışlardan bile kaçınmalıdır. Bir yerde bir yanlış var ise o yanlışı güzel bir usûl ve üslup içinde çözerek, moral bozucu duruma getirmemek gerekir. Çünkü bu durum dolaylı olarak motivasyonu da engeller ve o işten iyi neticeler elde edilemez.

İyi ve Yüksek Hedefler Seçme

Bir iş yapılırken, hedef daima iyi ve yüksek seçilirse, insanlar da kendilerini bu hedefe daha iyi şartlandırırlar, pek tabii motivasyonun da o derece yüksek olması unutulmamalıdır.

Hedefler İçin Doğru Araçları Kullanma, Kullandırma

Doğru bir hedef için doğru yollardan gitme, bilinen bir prensiptir. Yanlış yol ve araçlar kullanılırsa, o hedefe ulaşılamadığı gibi, aynı zamanda bu işle ilgili motivasyonumuz da kırılabilir.

Doğru Adresler Verme ve Doğru Aracılar Bulma

Motivasyon ne kadar iyi yapılırsa yapılsın, verilen adresler doğru değil, aracılar doğru insanlardan oluşmuyor ise hedefe varmak mümkün olmaz. Bundan dolayı motivasyonun bozulmaması hatta yükseltilmesi açısından aracıların ve adreslerin doğru olması çok önemlidir.

Doğru Örnekleri Görme, Gösterme

Herhangi bir iş yapılırken, o işle ilgili olarak daha önce başarıya ulaşmış veya bu işlerde çalışmış, doğru örnekleri görme, gösterme, inceleme ve bu insanların tecrübelerinden istifade etme, ettirme de motivasyonun faktörlerindendir.

Asla Karamsarlığa Düşmeme

Herhangi bir işte beklenen netice elde edilemediğinde, asla karamsarlığa düşmeden devam ettirilen motivasyon, o işte istenilen neticeyi alıncaya kadar, çalışmayı olumlu etkileyebilir. Hiçbir zaman, hiçbir hususta karamsarlığa düşmemek ve yeniden durum muhakemeleri yaparak yeni şartlara göre çözüm önerileri üretmek, motivasyonun esaslarındandır.

Dengeli Olma

Her işte ve her hususta dengeli olma yine motivasyonun temel dinamiklerindendir. Bu denge kaybedilecek olursa, verim elde edilemeyeceği gibi, çözüm veya sonuca da gidilemez.

İtibarı Koruma

Yine motivasyonun en önemli sebeplerinden birisi her zaman, her şart ve konumda insanın itibarını koruyabilmesidir. Bu en büyük kredidir ve bu kredi motivasyonu devam ettiren, hatta

arttıran en önemli faktörlerden biridir. Hatta ucunda ölüm bile olsa, bu itibar konusundan asla taviz vermemek gerekir. Nitekim tarih bunların misalleri ile doludur.

Dini Vecibeleri Yerine Getirme

Dinimizin bize yüklediği vecibeleri yerine getirme, motivasyonumuzu arttırıcı faktörlerin en başında gelir. Böylece iç huzuruna erişilir, bu da bizde bir denge meydana getirir ve yapacağımız işleri daha bir istekle yaparız ve bunlardan haz duyarız. Mesela sabah namazı için uykudan uyanma, güne başlarkenki ilk motivasyon faktörüdür. Zekat verme, geri kalan malı daha huzurla kullanma faktörüdür.

Motivasyonu Engelleyen Sebepler

Yukarıdaki faktörlerin tersi motivasyonu engelleyen sebeplerdir.

Genelde kendisi ile barışık olamayan, global düşünemeyen, durum muhakemesi yapamayan, daima sıkıntılı ve telaşlı görünen, yüzü gülmeyen, doğru hedefleri olmayan, doğru insanlarla çalışmayan ve itibara önem vermeyen fertler ne kendilerini ne de başkalarını motive edebilirler.

Toplumda kimse bu insanlarla çalışmak istemez ve bu insanların yapacağı bir şey olmadığı gibi, daima yıkacakları ve bozacakları şeyler vardır.

Bunlardan uzak durma yanında, mümkünse bu fertler tedavi edilmeli, rehabilite edilmeli ve topluma yeniden kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Örnekler;

Maziye baktığımızda, kendi tarihimizde güzel bir motivasyon içinde olan ve veren bir çok misal görebiliriz. Bunların başında, Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ve onun arkadaşları

gelir. Gerek peygamberliğinin ilk dönemlerinde, gerek değişik yerlere heyet gönderirken, gerek savaşlarda, gerekse savaşların sonunda daima yukarıdaki motivasyonu oluşturan dinamiklerin en güzel örneklerini göstermiş, her zaman iyi bir durum muhakemesi yapmış, meselelere global bakabilmiş, hiçbir zaman karamsarlık içinde olmamış, daima moral vermiş ve hayatı boyunca bizim anlayıp kavrayabildiğimiz kadarı ile dengeli olmuştur. Onun arkadaşlarında da bu özellikleri müşahede edebilmektedir.

Selçuklular ve Osmanlılar zamanında ise fert ve toplum planında olduğu gibi, idare edenler seviyesinde de bu güzel motivasyon örneklerini müşahede etmekteyiz.

Bütün ümidimiz, kendi kültürel dinamiklerimizden menşeini alan kimliğimize sahip çıkarak, geçmişte görmüş olduğumuz motivasyon örneklerini de dikkate alarak, itibarlı bir millet olma yolunda ilerleyebilmek için hala imkanlarımızın ve kabiliyetlerimizin mevcut olduğu bilinci içinde olmamızdır. Yakın bir gelecekte, bu dinamikler kullanılarak, fasid daire çözülecek ve biz de güzel bir seviyeye gelebileceğiz.

Tam Bir Motivasyon İçin Netice

O halde bize düşen, toplum ve bütün bir insanlığın yararına; öncelikle kendimize, sonra beraber bulunduğumuz insanımıza güzel ve doğru motivasyonlar vermektir ve bu dünyada insan olma gurur ve itibarı içinde bir hayat sürdürebilmek, sonra öbür âlemde bütün bu güzellikler içinde yaşamaya gayret ettiğimiz hayatın hesabını vererek, yatık sekiz ile ifade edilen geri dönüşü olmayan sonsuz zaman dilimi içinde, bizi Yaratan'ın güzel şeyler karşılığında bize vadettiği güzelliklere kavuşabilme ümidi ile bu süreci bitirebilmemizdir.

TEORİK VE PRATİK

Tasarı

İnsanın yapacağı hemen her aktivitede, o işe başlamadan, yani pratiğe geçmeden önce, işin bir teorik kısmı, yani tasarı, plan, proje kısmı vardır. İlk adım da denilebilecek bu safha, aktivitenin ve ilgilinin durumuna göre, uzun ya da kısa, detaylı ya da basit, yazılı veya zihinde oluşabilir.

Bir bina, otomobil, uçak, vapur, ev ve iş yerlerinde kullandığımız radyo, televizyon, mutfak malzemeleri gibi her türlü dayanıklı tüketim malzemeleri, bilgisayarlar gibi insanın yaşamını kolaylaştıran araçlar, önce zihinde planlanır, sonra tasarı halinde kağıtlara dökülür, ince hesaplar yapılır ve sonunda kesin proje ortaya çıkar.

Aksiyon

Buraya kadar olan safha tamamen teoriktir. Bu safhada yapılacak hatalar, proje pratiğe dönüştürülürken veya iş bitirildikten sonra kendilerini gösterir. Proje; her yönüyle tam olarak çizilip, hesapları uygun yapılsa bile pratiğe geçirilirken -bilerek veya bilmeyerek- planlanan esaslara uyulmazsa, bunları kullanacak insanların hayatını tehdit edebilir.

Bina en küçük bir depremde yıkılır, nakil vasıtaları kaza yapar, diğer malzemeler ya hiç fonksiyon görmez ya da kısa devre yaparak binada yangın çıkarır. Burada teorikte düşünülüp

planlananın, pratikte aynen uygulanmasının öneminin ne kadar büyük olduğu görülmektedir.

Tehlike

Aynen bunlar gibi, insanın hayatta teorik olarak bilip de pratiğe bile bile geçirmediği o kadar çok durum söz konusudur ki, bunlar da bir bakıma göz göre göre insanın kendisini tehlikeye atması demektir.

Beden Sağlığı

Ama nedendir bilinmez biz insanlar bu hataları maalesef bütün bunlara rağmen yaparız. İnsan dışındaki canlı varlık türlerinin hiçbirinde bu yanlışları görmeyiz. Onlar, programlandıkları şekilde hayatlarını sonuna kadar, program dahilindeki plan içinde geçirirler. Teorik olarak sağlığa neyin yararlı, neyin zararlı olduğu daha küçükten bize öğretilmiştir. Sonra da biz bunları delilleriyle ve örnekleriyle görerek öğrenmişizdir ama bir türlü pratiğe geçirmeyiz.

Sigaranın sağlığa zararlı olduğunu, vücudun bütün sistemlerini etkilediğini, hatta kansere sebep olduğunu; alkol ve uyuşturucunun da vücutta tahribatlar yaptığını; hareketsizliğin yaşam için zararlı olduğunu; yiyip içeceğimiz şeylerin temiz olmasını ve lüzumu kadar alınması gerektiğini; yollarda trafik kurallarına uyulmazsa kazalar olabileceğini teorik olarak çok çok iyi biliriz hatta bunlara uymayanların başına gelenleri de görürüz ama yine de bu teorik bilgileri pratiğe koymayız. O zaman bunlar, sırasıyla bizim başımıza da gelir.

Sağlık

Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO) sağlığı; insanın, beden, ruh ve çevresinin (ekolojik denge) tam bir iyilik hali olarak tarif etmiştir.

Ruh Sağlığı

Kurallara uymama, beden yönüyle bu şekilde olduğu gibi, ruh sağlığı açısından da itaatsizlik maalesef benzer durumdadır. Ruhun gıdası olan manevi dinamikler yani dini kurallar insanlık varolduğu günden beri vardır. Biz de günümüzde bu kuralları çocukluğumuzdan beri öğreniriz, biliriz fakat çoğu zaman bildirilen ölçülerde pratiğe geçirmeyiz.

Bu teorik bilgiler esasında bizim gerek fert gerekse toplum planında daha sağlıklı yaşamamız yönündeki kurallar olduğu gibi, eğer yaşanır pratiğe geçirilirse öbür âlemde de bize faydası olacak prensiplerdir.

İman dediğimiz, inanıldığında insanı huzura kavuşturan esaslar; Allah'a, peygamberlere, meleklere, kitaplara, ahiret gününe ve kadere inanma, insana bir huzur ve güç verir. Bu kısım da bir bakıma teorik bilgilerdir.

Bunun pratiği ise İslamın şartları olan; Allah ve Peygamberine şahitlik etme yanında, namaz kılmak, zekat vermek, hacca gitmek ve ramazan orucunu tutmaktır.

Bu esaslar yanında, toplum hayatında dirlik ve düzeni sağlamaya matuf bir dizi kaideler silsilesi daha vardır. Yalan söylememek, hırsızlık yapmamak, rüşvet almamak, adam öldürmemek, ahlâksızlığın her çeşidinden kaçınmak gibi her hal ve tavrın nasıl olacağının tarif edildiği hareket tarzları söz konusudur. Bunların pratiği yerine getirilmezse, pek tabii toplumda huzur ve güven yerine kargaşa ortamı doğacaktır. Günümüz dünyasına bu perspektiften baktığımızda cereyan eden manzaraları daha iyi gördüğümüz gibi, doğru bir şekilde de yorumlayabiliriz.

Çevre Sağlığı

İçinde yaşadığımız çevrenin ve dünyanın temiz ve dengeli kullanılmasının mevcut teorik bilgilerimiz ışığında pratiğe

geçirilmesi; hem kendimiz hem de bizden sonraki nesiller açısından büyük önem arz etmektedir. Maalesef bu konuda da gerek yer altı gerek yer üstü, hava, toprak ve suyu kullanmada bütün bir insanlık olarak geçer not aldığımız söylenemez.

Fotoğraf

Günümüz dünyasının halihazır fotoğrafı bu olduğuna göre, bu flu fotoğraf nasıl iyileştirilir ve nasıl net hale getirilebilir şeklinde akla bir soru gelmektedir. Bu sorunun cevabı aslında basittir: Teorik ve pratik beraberliği. Nerede? Tam bir sağlık halinin gerçekleştiği, beden, ruh ve çevre sağlığında.

Çözüm

Teorik bilgi bir yandan günün anlayış ve diliyle yeniden ve samimi bir şekilde anlatılacak. Anlatanlar da bunun pratiğini yaşayarak anlatacaklar.

Bu iki işlemi sürekli devam ettirecekler. Anlatanın her iki yönü tam olduğunda, muhatap, pratiğe geçirmek üzere anlamış olacaktır ki insanlık tarihi bunların misalleriyle doludur.

Örnekler

Fizikte bir kaide vardır. Aynı frekanstaki iki diyapazondan birisi titreştirilip titreşmeyen ötekinin yanına yaklaştırıldığında, öbür diyapazon da titreşmeye başlar. Aynen bunun gibi, muhatabına samimi bir şekilde bu güzellikleri anlatan ve pratiğini yapan kişi, muhatabının da titreştiğini yani bu mesajları aldığını görecektir. Tıp öğrecisiyken, dahiliye hocamız şeker hastalığının komplikasyonlarını -hatta kendinden geçerek- o kadar güzel anlattı ki, sanki bir şiir dinler gibi dinledik. Dersin bitiminde hocamız, “Anlamadığınız bir yer var mı?” dedi. Sonra da cevabı beklemeden, “Ben bile anladım” dedi. Bizim hem soruyu hem

de cevabı kendisinin verdiğini görerek şaşırdığımızı fark edince devam etti:

"Eğer bir insan, anlattığını kendisi anlamışsa, mutlaka karşıdaki de anlamıştır" deyince biz gerekli dersi almıştık. İşte bu da yukarıdaki esasa farklı ve güzel bir örnektir.

Nitekim Cenab-ı Hak da Kur'an-ı Kerim'de "*Allah yolunda malınızı harcayın da, kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın ve hep güzel davranın. Çünkü Allah güzel hareket edenleri sever.*" (Bakara, 2 /195) buyurarak, bir işin pratiğinin önemini bize bildirmektedir. Yine "*Ey iman edenler! Niçin yapmadığınız şeyleri söylüyorsunuz?*" "*Yapmayacağınız şeyleri söylemek, Allah'ın en çok nefret ettiği şeylerdendir.*" (Saf Suresi, 61/2-3), buyruklarında hep bu söz ve özün birbirini tutmasının gereğini görüyoruz.

"*... Söz, temsil kanatlarıyla uçurulabildiği ölçüde gönüllerde heyecan uyandırır ve bütün enginlikleri aşarak gider her istidada ulaşır. Sineleri her zaman saygıyla İslam diye çarpanlar, oturup kalkıp onun heyecanıyla yaşayanlar, kendi gönülleri de dahil, ne kaleler aşmış, ne beldeler fethetmiş ve ne vicdan medeniyetleri kurmuşlardır!...*"[24] Görüldüğü gibi, burada da teorik ve pratiğin önemi vurgulanmaktadır.

Kutlu bir sözde de şöyle denilmektedir: "*Hal ehli olmamak bir vebaldir. Konuşmamak ayrı bir vebaldir. Hal ehli olmaya çalışma yolunda konuşmak mazur görülebilir. Hal ehli olmadan konuşmak katmerli bir yalan söylemektir.*"

Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), "Öyle bir devir gelecek ki insanlar Kur'an okuyacaklar, fakat o Kur'an gırtlaklarından aşağıya geçmeyecek"[25] buyruklarında da; bunu gerçekten, inanarak okumamayı, pratiğini yapmamayı kastetmiştir. Teorik ve pratik beraberliği farklı bir şekilde dile getirilmiştir.

---

24 M.Fethullah Gülen, *Işığın Göründüğü Ufuk*, Nil Yayınları, s. 4 , İstanbul, 2000
25 Buhari, *Menakıb*, 24

Hal Dili

Bu esaslar anlatılırken, teorik ve pratik anlatım dediğimiz şekiller, bizim kültürümüzde kal dili yani "dille anlatma" veya "görünme" ve hal dili yani o işi yaşayarak davranışıyla anlatma, diğer bir deyimle "olma" şeklinde yerini bulmaktadır. Hal dili, ötekinden çok daha etkili ve tesirlidir.

Günümüzde en büyük eksikliğini çektiğimiz de bu noktadır. Kendimizin bu hususa az önem verişi yanında, bu özelliklerdeki örnek insanlar da maalesef çok azdır. Mevcut olanlara da, kendilerinden kaynaklanmayan değişik sebeplerle çok zor ulaşılmakta, daha doğru bir tabirle, bazı iradeler oraya ulaşmayı "kasdi" veya "bilmeyerek" engellemektedirler.

Yapmamız Gereken

Bütün bu zorluklara rağmen, ego dediğimiz nefsimizden ve toplumu teşkil eden diğer fertlerden kaynaklanan, bütün teorik-pratik uyuşmazlıklarımızı ortadan kaldırıp bir uyum içinde mutlu yaşama kendi irademizdedir. İnsanın sosyal bir varlık olması ve toplumla beraber yaşama zorunluluğu; diğer fertlere de bu güzellikleri önce halimizle, sonra dilimizle anlatma mecburiyetini doğuruyor. O zaman neyi bekliyoruz?

Haydi iş başına.

EMPATİ

İnsanın yaradılışı gereği, varolduğu günden beri yapılan, belki adlandırması ve şekilleri bugün farklı olan bir hadise, empati olarak anılmaktadır.

Tanım

Empati, bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak, onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır.[26] Kendini, başkalarının yerine koymadır.[27] Kendini, başkalarının gözüyle görme yatkınlığı (oto-empati), başkalarını başka insanların gözüyle görme yatkınlığı (allo-empati)'dir.[28] Herkesin, öncelikle kendi içinde yapacağı ve ötekinin duruş mantığını anlama çabası sergileyeceği bir yöntemdir.[29]

Nerelerde Kullanılır?

Görüldüğü gibi, değişik şekillerde tarif edilebilen empati; esasında insanlar arasında diyaloğun ve insani bir davranış olan karşılıklı yardımlaşmanın ilk adımı olan, muhatabın durumunu anlama ve kendi durum ve davranışlarımızın da karşı tarafın

---

26 Üstün Dökmen, *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*, Sistem Yayıncılık, 195.

27

28 *Meydan Larousse*, c. 6. s. 251

29 Ahmet Taşgetiren, Yeni Şafak, 28. 08. 2001

anlayabileceğini anlamadır. Yani karşılıklı bir durum muhakemesidir.

Buradan hareketle, sadece insanlarda değil, hayvanlar âleminde de empatinin daimi ve zorunlu olarak kullanıldığını müşahede etmekteyiz.

Tabiatta yaşayan her canlı, gerek diğer canlıları avlayarak beslenmesi esnasında gerekse diğer canlılara yem olmaktan kurtulmak amacıyla fıtri olarak kendisini avlayacak veya korktuğu canlının yerine kendini koyarak bir davranış sergiler. Bir arslana av olmamak isteyen ceylan, arslanın kendini avlayabileceği yerlerde daha çok dikkat kesilir. Böylece hem kendini arslanın yerine koymuş hem de ondan korunmuş olur. Tilki, su kenarında ördek avlamak isterken, hem kendini onlara sezdirmeme hem de eli silahlı bir avcıya av olmamak için gerekli tedbirlerini alır. Bu örnekleri her ortamda ve her canlı için çoğaltabiliriz.

Bir yazarımız empatiyi şu şekilde ele alıyor:

"Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine 'Empati' adı verilir."[30] Empati tanımı üç temel öğeden oluşmaktadır. Bir insanın karşısındaki bir kişiyle (özellikle bir terapistin / danışmanın karşısındaki hasta/danışan ile) empati kurabilmesi için gerekli olan bu öğeleri şöyle sıralayabiliriz: **a**-) Empati kuracak kişi, kendisini karşısındaki insanın yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. Empati kurmak isteyen kişinin, karşısındaki kişinin fenomenolojik alanına girmesi gereklidir. Fenomenolojik alan nedir? Psikolojideki Fenomenolojik Yaklaşım'a göre her insanın bir fenomenolojik alanı vardır. Her insan gerek kendisini gerek

---

[30] Rogers, 1970-1983, Çev: Akkoyun

çevresini, kendine özgü bir biçimde algılar; bu algısal yaşantı özneldir (subjektifdir); kişiye özgüdür. Yani her insan dünyaya, kendine özgü bir bakış tarzıyla bakar. Eğer bir insanı anlamak istiyorsak, dünyaya onun bakış tarzıyla bakmalı, olayları onun gibi algılamaya ve yaşamaya çalışmalıyız. Bunu gerçekleştirmek için de empati kurmak istediğimiz kişinin rolüne girmeli, onun yerine geçerek adeta olaylara onun gözlüklerinin gerisinden bakmalıyız. Karşımızdaki kişinin rolüne girerek empati kurduğumuzda, o kişinin rolünde kısa bir süre kalmalı, daha sonra bu rolden çıkarak kendi yerimize geçebilmeliyiz. Aksi halde empati kurmuş sayılamayız. Karşımızdaki ile özdeşim kurmak (ona benzemek) veya ona sempati duymak, empatiden farklı şeylerdir. Empati kurmaya çalıştığımız kişinin rolüne kısa bir süre için geçmeli "sanki o kişiymişcesine" düşünmeye ve hissetmeye çalışmalıyız. **b**-) Empati kurmuş sayılmamız için, karşımızdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamamız gereklidir. Karşımızdakinin yalnızca duygularını ya da yalnızca düşüncelerini anlamış olmak yeterli değildir. **c**-) Empati tanımındaki son öğe ise empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayışın, karşıdaki kişiye iletilmesi davranışıdır. Karşımızdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini tam olarak anlasak bile, eğer anladığımızı ona ifade etmezsek empati kurma sürecini tamamlamış sayılmayız.

Karşımızdaki insanlara empatik tepki vermenin başlıca iki yolu vardır:

Yüzümüzü / bedenimizi kullanarak ve sözlü olarak onu anladığımızı ifade etmek. Empatik tepki vermenin en etkili yolu, herhalde bu ikisini birlikte kullanmaktır. Bir sıkıntımız olduğunda, bizimle konuşan kişi, dostça bir gülümsemeyle kolumuza dokunup sıkıntımızı sözelleştirirse, örneğin "son günlerde çok bunalmışım" der ise rahatladığımızı hissedebiliriz.

İnsanların birbirleriyle, hatta bütün canlılarla empati kurmaları gerektiğini anlatan bir halk masalımızı aktarmak istiyorum:

Göğsü kınalı bir serçe varmış. Gök gürlediği zamanlar tir tir titreyerek yere yatar, gök yıkılmasın diye de ayaklarını havaya kaldırırmış. Bir yandan da "Korkumdan kırk kantar yağım eriyor" dermiş. Bir gün birisi demiş ki "Sen kendin beş dirhem gelmezsin; nerden oluyor da kırk kantar yağın eriyor?" Bunun üzerine serçe şöyle cevap vermiş; "Herkesin kendine göre dirhemi, kantarı var; siz ne anlarsınız." (Boratav, 1969)

Yukarıdaki masalda verilmek istenen mesaj şudur: Her insanın -hatta her canlının- olaylara kendine özgü bir bakış açısı (fenomenolojik alanı) vardır. Dışarıdan baktığımızda bunu göremeyiz ve bu yüzden onun bazı davranışlarına anlam veremeyiz. Kendimizi karşımızdakinin yerine koyup olaylara onun gözüyle bakabilirsek onun duygularını ve düşüncelerini anlamamız ve dolayısıyla da davranışlarına anlam vermemiz mümkün olur.

Bu masal insanların empati kurmaksızın birbirlerini anlayamayacaklarını vurgulayan, kültürümüze ait önemli bir motiftir. Günlük yaşamda birbirimizle ne ölçüde empati kurduğumuz, şüphesiz ki tartışılabilir. Fakat yüzlerce yılda oluşmuş bir masalımız bize birbirimizle empati kurmamız gerektiğini hatırlatmaktadır.

Bir insana sempati duymak demek, o insanın sahip olduğu duygu ve düşüncelerin aynısına sahip olmak demektir. Karşımızdaki kişiye empati duyuyorsak, onunla birlikte acı çekeriz ya da seviniriz. Empati kurduğumuzda ise karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini anlamak esastır. Kendimizi sempati duyduğumuz kişinin yerine koymamız ve onu anlamamız şart değildir; sempati de "yandaş" olmak esastır. Empati kurduğumuzda ise karşımızdaki kişi ile aynı duyguları ve görüşleri

paylaşmamız gerekmez; sadece onun duygularını ve düşüncelerini anlamaya çalışırız. Bir insanı "anlamak" başka şeydir, ona "hak vermek" başka şey. Empati de anlamak, sempati de ise anlamış olalım ya da olmayalım, karşımızdakine hak vermek söz konusudur.

Diyelim ki bir futbol takımını tutuyorsunuz. Aynı takımı tutan kişilere sempati duyarsınız; takımınız kazandığında hep birlikte sevinirsiniz. Fakat bu kişilerin, tuttuğunuz takımla ilgili neler hissettiklerini bilmeyebilirsiniz. Eğer bilseydiniz, bu kişilere sempati duymanın yanı sıra onlarla empati de kurmuş olurdunuz. Örneği biraz değiştirelim. Taraftar olduğunuz takımın kalecisi bir penaltıyı kurtarırsa, onunla birlikte sevinir, kurtaramazsa yine onunla birlikte üzülürsünüz. Her iki durumda da kaleciye sempati duymuş olursunuz. Fakat eğer penaltı atılmadan önceki saniyelerde -sizin takımın olsun, rakip takımın olsun- kalecisinin neler hissettiğini hissedebilirsiniz, ancak bu takdirde empati kurmuş olursunuz.

Bir başka örnek: Diyelim ki bir ziyafettesiniz ve bir yakınınız, yanında oturan kişinin üzerine yemek döktü. Eğer yakınınızın utandığını fark ederseniz, bu empatidir. Eğer yakınınız yemeği döktü diye, onunla birlikte siz de utanırsanız, sempati duymuş olursunuz. Yakınınızla birlikte utanmanızın nedeni onunla özdeşim içinde bulunmanız olabilir.

Bir psikolojik yardım ilişkisi söz konusu ise terapistin danışmanın karşısındaki hasta danışan ile empati kurması yeterlidir; uzmanın karşısındaki kişiye sempati duyması psikolojik yardım ilişkisini zedeleyebilir. Ancak günlük yaşamda, çevremizdeki insanlara hem sempati duymamıza, hem de onlarla empati kurmamızda bir sakınca yoktur. Belki en fazla, bizimle aynı duyguları paylaşan, bize sempati duyan yakınlarımızın, zaman zaman da olsa bizimle empati kurmalarını, bizi anlamalarını bekleriz. Çevremizdekiler bize sempati duyduklarında, bir gruba ait

olduğumuzu, bizimle empati kurduklarında ise bizi anladıklarını hissederiz.

Empati, sadece kendisiyle empati kurulana yararı olan bir etkinlik değildir. Empati, empatiyi kuran kişi için de önemlidir. Empatik becerileri ve eğilimleri yüksek olan, bu yüzden de diğer insanlara yardım eden kişilerin, çevreleri tarafından sevilme ihtimalleri artar. Bell ve Hall (1954) yaptıkları araştırmada, liderlik özelliğine sahip kişilerin empati kurma becerilerinin yüksek olduğunu belirlemişlerdir. (Diğer pek çok insan özelliği gibi empatik beceri de iki uçlu bir silah gibidir; insanın hayrına da kullanılabilir, zararına da. Bazı liderler, sahip oldukları empatik beceriden yararlanarak topluma hizmet edebilirler, bazıları ise bu becerilerini, yalnızca insanlara hükmetmek için kullanabilirler).

Araştırmalara göre empati kurma becerisi ile işbirliği arasında ilişki vardır (Marcus, Telleen ve Roke, 1979). Empatinin kişiler arası iletişimi kolaylaştırıcı özelliği bilindiği için, empatik becerilerini arttırmak amacıyla çeşitli meslek mensuplarına empati eğitimi verilmektedir. Örneğin hekimlere, hekim adaylarına (Ward ve Stein, 1975; Fine ve Teerrien, 1975), hemşirelere (Herbek ve Yammarino, 1990), ticaretle uğraşanlara (Mc Euen, 1985), hatta satış elemanlarına (Dawson ve diğerleri, 1992), öğretmenlere, sosyal çalışmacılara, psikiyatristlere, psikologlara, danışmanlara (Collingwood, 1971; Egan, 1971; Blair ve Fretz, 1980; Avery ve Thiessen, 1982), empati kurma becerilerini arttırmak amacı ile eğitim verilmektedir.

Bakın, bir başka yazarımız da empatiyi ne şekilde ele almış:[31]

"Kendimize mutlaka sormalıyız; Türkiye'nin "empati yeteneği" acaba hangi düzeyde, diye... Empati'nin ortaya konulamadığı

---

[31] İlker Sarıer, Sabah, 1.12.2000

ya da ortaya konulmasına izin verilmediği ortamlarda, insanın gerçek enerjisinin de ortaya çıkamayacağı, adeta bir fiziksel doğru olarak algılandığına göre, bizim toplumsal sorunlarımızın altında, üstelik de çok derinlerde "empati noksanlığı" mı yatıyor acaba?...

Sosyal, politik ve ekonomik ilişkilerde, kaçta kaçımız kendimize sıkça başkalarının yerine koyabiliyoruz? Karşılıklı anlaşma, birbirini kolayca anlama, ortak bir hareket zemini oluşturma ve bu birliktelikten yeni enerjiler üretme konusundaki "bocalamamıza" bakacak olursak, empatiyi hayli ihmal ettiğimiz düşünülebilir.

Türkiye'deki hakim davranışın, "kendini başkalarının yerine koyma" değil, "kendi duygu ve düşüncelerini başkalarına baskı ve zorla kabul ettirme" olduğu herhalde hepimizin malumudur.

Bir an ya da bir süre için...

Öğretmenin, kendini öğrencisinin yerine koyması...

Komutanın, kendini askerin yerine koyması...

Patronun, kendini işçisinin yerine koyması...

Annenin, kendini evladının yerine koyması...

Erkeğin, kendini kadının yerine koyması veya tersi...

Özgür olanın kendini, hükümlünün yerine koyması...

Hakimin, kendini sanığın yerine koyması...

İbadet orucu tutanın, kendini ölüm orucu tutanın yerine koyması...

Para kazanabilen birinin, kendini işsiz arkadaşının yerine koyması...

Kuşku yok ki, bunu başarabilen insan, çevresini çok daha iyi anlayacak, anladığı oranda da hem kendinin hem de çevresinin gelişmesine etkin biçimde katılacaktır.

Kendini, başkasının yerine koymak, onun fikirlerini hemen paylaşmak anlamına gelmiyor. Onu anlamak anlamına geliyor.

Birbirini daha çok ve daha kolay anlayan insanların oluşturduğu irili ufaklı sosyal birimlerin (Bunlar ekonomik, sosyal ve siyasi birimler olabilir) daha üretken, etkin ve başarılı olacakları artık tartışılmıyor bile... Empati'yi becerebilmek için insanın ille de yüksek tahsilli ve kültürlü olması da gerekmiyor... Biraz çaba sarfetmek, kendini eğitmiş olmak, küçük bir sabır ve fedakârlık yetiyor.

İşte çok basit bir örnek:

Çocukken, sokakta oynar, oynar sonra acıkmış olarak eve koşardık. Sofraya oturma zamanı olmadığından annelerimizden, üzerine yağ veya salça sürülmüş bir dilim ekmek isterdik. Türkiye'de yaygın yoksulluk ve yoksunluk vardı. Aldığımız cevabı hatırlayın: "Bir dilim ekmeği bulamayacak arkadaşlarınız imrenir, doğru olmaz, akşama sofrada yersin!" İşte bu davranış, kendini, başkalarının yerine koyma davranışıdır. Farkında olmadan bizleri bir parça eğitmiştir de mutlaka... Ama, modern zamanların hoyratlığının, iş âleminin keskin kılıçlarının ve amansız rekabetin, insanlardaki bu yeteneği, bir hayli köreltti̇ği de gerçeklerimizden biridir... " İşte böyle diyor bu yazarımız da.

Örnekler

İnsanlık tarihinde değişik devirlerde devamlı olarak, bir davranış biçimi olan empatinin uygulandığını görüyoruz. İyi insanlar, empatiyi iyi yönde, kötü insanlar da empatiyi kötü yönde kullanmışlardır. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), empati diye tarif ettiğimiz davranış şekillerinin en güzellerini insanlığa göstermiştir ki sözleri ve davranışları buna en güzel örneklerdir. Gerek ibadetlerde ve gerekse vazife tevdilerinde, en zayıfların durumunu dikkate ve merkeze aldığı gibi, açlık, susuzluk, maddi yokluk gibi durumları bizzat yaşaması yanında, hizmette en önde, ücrette en geride kaidesince, çalışma ve iş görmede de daima en önde bulunmuşlardır. Açlıktan karnına taş bağlaması, sırtına evinde yattığı hasırın izi çıkması, savaşta

mübarek dişlerinin kırılmasına varıncaya kadar bir dizi misal gösterilebilir.[32]

Yakın tarihimiz ve yakın ecdadımızda da benzer empatik uygulamaları görmekteyiz. Bu insanlar, "Kendi nefsine karşı savcı, başkalarına karşı avukat ol" gibi empatik yaklaşımların en güzellerini bize göstermişlerdir.

Başka kültürlerdeki, arenalarda arslanlara parçalatılan insanlar örneği de başkalarına karşı kin ve intikam dolu insanların kendilerini arslanlar yerine koyarak sergiledikleri empatinin kötü yönde kullanılmasına örneklerdir. Gerçi biz her devir ve her kültürde empatinin iyi ve kötü örneklerine şahit olmuşuzdur.

O halde

Aslolan, herhalde, fert ve cemiyet olarak, içinde bulunduğumuz devir ve günlerin şart ve anlayışlarında, hangi mevki, makam ve seviyede bulunursak bulunalım, Yüce Yaratıcı'nın içimize koymuş olduğu duygulardan biri olan ve bugün empati diye adlandırılan bu duyguyu, yine O'nun kılavuzlarıyla bize bildirdiği şekilde ve en güzel bir biçimde kullanmaktır.

Hem kendimiz hem bütün insanlık ve tüm ekolojik dengeler lehine kullanma becerisini gösterebilmektir. Böylece, bize bunların hesabı sorulduğunda, cevabımız şimdiden hazır olmuş olsun. Zira bu hesap her an sorulabilir de...

---

32 Fethullah Gülen, *Sonsuz Nur*, 2. cilt, Feza Yayıncılık, s. 326

YOĞUN EMPATİ

Empati, bir insanın, muhatabının yerine kendisini koyarak, onun içinde bulunduğu şartlar ve imkanlar çerçevesinde o kişinin davranış özelliklerini anlayabilme durumudur. Her insanın kazanımları ölçüsünde, kendine göre bir empati seviyesi vardır. Bazı insanlar, hiç empati bilmezler, yapmazlar da. Bazıları bunu, çok yüzeysel olarak yapar. Bazıları, kendilerini zorlayarak, bunun hakkını vermeye çalışırlar. Çok nadir bazıları da, işe yarayacak, foksiyonel ve aynı zamanda yoğun bir empati içinde yaşarlar.

Sadece benim değil ülkemizde de pekçok insan tarafından ve dünyanın çoğu yerinde tanınan ve emsallerinin artmasını ümit ettiğimiz, arzuladığımız ufuk insanlardan birisinin, yaşadığı yoğun empatiden gözleyebildiklerimi ve algalayabildiklerimi sizlere aktarmak istiyorum.

Kendisini tanıdığım günden beri, hissedebildiğim, farkedebildiğim, algılayabildiğim kadarı ile bazı özelliklerinin zaman içinde ana hatlarıyla hiç değişmediği, fakat daha da gelişerek zirveleştiği şeklindedir. Bu özelliklerinden biri de "yoğun empati" özelliğidir.

İlişkide bulunduğu insanların konumlarını ve durumlarını, hatta kendilerinden de iyi bilerek ve değerlendirerek, bir şey söyleyeceği veya yapılmasını isteyeceği zaman, önce kendisini o kişinin yerine koyar.

Çoğu zaman da kendisini orada bırakarak, tekrar kendi konumuna geçer ve söyleyeceğini sanki kendi kendine söyler gibi karşıdakine söyler. Pek tabii bu durumda, isabetli karar verme ve isabetli istihdam etme oranı en yükseklerde olur.

Bu yapılan işlem, muhatabın tek kişi olduğu durumda ve nadiren olsa, iş kolaydır. Fakat, bu durum onlarca, yüzlerce, hatta binlerce iradenin söz konusu olduğu topluluklarda, çok süratli ve en uygun bir şekilde ve neredeyse devamlı oluyor. Herbir iradenin yerine kendini koyabilme, iradeler arası dengeyi muhafaza edebilmeyle birlikte konjonktüre uygun kararlar alabilme herhalde kolay olmasa gerek. Kolay olmadığı gibi, bunu yapanın, muhatapları tarafından kavranabilmesi, anlaşılabilmesi de ayrı bir zorluk. Zira bu durum, muhatabın da geniş bir bakış açısı ve ufku görebilme donanımı gerektiriyor.

Bu da sadece fizik alanda değil -üç boyutta cereyan eden ve müsbet bilimler denilen fizik, kimya, matematik gibi laboratuvarlara has bilimler- günün şartları yani konjonktür içinde yalnız ülkemizde değil tüm dünyada cereyan eden hadiseleri bilip değerlendirebilme; aynı zamanda dördüncü boyut tabir edilen, metafizik dünya dediğimiz dünyayı da bilip onun gereklerini yapmayı vazife bilen bir dimağ gerektirmektedir.

Muhataplarda da böyle bir dimağ veya buna biraz yakın bir anlayış yoksa, -ki çoğu zaman gerçek bu şekilde tecelli etmektedir- maalesef bu kişinin çoğu zaman, yalnız kalmasına, demek istediklerinin anlaşılamamasına ya da tembellik ve vurdumduymazlıktan kaynaklanan anlamak istememe gibi durumlara yol açmaktadır. O zaman bu kişi, binlerce irade arasında da olsa, meydanları dolduran kalabalıklar içinde de olsa özgül ağırlıkları farklı sıvıların birbirine karışmadığı gibi, tek başına kalmaktadır. Pek tabii üç boyutlu âlemde belki tek başına kalmıştır ama dördüncü boyuttaki âlemdeki durumunu bilemiyoruz, o da zaten bunu söylemiyor.

Bütün bunların yanında, değil boyutlardan, konjonktürden; yürüdüğü düz yolda önündeki taştan bile haberi olmayanlarla iş yaparken, onların fikirlerini alıyor, çoğu zaman bunlara da uyuyor. Kendisini, zorlu iradesiyle bu seviyelere çekerken, muhataplarında bu hususlarda müsbete doğru bir seviye değişikliğini de göremiyor. Neye rağmen? Bazen kapı ve pencereleri sonuna kadar açarak, değil boyutları, konjonktürleri, sırlı kapıları anlatmak, onlara giden yolları ve gidenleri ayan beyan gösteriyor olmasına ve zaman zaman bunları ısrarla ve hatta kaşlarını çatarak tekrar tekrar anlatmasına rağmen.

Yine de kendisi; bütün bunlara rağmen “Tekrar dünyaya gelsem, yine bu arkadaşlarım arasında olmak isterim” diyor. Niçin diye kendisine sorulmadan, “Çünkü bu arkadaşlarda samimiyet görüyorum, ayrıca bu benim kaderim” cevabını veriyor. Demek ki samimiyet çok önemli ve birçok şeyin önüne geçiyor. Tabii bunlar, muhataplarının arkasına sığınacağı mazeretler değil, kendisinin değişik açılardan mülahazaları ama muhataplara düşen, değeri derecesinde ağır olan bu yükün taşınmasında azami gayretle ona yardımcı olmalarıdır. Zira bu azami gayretler bile dünyadaki halihazır bu kadar ağır yük karşısında ve bu kadar bilinmez denklem yanında derde deva olamamakta.

O insanın bilip yaşadıklarıyla bizimkiler mukayese edildiğinde, onunkiler yanında bizimkiler tabiri caizse devede kulak bile kalmıyor. Değil o seviyelere yaklaşma, bu seviyeleri idrak edebilme bile, ayrı bir eğitim istiyor, ayrı bir kültür istiyor, ayrı bir cehd istiyor. Bu da bizim açımızdan ele alınıp kendisiyle mukayesede edildiğinde yine bir bakıma bizim, gözlüğü teleskop zannederek ayı gözetlemeye çalışmamıza benziyor ama kendisi en gelişmiş teleskop ve radarlarla, değil sadece ayı, bütün bir samanyolunu gözetleyip duruyor.

Ne yapalım durum bu, malzeme bu diyebilirsiniz. Fakat dünyanın şu an içinde bulunduğu ekonomik, siyasi, kütürel, sosyal ve hukuki sıkıntılar dikkate alındığında, durumun ciddiyeti ölçüsünde, değil insanın sadece ülkesini düşünmesi; bütün bir insanlığı radarı içine alması, düşünmesi yani bütün insanlığın problemlerine çözüm önerileri bulması gerekmektedir. İnsanı bu dünyaya Gönderen de ondan bunu istemekte ve beklemektedir.

O zaman daha neyi bekliyoruz? Kendimize şu anı milat kabul edip, bu insanı birazcık olsun anlamaya çalışarak dertleriyle dertlenmeli, yüklerini biraz hafifletmeye çalışmalı, aslında kendi yüklerimizi azaltmalı ve sadece içinde yaşadığımız dünyada huzur bulma değil, aynı zamanda ve esas olarak, yatık sekizle ifade edilen sonsuz âlemde kendimize bir yer edinmeliyiz. Tekrar düşünmeye ve durum muhakemesi yapmaya değer...

ALTERNATİF

İnsan bir iş yaparken önce plan program yapar, sonra onu pratiğe dönüştürür. Gerek plan proje safhasında, gerekse pratikte uygulama zorlukları düşünülerek, yedek diğer plan ve programlar yapılır. İşte bunlara alternatif yollar denir ki eğer önceden bu tip bir hazırlık yapılmamış ise yani alternatifler ortaya konulmamışsa çoğu zaman o işlerin yapılıp neticelendirilmesi mümkün olamayabilir. Çünkü her düşünülen, düşünüldüğü gibi cereyan etmeyebilir, beklenilmeyen, bilinemeyen faktörler işe karışır. Bu durumda da tek bir plan çoğu zaman geçersiz kalır.

Bütün bunlardan dolayı da insanın ve toplumların daima alternatif yolları düşünerek hareket etmeleri zorunluluğu vardır ki bunlara alternatif çözüm önerileri, alternatif çıkış yolları veya alternatif bakış açısı da denilebilir. Alternatif yol olunca, insan hem sürprizlere hazır olur, hem de yedekleri olduğu için açıkta kalmaz.

"Ak akçe, kara gün içindir" atasözümüz, alternatifli olma mecburiyetine işaret eden en güzel ve kısa bir ifade biçimidir ki insanın elinde bulunan her şeyi harcamaması ve bilemediği değişik ihtiyaçlar karşısında da elinde kullanabileceği imkanlarının olmasını bize hatırlatan bir atasözüdür.

Her şeyin ve herkesin bir alternatifi vardır ve olmalıdır da... İstihdam eden ve edile bunu bilerek ona göre hareket etmelidir. İstihdam eden alternatif elemanlarını daima hazırda tutmalı veya

yetiştirmelidir. İstihdam edilen de dilimizde “bulunmaz bursa kumaşı” diye adlandırılan duruma henüz gelmeden, çalıştığı müessese de bir garanti içinde olmadan, daima dikkatli ve verimli olma yollarını araştıran birisi olmalıdır.

Bu mekanizma çalıştırılırken de getirisi-götürüsü düşünülerek mevcutla alternatif değiştirilmeli veya yerinde bırakılmalı, gerekirse alternatifi bilinerek ve akılda tutularak mevcut olan izlemeye alınmalı ve yine de alternatif yetiştirilmeli, neticede işlem yapıldığında tam veya tama yakın isabetli olunmalıdır.

Çoğu zaman fert veya millet olarak geçmişteki davranışlarımıza ve yaptığımız işlerimize bakarak “Keşke şöyle değilde, böyle yapsaydık” şeklindeki sızlanmalarımız işte bu alternatif düşüncelerin ve planların zamanında tartışılarak en iyisinin ortaya konmamasından dolayı söylenir.

Bunun içinde geçmiş tecrübeden istifade edilmelidir. Hal bu gündür, değerlendirilmelidir ve gelecek planlamadır. Yani alternatif çözüm önerileri ve planlar yapma zamanıdır. İşte zaman dilimleri bu şekilde kullanılabilirse, insanın hataya düşme oranı daha az olduğu gibi, verim elde etme oranı da daha yüksek olur.

Alternatifli olma, yedekli olma, tutumlu olma kişisel ölçekte ne kadar önemli ise aile içinde, çalışılan müesseselerde, sivil toplum örgütlerinde, millet olarak ve nihayet genel anlamda meselelerin çözümü için bu alışkanlıkların edinilmesi ve bu becerilerin kazanılması çok büyük önem arz etmektedir.

“*Çalışmalarımızda ahlâk-ı ilahî ile hareket etmeliyiz, ayağımızda bir kemik varken bir daha koymuş neden? Bir böbrek yeterken bir daha koymuş. İşte buna istinaden işimizi bütün sahalara intikal ettirmeli ve daima alternatifli olmalıyız. Zira yarın, hangi engellerle karşılaşacağımızı bilemiyoruz.*”[33]

---

[33] M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, Nil Yayınları, İzmir-195. s. 69

*"Gün geçtikçe daha da küçülen dünyamızda askeri, siyasi, kültürel, ekonomik birliklerin önemi bir kat daha fazla artmıştır. Zannediyorum, çok yakın bir gelecekte, Gümrük Birliği, Avrupa Topluluğu... gibi isimler altında daha nice beraberlikler oluşacak... ve bugün karşılaştığımız şeylerden daha farklı nice şeylerle karşı karşıya geleceğiz. Hatta cebri entegrasyonlara itileceğiz. Onun için şimdilerde Gümrük Birliğine, Avrupa Topluluğu'na girelim mi girmeyelim mi kısır tartışmalarını yapacağımıza, devlet adamlarımız, entellektüel kadrolarımız, aydın insanlarımız hiç vakit kaybetmeden bir araya gelmeli ve gelecekte bizi bekleyen muhtemel tehlikeler adına **alternatif düşünceler** üretmeli, plan ve projeler ortaya koymalıdırlar. Aksi halde batı dünyasının belirlediği gündeme tabi kalırsak, yarın önümüze hiç istemediğimiz çok farklı durumlar da çıkabilir. Sonra da tıpkı Tanzimat döneminde olduğu gibi 'acaba bu badireden nasıl kurtuluruz' düşünceleri içinde çırpınmaya başlarız.*

*Evet yakın bir gelecekte küreselleşme sözü ile bile ifade edilmeyecek şekilde, hızlıca daralan dünyamızda, ekonomik, askeri ve idari gücü ellerinde bulunduran devletler tarafından önümüze çıkartılacak çeşitli gayelerle başbaşa kalacağımız kaçınılmazdır. O günler şimdiden görülerek ülkesini seven herkes, **alternatif proje ikamesi** için seferber olmalıdır."*[34]

*"Tahrip, tenkidle yıkma çok kolaydır. Ne var ki, aynı ölçüler içinde yapmaya gelince, o kolay değil aksine çok zordur. Onun için yıkma adına yola çıkanlar, öncelikle 'yapmanın' yollarını araştırmalı, tespit etmeli, sonra 'yıkmaya' başlamalıdırlar. Aksi halde meydana gelecek boşluklar katiyyen doldurulamaz. Evet, bazı meseleler vardır ki, **alternatif düşünce** ortaya koymadan, tahribe, tenkide ve yıkmaya tahammülü yoktur. Zannediyorum Peygamberlerin ve hususiyle insanlığın iftihar tablosunun en önemli vazifelerinin biri de işte bu hususla alakalı dengeyi gerçekleştirmektir. Evet, O, toplum içinde yer*

---

[34] M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla 3*, Nil Yayınları, İzmir-198. s. 207

etmiş, bütün yanlışlıkları ortaya koyuyor ve milletin gözünün içine baka baka, mertçe, ikna edici bir üslupla 'bu yanlıştır' diye haykırıyordu ama, ardından ***alternatif doğrular*** *vaaz ederek, kaos içine düşülmesine ve boşlukta yaşanmasına meydan vermiyordu. Yani her şeyi dengeliyor, müsbet ve menfii yönleri ile ele alıyor, fikri ve hissi boşluklara meydan vermiyordu. Bu davranış tarzının bize anlattığı çok şey var: Bir kere sağlam bir zemine, sağlam bir blokaja oturmayan 'yapma' plan ve projeleri olmadan uluorta 'yıkma' ve 'tahrip' teşebbüsleri cinayettir.*

Nitekim bu düşünce hayata geçirilmediğinden dolayı, yapılan hataların büyüklüğü ve çapı nispetinde bazen fert, bazen aile bazen de devlet ciddi boşlukla yaşamış ve kaosa sürüklenmiştir. Bu meselenin örneklerini devlet ve millet çapında ele aldığımızda ilk defa Osmanlı aklımıza gelir.

Bazen padişahlara tavır alınmış, al aşağı edilmiş, yerine daha iyisini buluruz denmiştir ama bulamayınca daha olumsuz durumlara girilmiş ve eski de mumla aranır hale gelmiştir.

Ne acıdır ki, bu tarihi hatalar şimdilerde de işlenebiliyor. ***Alternatif doğru plan ve projeler*** *ikame edilmeden, devlet veya hükümetler tahrip ediliyor. Şöyle ki, 'şu kararlara iştirak etmiyorum' veya 'dış politika, iç politika böyle yapılmaz… vs.' gibi sadece tenkid ağırlıklı sloganvari sözlerle muhalefet yapılıyor. Böylelerine nasıl olması gerektiğini söyleyin, yazın çizin dendiğinde de 'o engin bir malumat, çok ciddi bir tecrübe ister, bu da bizde yok' diyorlar. Rica ederim, devletin veya hükümetlerin yanlışları olabilir ama bu katiyyen: 'hele önce bir yıkalım, sonra nasıl yapacağımızı düşünürüz' felsefesi ile yapılmamalı. Böyle bir düşünce, devleti zaafa uğratır ve içte-dışta itibar kaybına yol açar… hatta bütün bütün kredilerini kaybetmesine yol açar.*

Hasılı, her şey kendi tabii olduğu kurallar içinde yapılmalı, yapalım derken de hepten yıkmamaya azami özen göstermeli,

maziden, tarihi hadiselerden ders alınarak, mantıki boşluklar içine düşülmemeli; millet ve devlet bir maceraya kurban edilmemelidir."

"*Memleketimizin aleyhinde iç ve dış mihraplar ellerindeki terör alternatiflerini* daima muhafaza edeceklerdir. Bunlardan birisi yıpranıp işlemez hale gelince, bir başkası öne sürülecektir. Nitekim dün, çeşit çeşit isimler altında nice örgütler vardı ve bunlar anarşiyi komünizm adına körüklüyorlardı.

Şimdilerde PKK ve benzeri illegal örgütlerde etnik grupları harekete geçirme çabasındalar. Yarının Türkiye'sini bekleyen en korkunç terör vesilesi ise mezhep duygusuna yenik düşenler olacağına benzer... bu yeni tehlike, terör adına PKK'dan elli kat daha fazla bir potansiyel güce sahiptir. Devlet büyüklerimiz bunu böyle bilmeli ve vakit geçmeden bu problem üzerine en sağlıklı bir şekilde eğilmelidirler."[35]

---

[35] M. Fethullah Gülen, *Prizma 1*, Nil Yayınları, İzmir-198. s. 79, 232

ATMOSFER

İnsan tek başına hayatını devam ettirebilecek bir varlık olmadığı için, daima diğer insanlarla birlikte bir çevre, atmosfer içinde yaşar. Bu atmosferin iki yönü vardır. Bunlardan birincisi fiziki atmosfer dediğimiz yeryüzündeki insanın bulunduğu coğrafyadır.

Bu coğrafya dağlık olabilir, deniz kenarı olabilir, ova olabilir vs. Bu çerçevenin ikinci kısmında ise insanın yine daima içinde bulunduğu metafizik çevre vardır. Aslında bu iki çevre içiçedir ve insan doğumundan ölümüne kadar içiçe geçmiş daireler gibi, bu iki çevreyi aynı anda yaşar.

Atmosferin temiz tutulması, muhafaza edilmesi, kirletilmemesi, ozon tabakasının delinmemesi gibi, ekolojik dengelerin izdüşümü veya yansıması olarak metafizik atmosferinde muhafazası, temiz tutulması ve kirletilmemesi söz konusudur.

Peki nedir bu metafizik atmosfer?

İçinde devamlı yaşadığımız ve kelime olarak da kullandığımız fakat şuurlu olarak çok fazla düşünüp irdelemediğimiz konulardan birisi de insanın içinde yaşadığı metafizik atmosferdir. Bu atmosferi kişi ya hazır olarak bulur, ya mecbur olarak içinde yaşar, ya kendi istediği ve arzu ettiği şartlardaki atmosfere doğru yön değiştirir ya da kendisi bir atmosfer oluşturur.

İnsanlığın var oluşundan beri daima iyi ve kötü sıfatları da olmuştur.

İyi insan, kötü insan, iyi ahlâk, kötü ahlâk, iyi davranış,

kötü davranış olduğu gibi iyi atmosfer, kötü atmosferde olagelmiştir.

İyi atmosfer, güzel atmosfer denilen; insanın çevresinde bulunduğu kişilerle oluşturduğu ortam, güzel değerlerin üstün tutulduğu, insana insanca davranıldığı, insan haklarının korunduğu… bir atmosferdir. Kötü atmosfer ise kötü ortam şeklinde de ifade edilebilen, insanların birbirine düşman olduğu, insani değerlerin dikkate alınmadığı bir ortamdır.

Biz bu iki ayrımı hayatın hemen bütün karelerinde görebilmekteyiz ki bunlardan aile ilk sırada yer alır. İnsanın çalıştığı müessesese, toplum ve tüm insanlık da bu iki atmosferden birinde (ama çoğunlukla her ikisinin değişik derecelerde) yani iyi ile kötünün yan yana olduğu veya ikisinden birisinin ağırlığında olur. Yani burada da hep beyazlar ya da hep siyahlar değil, çoğu zaman gri alanlar mevcuttur. İşte bu grinin tonları, yani beyaza doğru veya siyaha doğru olan tonlarının ağırlıkları her seviyede büyük önem taşır ve bu ortamlarda yetişen ve bulunan fertler de o atmosferin rengini alırlar.

Atmosfer genel anlamda bu şekilde değerlendirilebildiği gibi, kişiler arası ilişkilerde hatta devletler arası ilişkilerde de kendisine has özellikler gösterir.

Bu özellik müsbet anlamda ele alındığında; samimi bir ortam, güzel bir atmosfer, ancak böyle bir atmosferde bu yapılabilir. 'Çok güzel atmosfer oluşturmuş, olumlu bir atmosfer oluşuyor' şeklinde tarifler ortaya çıkar. Menfi yönden ele alındığında ise 'atmosfer çok bozuktu, o atmosferde bu yapılamazdı (menfi anlamda), bozuk bir atmosfer vardı, havasından geçilmiyor, öyle bir hava vermedi, havalara girdi, o havadan çıkamadı' gibi cümleler ile ifade edilebilir.

Bunların arasındaki tonlarda ise 'resmi bir atmosfer vardı, yavaş yavaş havaya giriyor' şeklindeki ifadeler mevcuttur.

Bir görüşme veya konuşmada bir seviye tutturulur fakat birisinin bir davranış veya sözü o gidişi tamamen değiştirir ki, buna da 'oluşan atmosferi bozdu' denir.

Bazı maddelerin suya renk vermesi gibi, bazı insanlar da müsbet ya da menfi anlamda bulundukları ortamda havalarını hakim kılarlar ve konuşma ve görüşmeler de bu atmosfer şartları içinde cereyan eder.

Her zaman ve her yerde olması gereken davranış ve sözlerle, olumlu atmosferi oluşturup bunu devam ettirebilme, hatta bu atmosferi güncelleme (update) ve yenileme (upgrate) edebilme insana hem bu dünyada huzur verir, hem de ötede onu rahatlatır.

BEŞERÎ MÜNASEBETLER

Aslında kainatta varolan bütün canlılar neviler halinde yaşarlar. Tek yaşayan bir canlı türü ne bitkiler âleminde ne de hayvanlar âleminde vardır. İnsanlar da yaradılışlarından beri topluluk halinde yaşamışlardır.

Kaldı ki Yüce Yaratıcı da insanlar yönüyle, bir erkek ve ondan da bir dişi olan Hz. Adem (a.s.) ve Hz. Havva (r.a.)'yı yaratmıştır. (*"Ey insanlar! Sizi bir tek kişiden yaratan ve ondan da eşini yaratıp o ikisinden birçok erkekler ve kadınlar türeten Rabbinize karşı gelmekten sakının..."* (NisaSuresi, 4/1). Farklı mekanlarda ve farklı ırklarda yaratılan bu insanlar için Yüce Yaratıcı: *"Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Birbirinizi tanıyıp sahip çıkmanız için milletlere, sülalelere ayırdık..."* (Hucurat Suresi, 49/13) buyurmaktadır. Demek ki insan da tek başına değildir ve diğer insanlarla beraber olmak zorundadır. Zira onu Yaratan da bu özelliği ile yaratmıştır.

Durum böyle olunca insan ister istemez diğer insanlarla münasebet halinde olacaktır. Bu münasebetin derecesine, uygunluk ve doğruluğuna göre hem kendisi hem karşıdaki, -veya karşıdakiler- hem de bütün bir insanlık için kazançlı çıkmış olacaktır.

Usûl ve Üslup

O halde bu münasebetlerin doğru zeminlerde, doğru usûl ve üslup içinde yapılması önem taşır. Burada yapılacak bir yanlışlıkla, insanoğlunun ilk yaratılışında gördüğümüz gibi Hz. Adem'in (a.s.) çocukları yani iki kardeş olan Habil ve Kabil'den birinin diğerini öldürdüğü duruma kadar gelebilirler. Bu gibi

durumların neticesinde aile dağılacak toplum içinde kargaşa meydana gelecektir. Bu anlaşmazlıklar toplumlar arası veya devletler arası olursa savaşlar çıkacak ve bütün bir insanlığı ilgilendiren insanlığın yüz karası tablolar oluşacaktır, oluşmuştur, oluşmaktadır da. Nitekim Birinci ve İkinci Dünya Savaşları, ondan önceki küçük ve büyük çaplı savaşlar, günümüzde dünyanın değişik yerlerinde halen devam eden kavgalar bu cümledendir.

İnsanlar, toplumlar, devletler arası anlaşmazlıklar bazen çok küçük olup hatta detaylarda gizlenebilmektedir. Maalesef insanlar da haklı bile olsalar müsamaha ve sabır gösteremediklerinden bu küçücük anlaşmazlık ateşin bacayı sardığı gibi bütün bir ülkeyi hatta dünyayı sarabilmektedir.

Ne olur bu küçük anlaşmazlıklarda haklı bile olsalar yutmasını bilebilseler ve bu ateş daha kıvılcımken söndürülebilse. Kutlu beyanlarda bu davranış biçimleri bakın nasıl ele alınmış? "*O muttakiler ki bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever.*" (Âli İmran Suresi, 3/134)

"*Akıllı bir insan, çevresiyle münasebetleri bozulduğunda, onlarla arasındaki hoşnutsuzluğu çarçabuk giderip, dostluğunu yenilemesini bilen insandır. Bundan daha akıllısı da titizlik gösterip, dostlarıyla hiçbir zaman uyumsuzluğa düşmeyen kimsedir.*"[36]

Efendimiz (s.a.s.), "*Ben haklı dahi olsa, tartışmayı bırakan kişiye cennetin ta ortasında bir köşk tekeffül ediyorum*" buyurmuşlardır.[37]

Bütün bu beşerî münasebetler, derece ve önemlerine göre birbirlerinin izdüşümleri halinde en küçük birim aileden başlayarak; komşular, çalışılan müesseseler, toplum, bütün bir insanlık silsilesi şeklinde devam eder. Her bir dairede dikkat edilmesi gereken hassas beşerî münasebetler söz konusudur.

---

[36] M. Fethullah Gülen, *Ölçü veya Yoldaki İşaretler*, Nil Yayınları, İstanbul, 2004
[37] Ebu Davut, 4/253

Ailede

Eşler arası beşerî münasebetlerde saygı, karşıdakini dinleme, bazen veya sıksık empati yapmak önemli hususlardandır. Bu çerçevede dışarıda çalışmayan ev kadını, işinden dönen kocasının yerine kendisini koyarak onun yorulduğunu, akşama kadar kafasının değişik şeylerle meşgul olduğunu, işiyle ilgili problemleri olabileceğini düşünerek ona göre bir tavır belirlemeli ve onu rahatlatıcı bir hava sergilemelidir. Yoksa problemlerle eve gelen bir eşe, yeniden başka problemler yükleme, bardağı taşıran damlalar olur. Bu da dışarıdaki problemlere reaksiyon gösterme eşiği dolmamış ve zaman bulamayan eşin, evde patlamasına sebep olabilir. Varsa bile söylenecek şeyler uygun bir zaman kollanılmalıdır.

Aynı şekilde dışardan gelen erkek de evdeki eşinin yerine kendisini koyarak eşinin akşama kadar konuşacak insan ve konu bulamayabileceğini düşünüp, kendisi ne kadar yorgun da olsa onunla konuşma ve dertleşme ortamı oluşturabilmelidir. Her iki eş de çalışıyorsa bu dengeyi sağlamaya iki taraf da dikkat etmelidir. Keza çocuklara karşı da yaşlarının seviyesine göre muamele etmeli onlarla konuşmalı ve onları dinlemelidir. Evde bulunan anne ve babaya karşı ise saygıda asla kusur edilmemeye gayret sarf edilmelidir.

"*Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anaya babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme, "öff!" bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle.*" (İsra Suresi, 17/23).

İş Hayatında

Mesaiye dikkat yanında başkalarının hakkına riayet de çok önem arz eder. Kişinin mesai arkadaşlarının hastalıkları veya değişik sebeplere bağlı problemleri olduğunda onların çözümlenmesine yardımcı olması en önemli beşerî münasebetlerdendir. Amir-

memur seviyesine tatlı bir şekilde riayet edilmeli. Ne amirlerin memurlarına çok yukarıdan bakmaları, ne de memurların amirlerine baş kaldırır hareket tarzı içinde olmaları normal değildir. Bu durum, insan olma ortak paydası altında ve bir denge içinde çözülmelidir. Hatta daha ileri giderek bu dikkatin ağırlığı nezaket ölçülerine vardırılmalıdır. Zira Kur'an-ı Kerim'deki "... *Şunu unutmayın ki Allah'ın nazarında en değerli, en üstün olanınız, içinizden takvada (Allah'ı sayıp haramlardan sakınmada) en ileri olandır.*" (Hucurat Suresi, 49 /13) prensibi gereği bir ölçü tutturarak denge sağlanmaya çalışılmalıdır. Fertler kurumun genel çıkarlarını kendi menfaatleri önünde tutarlarsa hem kendileri hem de kurum kazanır.

Bir Toplum Olarak

İnsanın en tabii demokratik haklarından taviz vermeden idarecileriyle bir ahenk içinde çalışıp, huzursuzluk ve anarşi çıkarmaması; din, örf ve adetlere, gelenek ve göreneklere saygılı kalarak kendi işini yapması insan olmanın gereğidir.

Bir Millet Olarak

Globalleşen dünyada günün şartlarına göre hareket edip kendi yeri ve kimliğini koruyarak şahsiyetiyle bu yeni oluşumda yer alabilme fert planında da milletler planında da önem arz eder. Taviz vermek o fert veya milleti büyük bir su kabında eriyen buz parçacıkları gibi yapar. Kaldı ki kendi özellikleriyle bu su kabına karışan insan veya milletler seviye ve ağırlıklarına göre o suya renk, tat ve kokularını verebilirler. Günümüzde bütün milletler için bu şekilde bir müsabaka söz konusudur.

Genel olarak beşerî münasebetlerde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekildedir;

- **Ziyaretlerde**, ziyaret edilen insanların kaldıramayacağı konuları açmamak, onları sıkmamak bezdirmemek önemlidir.
- **Davetlerde**, gelen davetlilere karşı aşırı nezaket içinde

bulunma, kendi problemleri varsa bile asla bunları sezdirmeme, onların yapacağı hataları yutma, yapılması gereken davranışlardır.

• **Gezilerde**, önceden bir plan program yapılması gezinin en ince teferruatına kadar geziye katılacak olan kişi veya kişilere bildirilmesi önem taşır. Mümkün mertebe geziye katılanların isteklerini imkanlar dahilinde karşılamaya çalışmak onları hoşnut eder. Gezilen yerlerde oraların özelliklerine göre alınacak küçük hediyeler de yine bu çerçevededir.

• **Yemeklerde**, adab-ı muaşeret kurallarına riayet etmek gerekir.

Gündüzleri gidilecek yemeklerde soğan gibi koku yapabilecek yemeklerden kaçınılmalıdır.

• **Resmi toplantı, davet, gezi ve ziyaretlerde**, protokol kurallarına harfiyen riayet edilmelidir. En küçük bir protokol hatası, protokolde affedilmez. Bundan dolayı başlangıçta çok iyi bir plan yapılmalı ve bu plan takip ettirilmelidir.

• **Giyim kuşamda**, günün şartları, gidilecek yer ve kişinin imkanları dahilinde dikkat edilmesi gereken hususlardandır.

• **Telefon, mektup, e-mail, televizyon konuşmaları gibi iletişimlerde**, asla nezaketi elden bırakmamak önemlidir. Muhataplar ne kadar uygunsuz davranış içinde bulunurlarsa bulunsunlar, asla onların konumuna düşülmemelidir.

Hiçbir konuda hiçbir şekilde provokasyona gelmemeye özen gösterilmelidir.

Ve beşerî münasebetlerde görüşülen konular daima aklı selim ölçüler içinde halledilmelidir. Beşerî münasebetlerden komşuluk hakkına riayet de unutulmaması gereken konular arasındadır.

Diyalog Kurma ve Bunu Devam Ettirme

İnsanların ırkları, renkleri, dilleri, dinleri, memleketleri farklı da olsa insan olma ortak paydası çok önemlidir. İşte buradan

hareketle yeryüzünde bulunan bütün insanlarla diyalog kurulabilir, devam ettirilebilir.

Yeryüzünde bulunan bütün insanlar birbirinden ayrı yaradılışlara sahiptir. Herkesin kendine özgü özellikleri vardır ve her insanda sevilebilecek çok noktalar bulmak mümkündür. Bu bakış tarzıyla hareket edildiğinde beşerî münasebetler hızlı bir şekilde geliştirilebilir, bileşik kaplar usûlü insanlardaki güzel özellikler birbirine geçebilir. Herkesin kendi konumunda kabullenilmesi de bu esaslar içindedir. Bu konuyla ilgili bir nükte anlatılır;

Hiç yurt dışına çıkmayan bir Türk vatandaşımız hacca gitmiş ve orada hayatında ilk defa bir zenci görünce yüzüne dikkatli ve şaşkın şaşkın bakarken zenci: "Boyayı mı beğenmediniz, boyacıyı mı"? deyince, Türk vatandaşımız da mahcup olmuş.

Daire bu kadar geniş olunca insanın aynı dili konuşan, aynı kültüre sahip, aynı mekanları paylaşan insanlarla anlaşamaması anlaşılmaz bir durumdur ve acilen tedavi edilmeyi gerektirir. İnsanlarla diyalog kurmanın yolları neredeyse sayısız denecek kadar çoktur. "*Allah'a giden yollar mahlukatın nefesleri sayısıncadır*" prensibi gibi, insanlarla diyalog yolları neredeyse sınırsızdır. Yeter ki bunu düşünüp bu yolda adımlar atıp bunu devam ettirebilelim.

Aynı yerde oturma, hemşehrilik, meslektaş olma, aynı yerde çalışma, bazen aynı kaderi paylaşma, komşuluk, birlikte yolculuk, alışveriş yapılan yerler gibi bir dizi diyalog vesilesi vardır. Bir kere tanıştıktan sonra bu tanışmayı devam ettirme, insanlık ölçüleri içinde fedakârlıklarda bulunarak karşıdakinin problemlerini çözme, ama asla ondan istifade etmeyi düşünmeme, varsa bile onun kusurlarını görmeyip sabretme, kendisi haklı bile olsa ileride geliştirilebilecek dostluklarda ortaya çıkabilecek problemleri zamana yayarak çözmeye çalışma, kendi nefsine karşı savcı başkalarına karşı avukat olabilme, her şart ve durumda daima güler yüzlü olma, dostlarını sık sık arayarak kendi radarı içinde onları kaybetmeme ile birlikte, özümseme denilen onların radar

alma sahaları içine girebilme önemli faktörlerdendir. Bütün bunları yaparken kişinin itibarını daima muhafaza etmesi yanında, itibarı zedeleyecek her şeyden kaçınması gerekmektedir.

Hediyeleşme, beşerî münasebetlerde diyaloğu kurma ve devam ettirme yönünden önemli bir vasıtadır ama bunun da ölçüleri kaçırılmamalıdır ve karşıdaki asla minnet altına sokulmamalıdır. Bunun karşılığında bir şey beklememe karşıdakini rahatlatır. Aksi bir tavır rüşvete kadar giden yolun açılması demektir ki bu durum, maalesef toplumumuzu yaralayan en önemli hastalıklardan biri haline gelmiştir.

İnsanın daima etrafı ile ilgili olması, etrafında cereyan eden hadiselerin farkına varması, birlikte çalıştığı insanların olabildiğince durumlarından haberdar olması, yine beşerî münasebetler için ele alınması gereken dinamiklerdendir.

Bu arada bütün bu söylenen hususların, insanın en yakın dairesindeki aile fertleri, akrabaları ve yakın arkadaşları için de geçerli olduğunu hatırlaması, unutmaması ve pratiğini yapması çok büyük bir öneme haizdir.

Bu ölçüler içinde insanın, muhatabına bazen yaptığı şeylerin sebeplerini anlatması, onu kendisi hakkında suistimale düşmekten kurtarır.

Hal Dili

Bu arada yine beşerî münasebetlerde en önemli faktör evrensel dil olan hal dilidir. İnsanın dilini bilmediği ülkelerde bile güzel davranışlarıyla o insanlara çok şey anlattığı tarihte sabittir. Mesela Hz. İsa (a.s.)'nın havarileri, Roma'da dil bilmedikleri halde dinlerini o insanlara halleriyle anlatabilmişlerdir. Maalesef bugün toplumumuzda en önemli eksiklerimizden birisi bu hal dilinin olmayışıdır. Yani halimizle, tavırlarımızla ve pratiğimizle söylenen ve bilinen güzel prensipleri hayata geçiremeyişimizdir.

Kim olursa olsun karşıdakine hakkıyla değer verme ve onu dinleme, asla kendini büyük görmeme, insanlardan bir insan olma, bu beşerî münasebetlerde köşe taşlarıdır.

Bediüzzaman, Hutbe-i Şamiye adlı eserinde, bu konuyla ilgili şunları söylemiştir; "*...bizim düşmanımız cehalet, zaruret, ihtilaftır. Bu üç düşmana karşı; sanat, marifet, ittifak silahıyla cihad edeceğiz...*"[38]

İnsan ilişkilerinde karşımızdakine kızsak bile ölçülü kızma, sevsek bile ölçülü sevme, gelecekteki münasebetlerimiz yönüyle önemlidir. Bu gibi durumlarda ani ve reaksiyonel söz ve tavırlarda bulunmama, gerekirse susma hakkını kullanma, yapılabilecek en güzel davranış biçimlerindendir.

Hatta imkan varsa reaksiyon göstermeden ve cevap vermeden hadisenin üstünden bir gün geçmesini bekledikten sonra, cevabını veya kararını verme en makul çözümün bulunmasına yardımcı olur.

O Halde

İnsanı yeryüzünün halifesi olarak gönderen Yüce Yaratıcı, halifeliğinde ona lazım olacak olan bütün donanımları kendisine vermiş ve ondan da halifeliğin gerektirdiği davranış biçimlerini beklediğini bildirmiştir.

İnsana düşen beşerî münasebetlerde değişik vesileleri yakalayıp onlarla diyalog kurup hatta kendinden de fedakârlık ederek onlara güzellikleri anlatma gayreti ve bununla birlikte Yaratan'ın rızasını kazanma yolunda "*Acaba daha başka neler yapmalıyım?*" sorusunu devamlı kendisine sorması ve hayatını bu şekilde devam ettirmesi ondan beklenen bir davranış şeklidir.

---

[38] Bediüzzaman Said Nursi *Hutbe-i Şamiye*.

BOŞLUK

Boşluk Nedir?

İçinde elle tutulamayan ve gözle görülemeyen eşya ve varlıklar dışında, hiçbir şey bulunmayan değişik büyüklükteki mekanlara boşluk denir.

Boşluk, sadece mekanların içinde bazı şeylerin bulunup bulunmaması ile ilgili bir kelime değildir. Hayatın hemen her noktasında değişik manalarda ve sıklıkla kullanılan bir tariftir.

Hava boşluğu dediğimiz zaman atmosfer içinde değişik hava cereyanlarının oluşturduğu ve arada kalan kısım anlaşılır. Uçaklar gibi hareketli cisimler bu boşluklara girdiği zaman anında kendilerine en yakın hareketli hava akımının olduğu tarafa doğru çekilirler. Yani boşlukta normal seyirlerini devam ettiremezler ve pilotlar açısından istenilmeyen ve hatta korkulan bir durumdur.

İnsan vücudunda belli boşluklar vardır. Fakat bu boşluklar yukarıda izah edilen hava boşluğuna benzeyen boşluklar değildir ve hepsi de fonksiyoneldir. Yani her birisinin ayrı ayrı görevleri vardır. Mesela göz boşluğu dediğimiz zaman, gözün içinde bulunan iskelet yapısını kastederiz ama aslında burası bir boşluk değildir. Kalp boşlukları dediğimiz zaman, kulakçıklar ve karıncıklar ifade edilmek istenir ama buralar da esasında kanla doludur ve fonksiyoneldir. Böbrek boşluğu dediğimiz batın da böbreğin etrafında bulunan bölgede yine mutlak anlamda

bir boşluk değildir. Yumuşak dokularla çevrilidir. Bu misalleri çoğaltabiliriz: Mesane boşluğu, karın boşluğu, orta kulak boşluğu…. gibi.

Bu normal anatomik boşluklar yanında bir de vücutta hastalıklara bağlı boşluklar oluşur ki, bunlar da boş olarak kalamazlar ve vücut tarafından derhal doldurulmaya çalışılırlar. Çoğu zaman hastalık sonucu oluşan bu boşluklarda iltihap oluşur ve sonra apseye dönüşür. Bu kaideden dolayı her bir organın ameliyatı yapılırken mümkün olduğu kadar boşluk bırakılmamaya çalışılır. Zira boşluk kaldığı zaman derhal orada yeni patolojiler gelişir.

Ailede, müessesede, toplumda ve nihayet bütün toplumlarda yani genel olarak tüm dünyada hiçbir noktada esasında boşluk yoktur. Normal şartlarda zaman yönüyle ve diğer insanın normal ihtiyaçları yönüyle her şey belli prensiplere bağlanmıştır ve boşluklar görülmez. Eğer bir boşluk varsa, o nokta da bir zafiyet yani yetersizlik söz konusu olur ki buna otorite boşluğu da denir. İnsanın içinde bulunduğu en küçük daire olan aileden, en büyük daire olan insanlık dairesine kadar oluşabilecek her türlü boşluk, aynen vücutta boşluklar oluştuğunda iltihaplarla kapatıldığı ve apse meydana geldiği gibi, burada da bu boşluklar başka unsurlar tarafından doldurulur. Pek tabii bu durumda normalin dışında neticeler ortaya çıkar.

Eğer çocuğun okul öncesinde, okul esnasında ve tatilleri boyunca boş zamanları yararlı bir şekilde doldurulamazsa, çocuk bu boşlukları kendi istediği şekilde doldurabilir. Fakat bu durumda optimum fayda dediğimiz çocuğun yetişmesi açısından gerekli fayda çok az sağlanır.

Ama bundan daha tehlikelisi bu boşluklar istenilmeyen arkadaşlıklar ve kötü düşünceli insanlar tarafından doldurulmaya çalışılırsa, bu durum sadece çocuğa veya gencin hayatına değil, cemiyet hayatına da çok korkunç bir şekilde yansır ve bunların

oranları ne kadar yüksekse, çözülmesi o kadar büyük problemler oluşur.

İşte bütün bu hususlardan dolayı, insanın doğumundan itibaren ölümüne kadar her zaman her karesi en iyi şekilde doldurulmalı ve asla boşluklara meydan verilmemelidir. Böyle fertlerden meydana gelen toplumlarda da boşluklar oluşmayacağı için o toplumda güven, huzur ve itimat yerleşir ve bu tip toplumlar bütün bir insanlığa misal olurlar.

Zaten insanlık var olduğu günden bu güne kadar daima bu toplumların hayali ile yaşamıştır.

Bilmemeden Kaynaklanan Boşluk

Gerek fertlerin kendi hayatlarında, gerekse insan eğitiminde, hangi noktaların ne şekilde değerlendireceklerini bilmeleri çok önemlidir. Eğer bunlar bilinmiyorsa, bu fertlerden oluşan toplumun boşluklara düşmemesi imkansızdır. Bundan dolayı bilme ve öğrenme bu sıkıntılara düşmemek için yapılması gereken gayretlerdir.

Bilip Pratiğe Dökmemekten Kaynaklanan Boşluk

Maalesef günümüzün en büyük hastalıklarından birisi de söz ve fiilin birbirini tutmaması, yani kall'le hal'in uyuşmazlığıdır. Buna bir bakıma iki yüzlülük de denilebilir. Burada söz konusu olan, neyin niçin yapılacağını bilme, fakat onu yapmama veya başka şekilde yapma durumudur. Bu da teorik ve pratik arasındaki uyuşmazlık boşluğudur.

Her ne kadar yapılması gerekenler biliniyor gibi olsa da aslında, bu bilgi çoğu zaman ya tam değildir ya da arka planları anlaşılamadığından pratiğe geçirilememektedir. Burada da bazı faktörler etkilidir. Bunların başında, kişilerin karakterlerinden kaynaklanan özellikler gelir. Mesela tenperverlik veya egoizm

de diyebileceğimiz kişinin sadece kendisini düşünmesi veya sevmesi... Bu tip davranış içinde bulunan insanlar, hep kendilerini düşündüklerinden yaptıklarını doğru sanma yanında, başkalarının haklarını da gaspederler ve esasında kendileri çok büyük boşluk içindedirler. Çoğu zamanda bu boşluk, içinde bulunan bu insanları yutar.

İnsanlar açısından bu boşluklara düşmenin diğer sebepleri arasında boşluklara düşmeyen örnek insanlar görmeme ve yine boşluklara düşmeyen ikazcı arkadaşların olmaması veya az olması vardır. Maalesef toplum hayatı çoğu zaman böyle bir boşluğun oluşmasına teşvikçi olup, sakındırıcı olmuyor. Özellikle medya açısından kantarın topuzunun bu tarafa kayması da sebep olan faktörler içindedir.

Kanunlarda, Yönetmeliklerde ve Tüm Hukuki Düzenlemelerde Boşluk

Maalesef, bu boşluklardan istifade eden insanlar, diğer insanların haklarına gasbederler ve toplumda huzursuzluğa sebep olurlar. Bu özellikle, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin özelliklerindendir. Haklı olan kişiler, haklarını arayamadıklarından dolayı, haksızlar bu boşluklardan istifade ederek, istedikleri her şeyi elde edebilirler. Bundan dolayı toplum hayatını ilgilendiren her türlü düzenlemeler, insanların istismarına meydan vermeyecek şekilde düzenlenmeli ve boşluklar derhal kapatılmalıdır.

Ailede ve müesseselerde fertlerin, yetişmeleri esnasında veya istihdamları sırasında hiç boşluk olmamalıdır. Herkes tam ve yerinde istihdam edilmelidir. Herkesin ne yapacağı, ne kadar ve ne zamana kadar yapacağı açık seçik belirlenmelidir. Bazı ciddi müesseselerde herkesin ne yapacağı açıkça yazılarak belirtilmiştir. Hatta kimin neyi yapacağı, kimin ne işi yapacağı da yazılmıştır ki, böylece boşluk olmasın. İşte bu durumda,

eğer bir iş yapılmıyor ise o işle ilgili sorumlu derhal bulunur, niçin yapmadın hesabı kendisine sorulur. Eğer ondan kaynaklanmayan bir problem var ise bu çözülür, ondan kaynaklanan bir problem var ise kişinin istihdam yeri değiştirilir veya işine son verilir. Yerine başka bir insan istihdam edilir. Böylece boşluklar derhal doldurulur. Yoksa, fert veya fertler boşta kalır, bu durumda da bu insanlar üzerlerine vazife olmayan işlerle bu boşlukları doldurmaya çalışırlar. Kendileri verimli olamadığı gibi, yapılması gereken işler de sahipsiz kalır. Yani, boşluklar oluşur. Bu işlerde bu sefer üstüne vazife olmayan ve kötü niyetliler tarafından doldurulur. Ya da boşluk büyür, büyür, zamanla artık doldurulamaz hale gelir ve tüm sistemi, içinde bulunan insanlarla birlikte, hava boşluğunda uçakların düşmesi gibi içine çekerek bitirir. Nitekim, tarihte böyle toplumların misalleri çok fazladır.

Kişinin her karesi, toplumun her karesi en optimal şekilde doldurulmalıdır. Meydana gelebilecek en küçük boşluklarda olmaması gereken her şey yetişmeye başlar, kök salar, yerine göre gerek ferdin, gerekse toplumun hayatını tehdit eder. Daima gözü açık, sınırda nöbet bekleyen bir asker titizliği ve nezaketi ölçüsünde ve Allah (c.c.) korkusundan ağlayan göz rikkatinde, boşluklar doldurulursa, fertler ve neticesinde toplum rahat eder.

Çocuk doğumundan itibaren yetişkin yaşa gelinceye kadar gerek maddi, gerek manevi yönden tam bir beslenme içinde olmalıdır. Eğer bu beslenme sağlanamazsa organik yönden vücudunda hastalıklar oluşacağı gibi, diğer yönlerden de daha sonra ele avuca alınamayan ve toplumda devamlı problemler çıkaran bir varlıkla karşılaşılabilir. İnsanoğlunun doğumundan ölümüne kadar hayatında boşluklar olmaması için takip edilmesi önem arz etmektedir. İnsanın maddi yanı ötesinde manevi yanı yani, kendisini yaratan Allah'ı (c.c.) önce tanıtmak, sonra yaratıcısının

kendisinden ne istediğini öğretmek ve bunları belli periyotlarda kendisine hatırlatmak, bu tip boşluklara düşmeme yönüyle çok önemlidir.

Prof. Dr. Naci Bor (Hacettepe Tıp Fakültesi emekli öğretim üyesi) hocamız bir seferinde "Ben senelerden beri Kur'an okurum, ama bir ayeti daha yeni anladım", o ayet de; "*Ben cinleri ve insanları sırf Beni tanıyıp yalnız Bana ibadet etsinler diye yarattım.*" (Zariat Suresi, 51/56)

Burada Allah, Allah'tan başka nesneleri şerik sayan insanları ve cinleri azarlayarak "Ben onları başkalarına kulluk etsinler diye değil, Bana ibadet etsinler diye yarattım." diyor. Bütün kâinatı yarattığı halde onlardan sadece ikisinin ele alınmasının sebebi şudur: Kâinattaki bütün varlıklar Allah'a itaat ve ibadet içindedirler. Fakat irade ve tercih hakkı insanlarla cinlere verilmiştir. Bunların başka nesnelere yönelip şirk koşmalarını önlemek gerekir.[39]

Bu ayete göre, "İnsana önce Allah'ı tanıtacaksın, sonra diğer şeyleri. Bunun tersi bir haydutun eline bir silahî vermeye benzer. Silahı nereye ateşleyeceği belli olmaz, esasında silahın ne işe yaradığını ve nerelerde kullanması gerektiğini ilk önce anlatmak gerekir" diye bir izahta bulunulmuştu.

Boşlukları doldurmada bazı prensiplere riayet etmek gerekir. Durumuna göre bazı boşluklar acilen doldurulur, bazıları orta bazıları da uzun vadede ele alınır ama asla takipten uzak tutulmaz.

Bu da bir sistem gerektirir. Bu sistem ortaya konulduktan sonra sistemin iyi çalışıp çalışmadığı, kontrol ve takiplerle gözden geçirilir, sistem içinde bulunan kişilerin boşluk oluşturma veya işlerini iyi yapma durumlarına göre müeyyide yani cezalar veya mükafatlar verilerek motivasyon ile bu boşluklar doldurulur.

---

39 Prof. Dr. Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali*, Işık Yayınları, İzmir, 2002

Çevre Yönüyle Boşluk

İçinde yaşadığımız coğrafi mekanlara çevre diyoruz. Hava, su, atmosfer ve toprağı içine alan çevre tarifine, dünya sağlık teşkilatı son zamanlarda insanın içinde bulunduğu toplumu yani sosyal çevreyi de katmıştır.

İnsan iradesinin işe karışmadığı durumlarda, çevre daima temizdir ve ekolojik sistem bir denge halinde yürütülmektedir. İnsan iradesi işe karıştığında ise bu denge bozulmakta ve boşluklar oluşmaktadır. Zararlı gazların kullanılması ile ozon tabakası delinmekte ve bu boşluktan insanın sağlığına zararlı ışınlar girmektedir.

Nefes alıp verdiğimiz atmosfer yine insan iradesi ile suistimal edilerek zararlı gazlarla doldurulmakta, böylece meydana gelen çevre boşluğu insan sağlığını tehdit eder hale gelmektedir. Yediğimiz içtiğimiz gıdalarda da insan iradesinin çevre bilincine dikkat etmeden toprak ve suda oluşturduğu boşlukların zararları görülür.

Metafizik Boşluk

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerinden birisi de iradesini kullanması, yani düşünebilmesi, bundan dolayı da kendisine bir mükellefiyet verilmesi özelliğidir. Bu özellikleri de onun kendisine yaratanı tanıması ve kendisinden ne istediğini bilmesidir.

Aslında "*İçtimai ruhu uyandıran ve kitleleri irşad edip insanlığa yükselten irade insanı, hiç sürçmez. Yani hiç boşluğa düşmez demek değildir. Zaman zaman en cins atlarda bile görüldüğü gibi onun da tökezlediği olur. İnsanın, isteme-dileme, arzu ve isteklerinin gerçekleştirilip ortaya konma yeteneği veya onun iki şeyden birini tercih etmesi manasına gelen irade, bizim beşerî boşluklarımızı dolduran önemli bir dinamiktir. İrade insanı ise bu dinamiği en güzel*

şekilde kullanan, düşünceleri dupduru ve pürüzsüz, yaşatma arzusu ile maddi-manevi bütün füuzat hislerinden vazgeçmeye kararlı, şöhret, makam mansıp arzusu, ikbal hırsı ve istikbal endişesi gibi insan ruhunu felç eden boşluklardan uzak bir yiğittir. Bu boşluklardan bazıları, rahata düşkünlük, hubbucah, şehevane arzular, izzet ve gurur ve korku boşluklarıdır."[40]

Yaratan hangi yaşlarda ve hangi durumlarda neyi nasıl yapması gerektiğini kılavuzları ve kitapları ile insanlara bildirmiştir. Bunlar bilinip pratiğe geçirildiği zaman dilimlerinde bu boşluklar hiç yaşanmamıştır.

Tersine, bilinmemesi veya bilinip pratiğe geçirilmemesi durumunda, boşluklar oluşmuş ve öncelikle insanın nefsi ve sonra şeytan bu boşlukları kendilerine göre doldurmaya çalışmıştır. Zaten yaradılışı icabı şeytan insanda daima boşluklar arar. İlk yaratıldığı günde insanı gören şeytan; „Ben bu içi boş olan ve topraktan yapılmış varlığa mı secde edeceğim?" diyerek Allah'a itaatsizliğini göstermiş ve sonra da kıyamet kopuncaya kadar ben bu insanın devamlı boşluklarını araştırıp onları doldurmaya çalışacağım diye adeta söz vermiştir ve bu sözünde de durmaktadır.

İşte bu boşluklardan dolayı gerek ateizm, gerek satanizm gibi daha bir çok ne olduğu belli olmayan ama şeytanın aldatmacaları ile dolu tuzaklara maalesef insanlar düşmektedir.

Esasında bizim dinimizde hayatın her karesine ait düzenlemeler açık seçik ve net olarak ifade edilmiştir ve Asr-ı Saadet dediğimiz Peygamber Efendimiz zamanında ve ondan sonraki değişik zaman dilimlerinde bunların gerekleri yerine getirilmiş ve hiç bir boşluk yaşanmamıştır. Fakat zaman içinde zaafiyetler, yani boşluklar oluşmuş, bu boşluklar da derecesine göre önce ferdi daha sonra bir toplumu yutup bitirmiştir. "Hepimiz

40 Zaman Gazetesi, 20.02.2002, Akademi Sayfası

insanız ve bir kısım boşluk ve zaaflarımız olduğu da bir gerçek. Şeytan her an bu boşlukların birinden içimize sızabilir."[41]

"*İnsanın en önemli yanlarından biri onun kendi kendinin şuurunda olması ve kendi kendini kontrol edebilmesi olsa gerek... Ne gariptir ki çoğumuz itibariyle en fazla ihmal ettiğimiz husus da budur.*

Evet, sık sık kendini kritiğe tabi tutan kaç insan gösterebilirsiniz? Kaç insan gösterebilirsiniz ki, zaafları-kaabiliyetleri, boşlukları-güç kaynakları, kaybettikleri ve kazandıkları ile her gün bir kere daha yeniden kendini keşfediyor ve kendi derinliklerinde dolaşıyor? Muhakkak bir hayret, geçici bir tecessüsle değil, hatta fenalıklarını deşeleyip, kendini aşağılamak suretiyle de değil, belki benliğini araştırma ve tanıma ihtiyacı ile nefsini karşısındaki bir kanepeye oturtup, sonra da insaflı, hâzık ve rasyonel bir hekimin hastasını muayene etmesi gibi, onu gerçekçi bir anlayışla ele alan kaç fert gösterebilirsiniz?"[42]

"*... Şimdilerde tamamen bedeni bir varlık haline gelmiş ve her zaman içtihaların tatmini peşinde koşan, koşan ve asla doyma bilmeyen insane bozmalarının şuurlarındaki ihtilaç ve mücadeleleri bir düşünün; bunları en kahramanca karşı koymalarla bile aşamayacakları, beşerî zaafların (boşlukların) gayyalarında görecek ve acıyacaksınız.*

Şayet ona da çizgi denecekse, hayatlarını bu çizgide sürdürenler, sürdürüp bu acayip hürriyet mülahazasıyla (!) bu yüzsüzler, yolunu yol kabul edenler, ahlâk ve faziletin yerine hayatın dinamosu' deyip cinsiyeti yerleştirdiler.

Ne acıdır ki, bunu planlayıp gerçekleştirenlerin yüzlerinde en küçük haya rastlamak mümkün olmadı. Kim bilir böylelerinin

---

41 M. Fethullah Gülen, *Fasıldan Fasıla 1*, Nil Yayınları, İzmir-195. s. 142

42 M. Fethullah Gülen, *Çağ ve Nesil-5* (*Günler Baharı Soluklarken*), TÖV Yayınları, İzmir-197, s. 153

karanlık dünyasında (boşluklarında) daha ne değerlerin altüst olduğunu görecek ve ürpereceğiz. (!) İlhatta yaygınlaşan bunalımlar, Allah'la irtibatsızlıktan kaynaklanan tatminsizlikler, bedeni ve cismani hayatın öne çıkmasıyla meydana gelen türlü türlü illetler, uyuşturucu ağına yakalanmış nesillerdeki inkirazlar... bohemleştirilen gençlik, otel sakinlerinden farksız hale getirilen aile, anarşiye açık yığınlar, -gerçekleşmesin inşaallah- ufukta görülen bu olumsuzlukların sadece birkaçı…

Eğer hürriyetin, bu kavli yanlış yorumlara açık manalandırılmasından vazgeçilmez ve onun suistimal edilmesine karşı gerçek çerçeve belirlenmezse, milletçe daha çok kurbanlar verir ve ruhi erezyonlara maruz kalarak katiyyen belimizi doğrultamayız. Bu ölçüsüz serbesti, şimdi olduğundan da fazla yakın bir gelecekte genç nesillerin iflahını keseceği gibi, onları bunalımdan bunalıma atacak ve inkirazlara sürükleyecektir.

Bizden evvel de dünyanın değişik yörelerinde böyle serazatlar hürriyeti yaşandı; ama levsiyatı görülünce hemen çaresine bakıldı. Bir zaman ömürlerini hürriyet rüyaları ile geçiren A. Comte'lar, E. Renan'lar, Ch. Maurrus'lar bu aşırı ve çılgın hürriyet telakkisinin bir kısım insanı değerleri tahrip etmesi ve kendi aleyhinde işlemesi karşısında, adeta birer hürriyet düşmanı kesildiler. Bunların ilk hallerinin ifrat olduğunda şüphe yoktur… ve tabii son durumları itibariyle de gidip tefritin en korkuncuna saplandılar.

Şimdi yaşanmış bunca feyazi ve fecayii görmezlikten gelerek 'hürriyeti had ve sınır' diyenleri hürriyet düşmanı sayarak sorgular, hatta onları cezalandırmaya kalkarsak, bizim hürriyet telakkimizle yetişen çakır keyif nesillerde hem bizi, hem de türlü türlü illet ve iftiralarla kendilerini ve tabii aynı zamanda milletimizi cezalandıracaklardır."[43]

---

[43] M. Gülen, *Çağ ve Nesil-6* (*Yeşeren Düşünceler*), Nil Yayınları, İzmir-19, s.

GELECEĞİ YAŞAYABİLMEK

Çam Ağacı

Tıp talebesi iken, psikiyatri dersinde hocamız, psikosomatik hastalıkların, yani ruh ve bedeni ayrı ayrı veya birlikte etkileyen hastalıkların meydana geliş sebeplerini anlatıyordu. Bu hastalıkların başlangıcının çoğu zaman, çok küçük bir sebeple ortaya çıktığını, sonra sebep-sonuç ilişkisi dahilinde olmaksızın kar yumağı gibi büyüyüp gittiğini anlatmıştı.

Buna bir misal olarak da, "Büyük bir çam ağacı altında oturan bir insanın, ağacın altında kurumuş bir çam yaprağı gördüğünde, bunu adeta mikroskop altına alarak, kocaman kurumuş bir çam ağacını görür gibi, bütün çam ağacının kuruduğuna hükmetmesinin ne kadar yanlış ve yersiz olduğunun aşikar olduğunu" söylemişti.

Buradan hareketle, "İnsanın, çoğu zaman, çözebileceği, hiç de önemli olmayan, kafasına takılan çok küçük –tabiri caizse- sorular, problemler olabilir. İnsan, bunları büyütür büyütür, bütün dünyayı kaplatır, artık gözü başka şeyi görmez olur. Kaldı ki esasen, bu problem, bu küçük soru, koskoca yeşil çam ağacının altındaki, tek bir kurumuş yaprak ne ise onun konumundadır."

Denge

Psikiyatri hocamız, "Bu insan, biraz daha geniş perspektifle bu hadiseye bakabilse, kendisinin etrafını kuşatan, diğer insanları, mahallesini, şehrini, memleketini, dünyayı ve nihayet kainatı

müşahede edebilecek, hissedebilecek. O zaman bu probleminin hiç mi hiç büyük olmadığını görmesi yanında, onu lüzumsuz olarak ne kadar büyüttüğünü anlayacak" demişti. "Bu dengelemeler yapılamadığı zaman, önce psikolojik yani ruhi, sonra da derhal somatik yani bedensel hastalıklar meydana geliyor" diye ilave etmişti. "Zira, ruh-beden birliği şeklinde dizayn edilen bu vücut, yersiz ve lüzumsuz bu yüklenmeyi kaldıramayarak, mecburen kendine çıkış yolları arıyor ve bunlar da, insanın yeniden düşünüp taşınmasına fırsat tanıyan, ve kendisine yeniden bir çeki düzen vermesini sağlayacak, alarm zilleri gibi **hastalıklar** şeklinde kendini gösteriyor" diye devam etmişti.

Çaba

Çözümsüz gibi görünen meselelerin, aslında çok kolay çözüm yollarının olduğunu, yeter ki bunun için, içinde bulunulan şartlar, geçmişteki tecrübeler de dikkate alınarak, genel kabul gören halihazır kurallar çerçevesinde, biraz kafa yorulmasının gereği üzerinde durmuştu.

Bunları sağlama da herhalde, bu mekanizmaları öğrenip, hayata geçirmeyle mümkün olabiliyor ve olabilecektir de.

Japonlar, "Keşke bir problem olsa da çözsek" derlermiş. Bu da bu insanların ve bu milletin motivasyonu ve hayata bakış açıları yönüyle dikkate değer bir tespittir.

Çizgi

Bütün canlı varlıklar gibi, insan da doğar, yaşar ve ölür. Bu değişmeyen **çizgi** kaderdir. Bu çizgide, her canlı yaratığın başına gelebilecek, hastalıklar, kazalar ve benzeri hadiseler, insanın başına da gelir. İnsan diğer canlılardan farklı olarak, yeryüzü halifesi olmasından dolayı; -diğer canlılar da dahil- var olan her şeyin onun istifadesine sunulması gibi bir nimete sahiptir. Öncelikle

kendisini yeryüzüne gönderen Varlığa karşı olmak üzere, mevcut varlıkların hepsine ve meydana gelen hadiselere karşı da sorumlulukları vardır.

Yapılacak İşler

O zaman insanın yukarıda anlatılan, basit soru ve problemlere takılmaya ne zamanı, ne de hakkı vardır. Çünkü, sınırlı zaman dilimi içinde hakkıyla yapması gereken çok şey bulunmaktadır. Kaldı ki, hadiseyi bu yönüyle ele aldığımızda, ülkemizde yapmamız gereken işler olduğu aşikardır.

Yabancı Gözüyle

Geçenlerde, yabancı bir profesör arkadaşım Türkiye'ye ziyarete gelmişti. Memletine dönüşünde, kendisini uğurlarken "Ülkemizi nasıl buldunuz?" diye sordum. "Siz, çok şanslısınız" dedi. Ben sebebini sorunca:

"Genç ve dinamiği yüksek bir nüfusunuz var. Memleketinizde her sahada yapacak çok şeyiniz var, yapılacak yollar var, çevre düzenlemesi yapılacak yerler var, düzeltilmesi gereken, sağlık, eğitim, alt yapı, ekonomi, uluslararası ilişkiler gibi bir sürü işiniz var. Bunlar hep yapılmayı bekliyor ve bunlar size canlılık, hareketlilik sağlar. Bunları yapmaktan lüzumsuz işlere ve sanal dünyalara vakit ayıramazsınız. Bunlar, bana göre çok büyük bir şans.

Biz, Avrupa'da yapacak iş bulamadığımızdan, tatminleri insanlık dışı yerlerde aramaya başladık. AIDS gibi onulmaz hastalılıklarla başımız dertte. Gülmeyi unuttuk. Sanal dünyalarda kendimizi unutmaya çalışıyoruz. Onun için memleketinizin değerini bilin" diye ayrılmıştı.

Bu enteresan değerlendirme ve yaklaşımın, dikkate değer tarafları az değil.

Motivasyon

Birincisi, bizim konumuzla ilgisi açısından ele aldığımızda, menfilik gibi görünen hususların bile, değişik açılardan ele alındığında birer motivasyon kaynağı olabilecekleri gerçeği söz konusudur.

İkincisi, hadiselerin çözümsüz olduğunu düşünme yerine, bulmaca çözme rahatlığı ve mutluluğu içinde bu gibi durumlara bakış tarzı geliştirme özelliğidir.

Üçüncüsü de "Herkesin kendine göre, çözümleri daima mevcut olan problemleri olabilir" mesajı algılanmasıdır.

Dün-Bugün-Yarın

İnsan, geçmişindeki olumsuz hadiseleri ve bir daha geri gelmeyecekleri gülümseyerek hatırlamalı. Geleceğin, yani yarının kendisine ne getireceğini bilmediği için, karamsar olma yerine, ümitli olma aklın yoludur. O zaman geriye, halen yaşadığımız, şimdiki zamanı, yani bugünü çok iyi, rantabl ve optimum olarak değerlendirmek kalmaktadır.

Tipler

Çok basit hadiselere takılıp dünyayı kendine zehir etmek, kırık plağın takılmasına benzer. Sonu bir türlü gelmez. İnsanların bazıları, bütün bir hayatı böyle yaşarlar. Bu tipler, çoğu zaman "kendileri ile de barışık değildirler". Bunların tam tersi olan bazı insanlar da, bütün bir hayatı, her şeyden sorumsuz bir şekilde, "vur patlasın, çal oynasın" havasında geçirirler. Bunların arasındaki tipler de hayatı, geçirilmesi gerektiği şekilde yaşayarak "dolu dolu ve verimli" geçirirler. Bir cemiyette, bir toplumda bu sonuncu grubun oranı ne kadar yüksekse, o cemiyet, o toplum o kadar dengelidir, mutludur. Bunların devirlerine ait tarih yazılırken, "örnek olarak gösterilecek bir toplum" olacaktır.

Yolların Ayrımında

Pek tabii, insanın başına, maddi ve manevi sıkıntılar gelebilir. Bunların başında sağlıkla ilgili konular yer alır. Bir hastalığa yakalanan kişiler, çok nadir durumlar dışında, ekseriya doktora gidip ya ilaçla ya da müdahele ile bir tedaviye tabi tutulurlar.

Bu noktadan itibaren, konumuzla ilgili iki şık ortaya çıkar. Bir grup, moralini tamamen kaybetmiş, adeta dünyaya küsmüş vaziyette, karamsar, sabırsız ve telaşlı gözlerle hadiseleri izler, iyi olamayacağı, işinin başına dönemeyeceği endişesini taşır. Bir grup da, "başıma bir hastalık geldi, tedavisini oluyorum" diyerek ve adeta gözlerinin içi gülerek hadiseleri izler ve "ne olsa iyi olacağım, sonra da işimin başına, dostlarımın arasına döneceğim" diye düşünerek o an hayatından lezzet alır.

Hastaları tedavi etmeye çalışan biz doktorlar, aynı hastalıktan yatan, bu iki grup içinde ikinci grubun daha çabuk iyileştiğini ve birinci gruptan çok daha evvel taburcu olduklarını gözlemlemişizdir. Tabii burada, ikinci grup bakış tarzının, psikosomatik hastalıkların oluşması yanında, tedavisinde de büyük öneme haiz hormonların müsbet anlamdaki etkileri, bugün bilinen tıbbi gerçekler arasındadır.

Yarına Atlayabilmek

Aynen bu misalde olduğu gibi, insanın başına gelebilecek diğer hadiseleri de bu şablon içine koyduğumuzda; acıların, üzüntülerin, sıkıntıların mutlaka bir gün biteceğini düşünüp bunları atlayarak yarına ümitle bakabilmek, hayat denilen imtihan ve yarışta kazanma anlamına gelmektedir. Hastalığının iyileşeceğini, gurbetten döneceğini, maddi imkanlarının olabileceğini, manen seviye kazanabileceğini, sözün kısası, gözünü kapatıp imkanlar ve genel geçer kurallar çerçevesinde hayal

edebildiği her şeyi elde edebileceğini düşünerek, bir hamleyle bir sonraki arzulanan konuma geçebilmek, insanı bu yarıştaki ilk sıralara getirebilir.

Bir başka bakış tarzıyla, insanın dünyaya gelmesinin yeri ve zamanı kendi iradesi ile olmadığı gibi, bu dünyayı terketme yeri ve zamanı da kendi iradesinde değildir. Döner bir turnike içine konmuştur. Burada istediği kadar kalma imkanı da yoktur. O zaman insana düşen, bu sınırlı zaman ve mevcut şartlar içinde, bu hayatı en iyi şekilde değerlendirmektir.

Geleceği Yaşayabilmek

İnsanı bu dünyaya gönderen Yüce Yaratıcı da, insanın kendi nevinden kılavuzlar göndererek onun anlayacağı dille, bu işleri nasıl başarabileceğini, yarışı en önlerde nasıl bitirebileceğini ona bildirmiştir. Zaten imanın diğer şartları yanında kadere ve ahiret gününe imanı da nefsimizi tam tatmin ederek anlayabilirsek, algılayabilirsek, ne bugünkü meselelere takılırız ne de gelecekteki problemlerden korkarız. Hayatımızı bir bilmece çözme rahatlığında geçirir ve sonsuzun yatık sekizle ifade edildiği öbür âleme, hesap vermeye hazır ve gönül rahatlığı içinde gitmeyi dört gözle bekleyebiliriz.

ÜLKEMİZDEKİ ENERJİ KARA DELİKLERİ VE HORTUMLANAN ENERJİLER

Enerji, herhangi bir işin yapılması için, o işin özelliğine göre elde mevcut olan güç, kuvvet ve imkanların toplamıdır.

İnsan, enerjisini; kendisinin, içinde bulunduğu toplumun ve dünyanın gelişen değerlerinden olan sivil toplum kuruluşlarının, ülkesinin, hatta bütün bir insanlığın ayakta kalması için harcar. Gayret gösterir ve bir ömür boyu da enerjisini bu işlere sarfeder.

İnsanın içinde bulunduğu toplum, millet ve devlet insani değerlere önem veriyorsa, onların muhafazası hatta geliştirilmesi için elinden geleni yapıyor ise bu durumda ferdin, dolayısıyla toplum fertlerden meydana geldiği için, bütün fertlerin harcamış olduğu enerjiler bir sinerjiye dönüşür. Yani toplanarak müsbet yönde çok güzel şeylerin meydana gelmesi için sarfedilir ve güzel neticeler elde edilir.

Yok eğer ferdin içinde bulunduğu toplum insan haklarına önem vermez, demokrasiyi arka planda tutar ve güçle insanları idare etmeye kalkarsa, bu durumda ferdin enerjisi dolayısıyla fertlerin enerjileri boşa harcanır ve zaman içinde de fertler enerji üretemez ve sarf edemez hale gelirler. Zaten bu tip toplumlar da dünyada "geri kalmış veya gelişmekte olan ülkeler" kategorisinde yer alırlar.

Enerjinin fizikteki tarifi $E = mc^2$'dir. Burada E toplam enerjidir, m kütle yani yapılan iş miktarıdır, c de hız yani

buradaki anlamı ile devamlı çalışmayı simgeler. Bu denklemde, denklemin sağ tarafındaki elemanlar ne kadar büyükse enerji de o kadar büyük olur. Yani fizikteki salt enerji dediğimiz enerji, bir cismin kütlesi ve hızının karesi ile doğru orantılıdır. Mesela çok büyük bir kütle büyük bir hızla bir yere vurduğu, çarptığı, düştüğü vakit, büyük bir enerji ile o yerde yapacağını yapar.

Yani bir otobüs çok yavaş hızla bir otomobile çarparsa hasar daha az, büyük bir hızla çarparsa hasar daha fazladır. Aynen bunun gibi savaşlarda kullanılan bombalarda da bu kaide geçerlidir.

Fizikteki bu formül, içinde yaşadığımız sosyal hadiselere de aynen uygulanabilmektedir. Yapılan işin kalitesi ve miktarı ne kadar büyükse ve ne kadar hızlı bir zamanda yapılıyor ise enerjinin karşılığı olan verim de o kadar yüksek olur ve o toplumun refah seviyesi de çok yukarılardadır.

Tersine yapılan iş ne kadar az, kalitesi ne kadar düşük ve ne kadar uzun bir zamanda yapılıyor ise elde edilen verim de bu nisbette düşüktür.

Bu formüldeki hızın sosyal hadiselerdeki izdüşümleri, bir bakıma insan olmanın özelliklerinin sıralanmasıdır. Bunlardan biri **ferdin moralidir**.

Yani kendisine ne kadar insanca davranılıyor ise gerek çalıştığı kurumda, gerek genel olarak toplumda diğer insanlar ve idareciler tarafından ne kadar değer veriliyor ise morali o kadar yüksektir. **Motivasyon** da bu hususta, aynı çevreler tarafından kendisine verilebilecek çok önemli olumlu faktörlerden birisidir. Yine aynı şekilde içinde bulunulan toplum ve idareciler, çağdaş anlamda **insan hakları**, **demokrasi**, **hukukun üstünlüğü** gibi değerlere ne kadar dikkat ediyorlarsa, o toplumu meydana getiren fertlerin de motivasyonları o kadar yüksek olur, motivasyon

yüksek olunca da denklemin sağ tarafı otomatik olarak büyür ve neticede toplam verim yani enerji artar.

Bu faktörlerden biri de **insiyatif kullanmadır**. Eğitimin önemli konularından birisi olan ve çocukluktan itibaren fertlere, kendilerine güvenebilme ve insiyatif kullanabilme özellikleri kazandırılabilirse, hemen her fert kendisi ve toplum için kapasitesi ölçüsünde güzel, doğru, verimli işler yapar.

Formülün sağ tarafındaki maddeleri etkileyen önemli faktörlerden birisi de insanların birbirlerine ve kendilerini idare eden idarecilere güven duymalarıdır. Yani toplumda genel olarak **güven ortamının tesisidir**.

Güven ortamı tesis edilmiş ülkelerde, fertler huzur içinde evlerinden işlerine giderler ve herkesin birbirine güveni vardır. Bu durumda toplam verim de artar. Bunun tersi durumlarda, güvensizlik ortamının bulunduğu hallerde ise fertler çalışmak istemezler, kimseye güvenmediklerinden herkese ve her şeye şüphe ile bakarlar. Bu da tabii olarak o ferdin, sırasıyla da tüm fertlerin verimliliğini düşürür. Böyle olunca tüm ülke bundan zarar görür ve ülkeler sıralamasında en sonda yer alır.

Geri kalmış veya gelişmekte olan ülkelerde malesef bu değerler en alt sıralardadır. Bu durum, bir şemayla şu şekilde izah edilebilir (1):

Yoksulluk ve geri kalma kısır döngüsü

Yetersiz hükümet gelirleri

Yetersiz altyapı

Yetersiz yatırım formasyonu

Düşük ücret yetersiz istihdam

Düşük tüketim düşük motivasyon

Düşük kar düşük verimlilik

İnsanın hür olması, yine denklemin sağ tarafını olumlu yönden etkileyen önemli faktörlerdendir.

United Nations Development Programme'ın (UNDP) son zamanlarda yaptığı bir araştırma, özgürlük ve gelişme arasında son derece güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koyuyor. Bu araştırmaya göre, kişi özgürlüğü endeksinde önde gelen ülkeler aynı zamanda gelişmişlik skalasında da başta geliyorlar. Bir başka deyişle, potansiyel özgürlük, insanların potansiyel enerjisini ortaya çıkarıyor, bu da gelir ve gelişme seviyesinin yükselmesine neden oluyor.[44]

İnsan, verimli olunca yaptığı işin miktarı ve kalitesi de artar. Dolayısıyla insanın yaptığı toplam verim ve neticede fertlerin yapmış oldukları verimlerin toplamıyla, o toplum uluslararası standartlarda en saygın ve zengin ülkeler arasında yer alır.

Görüldüğü gibi, gelişmiş ülkeler dediğimiz ülkelerde, insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü gibi insani değerlere azami şekilde riayet edilir ve insanlar, insan olmanın bilinci içinde yaşarlar.

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ise durum maalesef hiç de iç açıcı değildir.

Ormanlarda av avlarken, av eğer canlı yakalanmak isteniyorsa, kovalayarak yorulur, yani enerjisi tüketilir, sonra da canlı olarak ele geçirilir.

Aynen bunun gibi az gelişmiş ülkelerde de fertlerin enerjileri lüzumsuz yerlerde tüketilir. Bunların içinde, ağır ve hantal bürokratik engeller gibi kasti olmayan fakat idarecilerin kafa yormamasından kaynaklanan kötü idarecilik örnekleri yanında; her çeşit gücü elinde bulunduran veya bulundurmaya çalışan kişi ve kişilerin kendi menfaatleri açısından başkalarını bu şekilde engelleme gayretleri yatmaktadır.

---

44 *Ulusların Pazarlanması* (Ulusal refahı oluşturmada stratejik bir yaklaşım), Philip Kotler ve ark, Türkiye İş Bankası yayınları, s. 24, 35, İstanbul, 2000

Böylece, lüzumsuz yere fertlerin enerjileri kaybettirilir yani lüzumsuz sürtünme ve çekişmelerle enerjiler yok edilir. Neticesinde pek tabii olarak ülke yararına olabilecek enerjiler tüketildiği için veya yeni tabiri ile hortumlandığı için enerji karadelikleri meydana gelir. Zira, günümüzde, hırsızlık, yolsuzluk ve kabadayılık, eskiden olduğu gibi basit anlamda olmamakta, değişik ad ve namlar altında, ambalajlanmış ve kendilerini haklı gösterir biçimde (rasyonalizasyon) ve çok büyük ölçeklerde yapılmaktadır. Bu durumda verim düşmekte, toplumda asalak beslenme yani başkalarının sırtından geçinme artmakta, ülke dışarıya bağımlı hale gelmekte ve nesiller boyu ödenecek borçların altına girilmektedir.

Bu sürtünme ile meydana gelen enerji kayıpları, değişik şekillerde ortaya çıkar. Bunlardan birincisi, kişilerin iş yapma ve teşebbüs hürriyetleri engellenir. Fertler bu engeli aşmak için, esasında verimliliği arttırmada kullanılacak enerjilerini bu sefer bu karadeliklerde iki defa kaybederler. Bunlardan **birincisinde**; engeli aşabilmek için ayırdıkları zaman kaybı, esas işlerini yapmalarını engeller. **İkincisinde** ise bu şekildeki bir engellemeden dolayı motivasyonları düştüğü için, bu işi binbir güçlükle atlatsalar bile tekrar işlerine düşük verimle çalışmak zorunda kalırlar. Bunlardan **en kötüsü**, belki de bu kadar yorgunluktan sonra o işlerini de bırakırlar, meydan yine enerji karadelikleri oluşturan ve bu enerjileri hortumlayan fertlere kalmış olur.

Maalesef ülkemizde menfi anlamdaki aşırı devletçilik gerek devlet kurumlarında, gerekse devlet kurumlarının yansımaları olan eğitimle bu düşüncenin halkımıza geçmesinden dolayı, mantalite olarak fertlerdeki bu tip düşünceleri yeşertir. Neticede, enerji kayıplarına sebep olan sürtünmeler artar, dolayısıyla verim düşer ve biz de milletler sıralamasında en sonda yerimizi almış oluruz.

Özellikle son senelerde demokrasinin olmazsa olmaz kurallarından birisi olan sivil toplum kuruluşlarının varlığı ve yapmış olduğu işler, halen ülkemizde yerli yerine oturmamıştır. Bundan dolayı sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu faaliyetler, daima potansiyel tehlike gibi görülmüş, teşvik edilmeme hatası bir yana her fırsatta engelleme yolu seçilmiştir. Mesela bir sivil toplum kuruluşu olan bir kurum veya bir eğitim müessesesi, faaliyete başlarken mevcut kanun ve yönetmeliklere göre kurulur daha sonra normal aralıklarla devletin yetkili mercilerince denetlenir. Buraya kadar kimsenin diyeceği bir şey sözkonusu değildir.

Ama maalesef durum bu şekilde cereyan etmemektedir. Yapılan işler her ne kadar mevzuata uygun olsa da olmadık engellemeler çıkarılır, bu sefer de kurulan bu müesseselerden istenilen verimler elde edilemediği gibi, fertlerin de moralleri bozulur. Sonuçta katılımcı demokrasi oluşmamış ve geliştirilememiş olur. Bu da yine geri kalmış ülkelerin en önemli özelliklerinden birisidir.

Ülkemizdeki eğitim sisteminin eksikliği ve genel mantalitenin çağdaş insanlık tarifinden çok uzaklarda olması sebebi ile bürokrat, öğretmen, üniversitedeki öğretim üyesi, işadamları, emekliler, işçiler ve toplumu meydana getiren diğer unsurların hepsi, bu engellemelerin zararlarını yaşamaktadırlar. Kendilerine bu şekildeki yanlış bir eğitimle kazandırılan bu mantık hatasından dolayı çarkın bu şekilde dönmesine, kendileri de başkalarını engelleyerek sebep olmakta ve neticede içinden çıkılmaz, fasid bir daire yani koskoca bir kısır döngü meydana gelmektedir.

Lüzumsuz engellemeler olmasa, sivil toplum kuruluşlarındaki bu insanlar, diğer fertlerle birlikte belki de çok fazla ve kaliteli işler yapacaklar, toplam verim artacak ve toplumun refahı artacaktır.

Sürtünme kuvveti en aza indirgenmiş toplumlardaki fertler, gerçek demokrasiyi yaşarlar, üretken olurlar, insiyatif kullanırlar ve bu fertlerden oluşan o toplum da dünyanın en gelişmiş ülkeleri içinde yer alır.

Yukarıda özellikleri anlatılmış olan geri kalmış ülkelerde ise fertler maalesef bir yandan daha önceden oluşturulmuş, bir yandan da aldıkları eğitimden dolayı kendilerinin devam ettirdiği kısır döngü içinde debelenip dururlar.

Demek ki, dünyadaki halihazır problem gibi görünen fiziki plandaki enerji açığı yerine, **insan temelli toplumdaki** istihdam ile ilgili enerji açığı –ki lüzumsuz yerlere harcattırılarak bitiriliyor- çok daha önemlidir.

Zira **moral enerji** yerinde olursa, bu ötekini de getirir. Öteki, yani fiziki enerji (sanayiden ısınmaya varıncaya kadar kullanılan enerjilerin toplamı) istediği kadar da çok olsa, eğer moral enerji eksikse fert bunu rantabl kullanamayacağı gibi, kullansa da mutluluğu yakalayamaz. Çünkü fert olarak insanı, diğer canlılardan ayıran özelliği, onun bir iradeye sahip olmasıdır. Bu iradeye kilit vurulursa, diğer canlıların konumuna da inemeyeceğinden dolayı insan neye uğradığını şaşırır, dolayısıyla da şaşıran fertlerden şaşkın ve dengesiz bir toplum meydana gelir. Böyle bir toplumda problemler yumak haline geldiği için içinden çıkılmaz hal alır. Halbuki gelişmiş ülkelerde problemler çorap söküğü gibi çözülür.

İnsan niçin yaratılmıştır? Gayesi nedir? Sorularının cevapları da bir bakıma insanın enerjisini nereye ve nasıl harcaması gerektiğini bilmesine bağlıdır. Bu gaye tam olarak anlaşıldıktan sonra bunu anlayan fert ve o ferdi meydana getiren toplum, hem fiziki âlemde kendilerine lazım olan enerjiyi hem de moral enerjiyi sonuna kadar optimum yani en verimli şekilde kullanarak, hem bu âlemde hem de ötede mutlu olur.

Zaten bütün âlemlerin yaratıcısı da yeryüzüne, yeryüzünün halifesi olarak gönderdiği insandan bunu istiyor. Başkalarına ne oluyor ki kendilerine ait olmayan bu hakları kısıtlıyorlar. Lütfen insana ve onun yaratıcısına saygılı olalım.

İZDÜŞÜMLER

Kâinatta ve dünyada, mikro, normo ve makro âlemlerde cereyan eden bazı hâdiseler şaşırtıcı bir şekilde birbirlerine benzerler. Biz bunları izdüşümler olarak müşahede ederiz. Yerkürede özellikleri ve hareket tarzları farklı nesne ve oluşumlar birbirlerinin izdüşümü gibidirler. İnsanlar ve toplumlar için de aynı şey söylenebilir. Benzer yapı ve yaradılıştaki insanlar benzer davranış biçimleri gösterirler. Meselâ, bazı insanlar duyarsız, vurdumduymaz, lâkayıt olabildiği halde, bir diğer insan grubu da tam tersine, hassas, ince ruhlu, ilgili olabilmektedir.

Aynı şekilde bu benzerlikleri, hâdiseleri yorumlama ve değerlendirmede de görürüz. Hayatta karşılaşılan problemlerin çözüm şekilleri de değişiklikler gösterir. Bazı grupların intikal dediğimiz anlayış hızları farklılıklar arz eder. Yöneticiler açısından bu özelliklerin bilinmesi çok önemlidir. Beraber çalıştığı insanların özelliklerini bilen bir yöneticinin, daha iyi bir verim elde edebilme açısından sinerji oluşturabilecek ekipler kurması ve onları ortak bir hedef için motive etmesi gerekmektedir.

Keza aynı benzerlikleri toplumlar arasında da görebilmekteyiz. Bazı toplumlar, bazı hâdiseler karşısında tamamen sessiz, reaksiyonsuz kalabildikleri halde, diğer bazı toplumlar aynı hâdiseler karşısında yeri göğü inletirler. Bu özelliklerin bilinmesi ve ona göre davranılması da yine toplumları yöneten

liderlere düşmektedir. Burada unutulmaması gereken bir husus, fert ve toplumu eğitimle en sağlıklı ve verimli duruma getirme imkânının herzaman bulunduğudur.

Tıp Kanunları ve Sosyal Kanunlar

Benzer izdüşümleri, canlı organizmaların işleyişinde ve toplum hayatında meydana gelen sosyal hâdiselerde de görürüz. İnsanı tıbbî yönden ele alınıp incelediğimizde gördüğümüz hâdiselerin izdüşümlerini, toplumu incelediğimizde de görebiliriz.

Anatomik olarak ele alındığında, insanın en küçük yapıtaşı hücredir; hücreler doku, kas ve kemikleri, bunlar organları, organlar da bir bütün olarak insan organizması sistemini meydana getirir. Bunun izdüşümü olarak da toplumun en küçük yapıtaşı ferttir, fertler aileleri, aileler de toplumu meydana getirirler. Fizyolojik olarak ele alındığında, insan vücudundaki hücre ve organ sistemlerinin, belli kanunlar içinde çalışma prensipleri vardır. Normal şartlar içinde her birisi, kendisine düşen fonksiyonu en iyi şekilde yerine getirerek vücudun sağlıklı kalmasını temin eder.

Toplumu meydana getiren unsurlar da belli kanun ve prensipler dahilinde çalıştıklarında genel bir düzen, dirlik, uyum, hoşgörü, diyalog, güven ve huzur meydana gelir. Yeryüzündeki bütün toplumlarda bunlar cereyan ederse, o zaman tüm yeryüzünde huzur görülür.

Tıpta Hastalık, Toplumda Karışıklık

İnsan vücudundaki normal fizyolojik çalışma, insanın maddesi ve nefsiyle ilgili, psikosomatik dediğimiz sebeplerle bozulabilir. O zaman da patolojiler, yani hastalıklar meydana gelir. Bunlardan en basiti, bakteri ve virüslerin vücuda girmesiyle

meydana gelen iltihaptır. İltihabın dört belirtisi; ağrı, ateş, kızarıklık ve şişkinliktir. Normal olarak antibiyotik ve ağrı kesicilerle bu durum derhal düzelir. Tedavide gecikme olursa apse meydana gelir. Bu durumda önce apse boşaltılmalıdır, sonra ilaç ve benzeri tedavi verilir. Eğer apse büyükse, boşaltıldığı yerde nedbe dediğimiz iz bırakarak iyi olur.

Bu hâdisenin toplum yönündeki izdüşümüne baktığımızda, benzer hâdiselerin aynen cereyan ettiğini müşahede ederiz. Toplumu oluşturan unsurlarda da normal akışı içinde devam eden toplum düzenini bozabilecek maddî ve mânevî sebeplerle vücuttaki en küçük patolojilerden biri diyebileceğimiz iltihabın karşılığı olan huzursuzluk meydana gelir.

İltihabı bir an önce doktorun tedavi etmesi gerektiği gibi, bu durumu da yönetici pozisyonundaki insanın çözmesi gerekir. Eğer yönetici bu safhada ihmalkârlık gösterirse, huzursuzluk daha da büyür ve faturası apsede olduğu gibi daha ağır olur.

Vücutta bazen iyi, bazen de kötü huylu tümörler meydana gelebilir. Arzu edilen durum, bunları erken safhada yakalayıp, büyümelerine ve yayılmalarına meydan vermeden cerrahi operasyonla çıkarmaktır. Yoksa, tümörün özelliğine göre bu durum insanı ölüme kadar götürür.

Tümörün tıp dilindeki bir tarifi de, hücre içindeki reaksiyonların değişik sebeplerle anarşiye dönüşmesidir. Aynen burada olduğu gibi, toplumlarda da tümörler (anarşiler) meydana gelebilir. Uygun müdahalelerle bunlar erken ele alınırlarsa, toplum az bir zararla kurtarılabilir.

Eğer bunlar yapılamazsa, toplum veya toplumlar çok büyük zararlar görebildikleri gibi, bütün bir toplum veya kavimler yok olabilir ki, insanlık tarihi bunların misalleri ile doludur. Vücut ve toplum arasındaki bu iki misâl, vücuttaki hemen her patolojinin toplumdaki bir karışıklık ve huzursuzluğun izdüşümü şeklinde tezahür ettiğini göstermektedir.

Beyni besleyen damarların tıkanmasıyla oluşan felçler, değişik sebeplerle oluşan tek veya çift taraflı görme ve işitme kayıpları, baş dönmesi, böbrek yetmezliği, diyabet, kalp spazmı gibi hemen her hastalığın toplumda belli bir karşılığı olduğu gibi, bunların tıbbî tedavi şekillerinden olan rehabilitasyon, görme ve işitme cihazları, kan değişimleri, organ transplantasyonları, insülin verme, by-pass ameliyatı gibi işlemlerin izdüşümleri de toplum rahatsızlıklarında yapılan veya yapılması gereken müdahaleler için fikir verebilir.

Nitekim bu gibi durumlarda idareciye düşen, toplumu, yani idaresi altındakileri sakinleştirme, dertlerini dinleme, çözümler bulma, idarecilerin değiştirilmesi gibi bir dizi izdüşüm işlerdir.

İnsan ve Toplumdaki Süreç

İnsanın doğumu, büyümesi, gelişmesi ve ölümü gibi, toplumların da teşekkülleri, gelişmeleri ve yok olmaları söz konusudur. İnsanın normal yaradılış kanunlarına uyma durumunda belli bir ömrü vardır ve bu ömrü çok verimli geçirebilir. Toplumlar içinde aynı süreç söz konusudur.

Tarihte her yönüyle örnek alınabilecek huzur ve refah toplumları olduğu gibi, karışıklıklardan bir türlü kurtulamayan veya gayr-i ahlâkiliği terviç eden toplumlar da görülmüştür.

Bilim ve teknik geliştikçe, içinde yaşadığımız dünya ve etrafımızı saran kâinatta cereyan eden hâdiseleri daha iyi anlayabiliyor, daha iyi izahlar getirebiliyoruz. Yeni teknik ve teknolojilere biraz aşina olan bir insan, hiç görmediği ve bilmediği cihazları, biraz gayretle, biraz da sorarak rahatlıkla çalıştırabilmektedir. Çünkü çalışma prensiplerindeki ana hatlar aynıdır ve bunlar benzer gayeler için oluşturulmuş kolaylıklardır.

Nihaî Hedef

Aynen bunun gibi insan, diğer canlılar, yeryüzü, güneş, ay, yıldızlar gibi gezegenler sistemi arasında da, çok yakın ilişkiler, benzerlikler ve izdüşümler müşahede ediyoruz. Bu birliktelikler bize, bir BİR'i, yani bunları mükemmel bir şekilde bizim istifademize sunan yüce bir Kudret'i gösteriyor. Bu Yüce Kudret, insanoğluna verdiği irade ve akılla, gönderdiği kılavuz insanlar ve onların ellerindeki hayat kataloğu diyebileceğimiz kitaplarla onun bu dünyada en fıtrî ve insanî şekilde yaşamasına yollar açar. Gerek fert gerek toplum plânında, bu kurallara uyan ve uymayanların güzel ve kötü hikâyelerini insanlık tarihi bize gösteriyor.

Biz yeter ki her şeyin açık seçik belirtildiği bu kurallara uyarak, izdüşümleri iyi hesap ederek hatalara düşmeme yönünde gayret edelim. O zaman göreceğiz ki, bu hayat da çok kolay, bu hayatta güzeli ve doğruyu kazanmak da çok kolay. Daha sonra bunların hesabını vermek de -O'nun lütuf ve keremi ile- ve vâdedileni görmeyi ummak da çok güzel...

İTİBAR

Fertlerin içinde yetiştikleri aileden başlayarak, toplum ve milletin seneler içinde veya uzun bir zaman dilimi içinde edinmiş olduğu güven, itimat gibi değerlerden oluşan kazanımların tümüne itibar denilmektedir.

Her ailenin aile olarak itibarı olduğu gibi bu itibar aile bireylerine de müsbet veya menfi olarak yansıyabilir. Müsbet yansırsa "itibar" yani "şeref " sözcükleriyle ifade edilir. Menfi yansır ise bu kelimelerin tersiyle ifade edilir.

İtibar kolay kazanılan bir husus değildir. Uzun bir zaman diliminde ancak oluşur. Sözle özün yani yapılan işin daima aynı olması gibi bir kaide vardır. İnsanların itibarlı olarak gördükleri kişileri koydukları bir seviye bulunur. İnsanlar o kişiyi daima bu seviyede bulmak isterler.

Kazanılması ne kadar zor ve uzun bir zaman gerektiriyor ise itibarın korunması yani muhafazası da o kadar dikkat ve ihtimam isteyen bir husustur. Bundan dolayı itibarın zedelenmesi ve kaybedilmesi çok kolay olabilir. İnsanın başındaki kuşu uçurmaması için nefesini bile kontrol altına alma mecburiyetinden daha büyük bir dikkat ister.

Bu çizgiyi yakalayan ve devam ettiren insanlar Yüce Yaratıcı'nın kendilerine emrettiği hususlara harfiyen riayet ederler. Zaten itibarı kazanma ve devam ettirmenin en önemli dinamiklerinden biri budur.

Aksi halde ötede hesap düşüncesi olmayan fert kendini bu şekildeki zorlu bir turnikeye sokmaz.

Fert planında itibarı kazanma, devam ettirme ve kaybetme bu şekilde olduğu gibi toplum ve milletler planında da bunların geniş ölçeklileri görülür. Burada yük daha ağırdır. Pek tabii bu ağır yükün büyük bir kısmı o toplum veya milletleri idare ve sevk eden idareciler üzerindedir.

Öncelikle o ana kadar ne kadar mevcut itibarı varsa korumaya devam ettirme ile birlikte, bu seviyenin daha da arttırılması için gayret gösterme fert, toplum, millet hatta bütün bir insanlık için bir vecibedir.

Bu şekildeki fertlerden oluşan toplumlar daha sağlam ayaklar üzerinde durur. İtibarlı toplumlardan meydana gelen dünya da yörüngesinde daha huzurla dönerek Samanyolu içindeki hedefine ağır ama emin adımlarla ilerler.

İSYAN AHLÂKI VE ROSA PARKS

1955'te Amerika'da zenci beyaz ayrımı vardı ve zenciler ikinci sınıf insandı. O tarihlerde ABD'nin güney eyaletlerinde mesela otobüslere zencilerle beyazlar, ayrı kapılardan biniyor, farklı koltuklarda oturuyorlardı.

Rosa Parks adındaki zenci bir bayan, siyahlara ayrılan bölümde otururken beyaz bir erkek, beyazlar için ayrılan bölümde boş koltuk olmaması üzerine Parks'tan kalkmasını istemiş ve Parks da yerini vermemişti. Otobüs şoförünün polisi araması üzerine 42 yaşındaki Parks, kamu düzenine aykırı davranmaktan suçlu bulunmuş, tutuklanan Parks'a 14 dolar para cezası verilmişti.

Yine aynı tarihlerde Alabama valisi, zencileri üniversiteye sokmama gayreti içindeydi. Böylelikle büyük olaylar patlak verdi ama bu mütevazi kadının otobüs yolculuğundaki kararlı tutumu, bir tarihî dönemin de başlangıcı oldu. Parks, böylece Amerikan toplumunun beyaz kurallarına karşı ilk direnişin sembolü oldu. Bu çalışkan, saygılı ve inançlı kadın büyük sempati topladı.

Rosa Parks olayının ardından siyah ırkın ileri gelenlerinden 50 kişi ne yapılacağını tartışmak üzere o zamanlar az tanınan Baptist rahip Martin Luter King'in liderliğinde toplanmış ve Montgomery Otobüs Olayı'nı başlatmıştı. Siyahlar 381 gün boyunca - otobüslerde ayrım yasası kaldırılana kadar- otobüsleri boykot etmişti. Bir yıl boyunca otobüslere binmeyen zenciler her yere yaya gittiler.

Zencilerin düzenlediği protestolar bir yıl sonra meyvesini verdi Parks Davası, 1956'da otobüslerdeki ayrımın anayasaya aykırı olduğunun kabul edilmesiyle sonuçlandı. Bu dava, emsal bir karar olarak yalnızca eyaletler arası ticaret hukukuna değil, bütün ırk temelli ayrı tutma yasalarına karşı uygulandı. Eylem nedeniyle King'e Nobel Barış Ödülü verildi. Bu eylemler, 1964 Sivil Haklar Yasası'nı getirdi. Yasa ile ABD'de ilk kez ırk ayrımcılığı yasaklandı ama bu arada Rosa Parks, 1957 yılında işini kaybetti, başka bir şehre taşınmak zorunda kaldı ve uzun yıllar yoksulluk içinde yaşadı.

Rosa Parks, 1996 yılında Başkan Bill Clinton tarafından Amerika'da sivillere verilen en yüksek ödül olarak başkanlık özgürlük madalyasına layık görüldü. 1999 yılında da kongre tarafından altın madalya ile ödüllendirildi.

25 Ekim 2005 tarihinde Rosa Parks, hayata gözlerini kaparken bugün dünyada sadece siyahlara karşı ayrımcılığın değil, her türlü ayrımcılığın simgesi olmuş oldu. 92 yaşında vefat eden Rosa'nın cenazesi, Washington'a Kongre Binası'na getirildi. ABD başkanı Bush, dışişleri bakanı Condolezza Rice ve kongre üyeleri, katafalkın başında saygı duruşunda bulundular. Rice, yaptığı konuşmada, Rosa Parks olmasaydı şu an bu yerde ve bu mevkide olamayacağını söyledi. Rosa Parks'ın katafalkı, Amerikan kongresinde ziyaretçilere açılan ilk kadın ve ikinci siyah Amerikalı oldu.

Yıllar önce Nurettin Topçu, bir eserinde isyan ahlâkından bahsetmişti. İsyan ahlâkı, her şeye boyun eğmek, her şeye evet demek, her söyleneni kabul etmek şeklindeki bir karakterden ziyade, düşüncelerini medenîce ortaya koyabilmek, bunların arkasında durmak ve yine bu fikirlerini şahsiyetli bir şekilde savunabilmek şeklinde tarif edilebilir.

Yani burada, herkes ne derse ben de onu deme zorundayım

fikrinden ayrı olarak, kendi fikrini söyleyebilme cesaretinin bir diğer adıydı isyan ahlâkı. Özellikle haksızlıklara karşı ve yanlış düşünce ve tutumlara karşı doğru bildiğini, doğru metot ve yollarla anlatabilmeydi. Hiçbir zaman ille de ben başkalarından farklı bir şeyler söyleyeyim diye zorlamayla meydana gelen bir karakter değildi isyan ahlâkı.

Bu şekillerde çerçevesi çizilen isyan ahlâkı, birbirine zıt iki kelimeden meydana gelmiş gibi görünse de aslında haksızlığa, yolsuzluğa, adaletsizliğe karşı bir isyan yani hakkını aramadır ama bir diğer yandan da bu hak aramayı, bizim kendi kültürel değerlerimiz içinde, sağı solu kırmadan, daha sonra onarılamayacak yaralar oluşturmadan, yapıcı bir tenkitle ve güzel bir üslupla, alternatif çözüm önerileriyle beraber ortaya koymadır. Hiçbir zaman Don Kişot'luğa soyunma değildir isyan ahlâkı.

Aslında insanoğlu varolduğu günden beri haksızlıklara karşı isyanlar da, başkaldırmalar da olmuştur. Bazen bunların faturaları çok büyük olmuştur, binlerce, hatta milyonlarca insanın hayatına malolmuştur ama özellikle bizim İslami geleneğimizde olduğu gibi önce sulh arama, yapıcı olma, sabretmesini bilme gibi prensiplerden hareketle Nurettin Topçu, bu iki zıt kelimeyi yan yana getirerek bundan güzel bir tertip oluşturmuştur. Adeta yenilemeyecek iki ayrı yiyecek, içilemeyecek iki ayrı içecek birleştirildiklerinde, yenilip içilebilecek maddeler haline geldiği gibi Topçu da bu iki kelimeyi birleştirerek, apayrı bir mana ifade eden orijinal bir çerçeve çizmiştir. Bu çerçevenin içinde bir taraftan,düşündüğünü söyleyebilme, bir taraftan karşıdakini kırmama,en azından rencide etmeme, ama diğer taraftan da arzu edilen neticeye ulaşma mevcuttur.

Gandi'nin yaşamıyla misal olduğu bu isyan ahlâkı, kavga etmeden problemlerin çözülebileceğini gösterdiği, gösterişten

uzak ama çözüme yönelik davranış biçimi, o gün Hindistan halkını huzura kavuşturduğu gibi bugün için de geçerli bir felsefe haline gelmiştir.

İsyan ahlâkının her grupta, her toplulukta, her millette ve her çağda yeteri kadar olması, insanların daha huzurlu bir yaşam sürmesi açısından bir sigorta gibidir. Sorgulanmayan davranış ve düşünceler, bazen o kadar tehlikeli bir boyuta ulaşabilir ki içinde bulunduğu grubu, topluluğu ve bütün bir cemiyeti, yerine göre bütün bir insanlığı çok büyük tehlikelere sürükleyebilir. Kendi kültürümüz içinde tarihte de çok zengin misallerini gördüğümüz olaylarla bu davranış biçiminin, okullarda ders olarak bile okutulması gerekmektedir. Hep evet- hayırlar ya da hep ya siyah ya beyaz değil, ara tonların, gri sahaların da olabileceğinin yeni yetişen nesillere bir metodoloji olarak öğretilmesi çok büyük bir önem arzetmektedir. Medeniyetler tarihi incelendiğinde, bunların temelinde daima, fikir üreten, isyan ahlâkı karakterine sahip, yerinde duramayan insanların varlığını görürüz. Sabit fikirli, fazla hereketi sevmeyen insanların kurduğu tek bir medeniyet gösterilemez. Suyun bile durağan olduğunda değil aktığında kendisinden enerji elde edilir.

Kişilere ve hadiselere karşı, önyargı ile yaklaşma alışkanlıkları da terk edilme zorundadır. Kimseyi, bir özellikle damgalayıp onu daima öyle görmeye ve göstermeye kimsenin hakkı yoktur. Sadece ölüler fikir değiştirmez kuralı da unutulmaması gereken kurallardandır. Herkesi kendi konumunda kabul etme de bu çerçevededir.

Bu eğitim esnasında genç nesiller, kendilerinin farklı fikirleri yoksa bile, olanlara saygı göstermeyi ve onları sabırla dinlemesini öğreneceklerdir. İsyan ahlâkıyla oluşan bu çok sesliliğin, hayatı daha bir yaşanılır kıldığını da yıllar içinde göreceklerdir. Gelene ağam, gidene paşam düşüncesinin de son derece yanlış

bir felsefe olduğunu tarihteki misalleriyle hatırlayacaklardır. Ortaya atılan bir fikre hayır derken, onun alternatifini de getirmesi gerektiğini aklından çıkarmayacaktır.

Böylece hadiseleri sorgulayabilen, ama bu sorgulama esnasında haddini hududunu da bilmesini öğrenen bir nesil, geleceğin daha sağlam temellere oturtulması yönüyle de bir garantidir. Zira küreselleşen dünyada, bir yandan bilgi transferleri çok kolay olduğu gibi, diğer yandan gelişen teknik, teknoloji ve sosyal gelişmelerle hadiseleri değerlendirme ve hadiselere bakış açıları süratle değişmektedir. Bu gelişmelere ayak uyduramayan toplumlar da geri kalmış toplumlar olarak tarihe geçmektedir. Çünkü bu vizyonu kazanan, yani isyan ahlâkını benimsemiş ve pratiğini yapan fert, topluluk ve cemiyetler, demokrasiyi geliştirip iyileştirmeleri yanında, nanoteknoloji, gen mühendisliği gibi teknik konuları da bileşik kaplar usûlü geliştirebilmektedirler ve bunların nimetlerini de beraber yaşadıkları fertlerle paylaşmaktadırlar.

Aksine, at gözlüğüyle bakan ve bakılmasını öğreten sistemler içindeki insan toplulukları ise kabuklarını kırıp dışarı çıkamayan canlıların durumuna düşmektedirler.

Eleştirel akla sahip fertlerin hadiselere yaklaşımı, aynı zamanda gerek fen bilimlerinde, gerekse sosyal bilimlerde, hali hazır oluşmuş olan ve bir türlü açılamayan tıkanıkların da ortadan kaldırılmasına vesile olacaktır.

Açık olmaktan, fikirleri açıkça tartışmaktan, farklı düşünen insanları dinlemekten asla korkmamak gerekmektedir. Aksi bir davranış, bu tip insanları normal olmayan yollara doğru iter, işte o zaman kaoslar, başıbozukluklar, gelişigüzel davranışlar ve hatta terör hadiseleri meydana gelir.

Netice olarak, isyan ahlâkı felsefesini öğrenmiş, benimsemiş ve içselleştirmiş Rosa Parkslara, dünyanın olduğu gibi özellikle

ülkemizin şiddetle ihtiyacı vardır ve bunların yetiştirilmesi, geliştirilmesi ve çoğaltılması, ilgili ve yetkili herkesin üzerine bir insanlık borcudur.

ENGELLİ YARIŞ

İçinde yaşanılan hayat, tabiatı gereği, engellerden meydana gelmiştir. Herbir engel atlanarak bir sonraki safhaya geçilir. Yani hayat, engelli bir yarıştır, imtihan dünyasıdır.Bu engellerin nasıl aşılacağı, yarışın kuralları, Yarış Sahibi tarafından açık ve seçik ortaya konulmuştur. Bu yarış ve imtihan, bildiğimiz yarışların ve imtihanların hepsinden farklıdır.

Her yarış ve imtihandaki genel kurallar, burada da mevcuttur. Yani, her yarış veya imtihanın, bir başlangıcı -ki buna doğum deniliyor- ve bir de sonu- ki buna da ölüm deniliyor- olduğu gibi, kendisine has kuralları da mevcuttur. Kuralları yerine getiren herkesin birinci olma şansı da vardır, sonuncu olma şanssızlığı da vardır. İlle de 1., 2., 3. gibi derecelendirme ve ona göre ödül verme, ona göre bir yerlere kabul edilme veya edilmeme durumlarından çok farklıdır. Zira, bu yarıştaki ödül sahibinin imkanları sınırsızdır, herkese yetecek ödülleri mevcuttur. Yarış başladıktan sonra bu yarışı veya imtihanı yarıda bırakıp terketme, kulvardan çıkma gibi bir alternatif de yoktur.

Yarışın enteresan bir tarafı, ötekileri arkada bırakıp, ipi önce ben göğüsleyeyim gibi bir yanının olmadığıdır. Bilakis, önde gibi olup öyle görünenler, ötekilerini de kendi hizalarına çekme gayretindedirler, çünkü bu hareket onlara daha çok puan kazandırmaktadır.

Bu yarış, adeta herbir yarışçının konumuna ve durumuna göre özel olarak dizayn edilmiştir.Herbir yarışçıya ayrı bir kulvar

verilmiştir. Engeller de tamamen birbirinden farklıdır. Hiçbir kulvar, diğerine göre ne zordur, ne kolaydır.Bütün bu çeşitlilik ve farklılıklara rağmen, kulvarın toplamında ve yarışın genelinde, tüm yarışçılar eşit şartlarda yarışırlar.

Bu yarışın kuralları kitaplar halinde ve gönderilen insanlarla yarışçılara bildirildiği gibi, örnekleri de yarışçıların cinsleri olan insanlar tarafından bizzat yaşanılarak gösterilmiştir. Engeller ortadadır, hedef bellidir. Bu yarış uzun soluklu bir yarıştır, bütün hayat boyunca devam eder.Her an puan kazanılır veya kaybedilir. Çok büyük puanları kazandıran engelli yarışlar olduğu gibi, çok büyük kayıplara sebeb olan, aslında çok rahat aşılabilecek engeller de vardır. Bazen yarışçı, hiç olmadık şekilde kendi kendine de engeller çıkarabilir veya olmayan engelleri sanki varmış gibi algılayarak enerjisini boş yere tüketebilir ve esas takılmadan aşması gereken engellere gücü yetmeyebilir.

Bazı yarışçılar, kuralları çok iyi bildiklerini ve bu işi çok iyi becerebileceklerini sanmalarına rağmen, bunları özümseyememekten ve içselleştirememekten dolayı, yarışın sonunu eksi puanla bitirme gibi bir risk içinde de olabilirler. Zira bu hatalarından dolayı engellere devamlı takılırlar. Bunlara tekrar birilerinin veya esas yarış sahibinin ikazları gerekli olabilir. Buradaki hassas nokta da bu ikazlara açık olabilmeleri ve geçmişten ders çıkarabilme gayreti içinde bulunmalarıdır. Kendilerine direk ve dolaylı yoldan gelen ikazları algılayabilmelidirler. Aksi takdirde, oluşabilecek bir fasit daire sebebiyle, engeller katlanarak devam edebilir, artık aşılması çok güç sıradağlar oluşur. Neticede yarışçıyı hiç de iyi bir final beklememektedir.

Ayrıca, yarışçılara nerelerde hangi engellere takınılabileceği de sık sık ikaz edilerek bildirilmiştir. Herkes bu yarışın içinde olma mecburiyetindedir. Hiç kimsenin dışarda kalma gibi bir hakkı ve lüksü yoktur. Adeta her adım, her bakış, her soluk, ağızdan çıkan her kelime belli puanları kazandırabilir veya sadece o anda

puan kaybetme yanında önceden kazanılan puanları bile kaybettirebilir. Hayatta kalınılan süre içinde-ki bu süre de tamamen belirsizdir-eksiklikleri telafi etme şansı her zaman mevcut olduğu gibi, kazanılan puanların da artık değişmez kazançlar olma durumu söz konusu değildir. Zaman içinde yarışın durumuna göre bu puanların bir kısmı veya hepsi kaybedilebilir de ama genelde, yarışçının lehine olmak üzere puanları devamlı yükseltme imkanları ve fırsatları verilir.

Aslında engelleri aşma durumları çok kolay olmasına rağmen, adeta bilerek ve isteyerek bu engellere çok takılan olur. En büyük takılma da bu hayatın bir yarış değil de temelli ve kalıcı bir yaşam olduğu yanılgısıdır. Misalleri hemen hergün açık olarak görülmesine rağmen, ölüm denilen yarışın son noktası, bir türlü kabullenilmek istenilmez.

İşin enteresan tarafı, yarış bittikten sonra, hataları telafi için ikinci bir yarış imkanı olmadığı baştan bildirilmesine rağmen, bu durum da bir türlü algılanmak istenmez.

Diğer ilginç bir taraf, bu yarışın sonunda geçici ve kısa bu yarış müddetinin aksine artık kalıcı ve sonu olmayan bir yere gidilecektir. Burada, yarışçılar, bu yarışta elde edilen puanların neticesine göre muamele görerek bir konuma oturtulacaklardır. Bu konumların özellikleri bile önceden, ilgili kılavuzlarda en ince teferruatına kadar yarışçılara açıklanmakta ve deklare edilmektedir.

Maalesef bütün bu açık ikazlara rağmen bazı yarışçılar, adeta inat edercesine zor yolu seçip, yarışta kaybetmeyi kendi iradeleriyle arzu eder hale gelmektedirler.

Nedendir bilinmez, yarışı çok iyi götüren bazıları bu engellere göz göre ve bilerek takılabilmektedirler. Biraz akl-ı selim davranıp takılmama çok rahat başarılabilir. Hatta, bu yarışta, çok zeki, çok kabiliyetli olmaya bile gerek yoktur. Zira, engellerin nasıl atlanacağı, nelere dikkat edilmesi gerektiği ile ilgili

kurallar, zeka seviyesi en düşüklere göre dizayn edilmiştir ki herkes bunları anlayabilsin, algılayabilsin, yarışı kazanabilsin. Bazen çok zekiler, kendilerine fazla güvenerek ve kurallara dikkat etmeyerek yarışı her zaman kaybetme riski içine girebilirler.

Sonra, geçmiş misaller daima bilindiği gibi, halihazır iyi ve kötü misaller de gözönündedir. Engeller de öyle aşılamayacak cinsten engeller filan değildir. Adeta yemek yeme, su içme rahatlığında kolaylıkla aşılabilecek cinstendir. Ayrıca her engel aşma durumu, yarışçıya ayrı bir mutluluk kaynağı olur, onu motive eder ve bir sonraki engeli kazanmasını tetikler.

Ayrı bir güzellik de bazı iyi niyetli ve başarılı yarışçılar, devamlı olarak öteki yarışçılara moral verirler, kaideleri hatırlatırlar, engelleri aşmalarına yardımcı olmaya çalışırlar. Bu iyi niyet elçileri, her zaman ve her yerde bulunurlar. Yaptıkları karşısında bir ücret istemezler, bir fatura çıkarmazlar. Bu elçiler, bunların karşılığını, ötekilerin puanlarında eksilme olmadan, bu yarışta, yine kaideler gereği puan kazanarak görürler.

Yarışın temel anahtar kelimeleri, engeller, takılmama, kazanma kuşakları, kaybetme noktaları, geçici yarış süreci, kalıcı mekan ve konumlardır. Bu anahtar kelimelerin açılımları, içlerinin nasıl doldurulacağı, günümüzde teknik ve teknolojinin gelişmesiyle daha rahat anlaşılır hale gelmiştir. Bundan dolayı, teorik prensiplere her zaman ve her yerde rahatlıkla ulaşılabileceği gibi, pratik yönden de daha önce ve halen bunları harfiyyen yerine getiren yarışçıların mevcudiyetleri diğer yarışçılara ve onlardan sonra gelecek olanlara, bu işin ne kadar kolay başarılabileceğini göstermesi bakımından, yarışta kaybetmek için hiçbir mazeret bırakmamaktadır.

Yarış devam ediyor, tüm yarışçılara başarılar…

GÜNÜMÜZÜN TELEFONU

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde en sık ihtiyaç duyulan ve bu ihtiyaçların giderilmesiyle ilgili gelişmelerden insanoğlunun gurur duyduğu iki husus, telekominikasyon ve ulaşım vasıtalarıdır. Bu konularda halihazırda gelinen nokta bile herhalde Jule Verne'in hayallerini çoktan geçmiş durumdadır. Eski zamanlarla mukayese edilince, bir yanda saatlerce hatta günlerce yazdırılan telefonlardan cevap bekleme, adını bile zor hatırladığımız teleks cevaplarını gözleme, günlerce hatta aylarca türlü meşakkatler içinde yapılan yolculuklar, diğer yanda ise anında dünyanın her yeriyle görüşebilme, hatta görüntülü görüşebilme, neredeyse her saat uçakla dünyanın her yerine kısa zamanda ulaşabilme imkânları küçümsenir şeyler değildir.

Her kültürde olduğu gibi özellikle bizim kültürümüzde, insan ilişkilerindeki adap ve erkân çok önemlidir. Her şeyin bir usûl ve üslubu vardır. Bunlara riayet edilince hayat daha estetik hal alır, edilmezse de o zaman "kabalık" şeklinde tarif edilen durumlar meydana gelir.

Özellikle son zamanlarda iyice geliştirilen ve yaygınlaştırılan telefonlar ve özellikle cep telefonlarının kullanım adap ve erkânlarının da bizim kültürümüzdeki yerlerinin bilinmesi, geliştirilmesi ve o formatlara uygun kullanılmaları gerekmektedir.

Kendilerine ulaşılabilmesi açısından herkesin bir cep telefonunun olması belki arzu edilen bir durum olmakla beraber, cep telefonu kullanımının neredeyse ilkokul çağı öncesine kadar yaygınlaşması ne derecede gereklidir konusu tartışmaya açıktır.

Ekonomik Yön

Telefon işi, kendisinden para kazanılan bir sektördür. Bu sektör, telefon ne kadar çok kullanılırsa o kadar çok para kazanır. Dolayısıyla bunun yaygınlaşması ile ilgili reklamları o kadar çok ve ilgi çekici yapar. Böylece amacına ulaşır.

Hakikaten bir işini halletmek için telefon kullanmak bir zaruret olabilir ama aklına geldiğinde lüzumu yokken can sıkıntısından gelişigüzel yerlerin aranması ve bunun sık tekrarlanması o kişi yönünden ekonomik bir kayıptır. Maalesef günümüzde bu şekildeki kullanımlar, bir bakıma zararlı alışkanlıklardan biri haline gelmiştir. Bunların insanın iradesiyle frenlenmesi lazımdır. Yoksa, bu işin sonu yoktur.

Zaman Kaybı

Telefonlarla konuşurken bazen bunun bir telefon olduğu unutulup sanki aynı ortamda karşılıklı konuşuluyor gibi konuşmaların uzatılmasından kaynaklanan zaman kaybı da söz konusudur. İnsan için çok önemli olan zaman, daha değerli yerlerde kullanılabilir. Telefonla konuşulurken mümkün mertebe denilecek şeyleri en kısa süre içinde bitirmek gerekir.

Arayan Açısından

Aranılan kişinin durumuna ve aradaki samimiyet derecesine göre, arama zamanı faktörüne dikkat etmek gerekir. Acaba çok erken mi, acaba şu anda geç mi oldu, bu saatlerde normalde toplantıda olur mu şeklindeki sorulara makul cevaplar bulmak ve ona göre aramak gerekir. Pek tabii olarak acil durumlar bunların dışındadır.

Karşıdakine telefon açıldığında en fazla dört veya beş defa çaldırdıktan sonra kapatmak gerekir. Cevap verinceye kadar çaldırıp beklemek iyi bir davranış değildir. Karşıdaki müsait olunca bu numarayı görür ve geri döner. Görmemesi ihtimaline binaen,

eğer mutlaka görüşülmesi gerekiyorsa uygun zamanda görüşebilir miyiz şeklinde bir mesaj atılabilir.

Karşıdaki telefonu açtığında selamlamadan sonra belki ilk sorulacak soru, konuşmaya müsait olup olmadığıdır. Karşıdaki 10 dakika sonra ara diyebilir, ben size döneceğim diyebilir.

Telefon açan, karşıdakinin içinde bulunduğu ortamı da bilemeyeceğinden, onu sıkmadan kısa sürede söyleyeceğini söylemelidir.

Rahmetli Ayvaz Gökdemir anlatmıştı. Gece yarısı ev telefonu çalar. Karşıdaki Gaziantepli bir vatandaştır. O zaman da Ayvaz Bey Gaziantep milletvekilidir. Karşıdaki, İstanbul'dan gelip Gaziantep'e gittiğini ve şu anda Ankara'da terminalde olduğunu ve geçerken bir arayayım demek için aradığını söyler. Ayvaz Bey de çok iyi ettiğini söyleyerek yine o zaman Gaziantep milletvekili olan Mustafa Taşar'ın ev telefonunu verir ve 'aramazsan üzülür onu da ara" der. Burada arayan, bunun bir telefon olduğunu, Gaziantap'ten de uygun bir zamanda arayabileceğini düşünememiştir.

Aranan Açısından

Üzerinde cep telefonu olan, eğer bir toplantı ve görüşmede ise telefonunu sessize almalıdır. Acil bir telefon bekliyorsa titreşime alır. Acil durumda bile, karşıdakilerden müsaade alarak telefona bakılmalıdır. Bu görüşme de toplantı salonunun dışında yapılmalıdır. Telefon çalar çalmaz hemen ille de ona cevap vermek gerekir diye bir zorunluluğun olmadığının bilinmesi gerekir.

Herhangi bir iş yaparken veya birisi ile konuşurken çalan telefon, yine acil beklemelerin dışında derhal sessize alınır ve müsait olununca karşıdaki aranır. Yoksa her çalan telefona her durumda anında cevap vermek diye bir şey söz konusu değildir. Ayrıca, arananın o anda müsait olmama durumunda karşıdakine "ben size döneceğim, şimdi müsait değilim" şeklindeki mazeretlere de alışmak gerekir.

Bunların dışında, telefona cevap veren kişi, mümkün mertebe olumlu bir şekilde ses tonunu da ne yüksek ne alçak ama orta bir seviyede ayarlayarak karşıdakini rahatlatacak biçimde cevap vermelidir. O esnada kendisi gergin olabilir, acele işi olabilir ama karşıdaki bunu bilemez ve yapılan tavrı kendisine gibi algılar ve sonra da bu düzeltilmezse -ki çoğu zaman düzeltme akla bile gelmez- kırgınlıklara sebeb olur.

Ofis ve iş yerlerinde

Ofis ve iş yerlerinde de eğer karşıda randevu ile gelen birisi varsa, mümkün mertebe telefon bağlatmamak gerekir.

Yıllar önce Rusya'ya gittiğimde, resmi makamları ziyaretim esnasında hiç kimsenin telefonla konuşmadığı gibi, çalan telefona bile cevap vermediğini görünce hem şaşırmış hem de takdir etmiştim.

Aynı şekilde, Türkiye'de bir avukat arkadaşımı ziyarete gittiğimde, konuşmamız başlayınca telefonun fişini çekmişti. Sebebini sorunca, "Siz benden randevu alıp çok uzaklardan buraya geldiniz. Bu zaman sizin hakkınız. Şu anda aklına gelen birisi telefon eder ben de onunla konuşursam sizin zamanınızı çalmış olurum. Hırsız olmamak için böyle yaptım." demişti.

Netice

Hayatımızı her açıdan kolaylaştıran telefon gibi güzel bir aracı, uygun şekilde, uygun zamanda kullanabilirsek hayat daha yaşanabilir hale gelir. Aksi halde, zaman israfı, ekonomik israf, gönül kırılmaları gibi durumlarda ise telefon, hayatı kolaylaştıran değil zora sokan bir nesne haline gelir. Bu nüanslara ve kültürümüzdeki inceliklere dikkat edilirse, zamandan da ekonomik yönden de insan ilişkileri yönünden de kazançlı çıkarız.

FERDİ VE TOPLUMSAL REFLEKS

İsteksiz olarak, omurilik veya beyin tarafından idare edilen şuursuz harekete refleks denir.

Reflekste üç eleman vardır: 1. Çevresel uyarı 2. Duyu yolları ile omuriliğe veya beyne ulaşma, 3. Motor yollarla bir hareketin meydana gelmesi.

Hastalıklarla bu yollardan biri veya birkaçı hasara uğrarsa, refleks elde edilemez veya aşırı bir refleks elde edilir. Bu şekildeki refleks muayeneleri ile de hastalıklar teşhis edilebilir ve ona göre de derhal tedavilerine başlanır.

Bazı rahatsızlık durumlarında iradi olarak bazı reflekslerin kazanılmaları arzu edilir ki buna "refleksoterapi" denir. Böylece hastanın sıhhate kavuşması sağlanmaya çalışılır. Mesela çok eski uygulamalarda bayılmalarda amonyak koklatılır, havasız kalma hallerinde dil ritmik olarak öne doğru çekilir, böylece refleks oluşturularak hastanın nefes alması sağlanmış olur.

Aynen bunlar gibi sosyal hayatta da hem fert hem de toplum planında refleksler vardır ve olmalıdır da. Bu refleksler, iradi olarak oluşturulur ve fert ve toplumun sağlığı açısından çok faydalıdırlar. Aynen reflekslerde olduğu gibi, uyaranı, merkezi ve motor yolları vardır. Bu reflekslerin, dengeli, düzenli ve belli ölçüler içinde olmaları gerekir, oluşturulmaları gerekir.

Burada da çevresel uyarılar vardır ve bunlar uyaranlar olarak algılanmaktadır. Burada iletilen merkez, bu konularla ilgili fert planında şuurlanma seviyesi ve sivil toplum kuruluşlarının

varlığıdır. Cevaplar ise aktif hareket yani, sözlü, yazılı ve fiili davranışlardır.

Çevresel uyarılar, kişilerle ilgili tutumlardan (diğerlerinin yaptıkları, yazdıkları, konuştukları) kurumlar, kuruluşlar ve devletin idari mekanizmalarından gelebilir. Özellikle burada söz konusu olan, fertlerin aleyhine bu kesimlerden gelen, yanlış tutum, söylem ve davranışlardır. Bunlar algılanır, analiz edilir. Sonra, cevaplar, özelliğine göre ya derhal ya da zamana yayılarak ya ferdi ya da topluca ya da daha özel biçimlerde olabilir.

Mesela basın yoluyla kişi veya kuruluşlar hakkında hakaret, yalan beyan, derhal bir refleksin başlangıcını oluşturan, oluşturması gereken çevresel bir uyarandır. Eğer buna karşı bir refleks geliştirilememişse, bunlar devam eder gider ve toplumda daima kötülerin sözü geçer, onların dedikleri olur. Böyle toplumlarda da ne huzur ne güven vardır ve geri kalmışlığa mahkumdurlar.

Dolayısıyla bu tip bir uyaran karşısında derhal doğru bir refleks geliştirilmeli usûl ve usluba uygun ve asla komplikasyonlara da sebep olmayan karşı cevaplar verilebilmelidir. Böylece bu yanlış davranış içindekiler de kendilerini bundan sonra daha dikkatli olma yönünde frenleyebilsinler.

Aynı şekilde ferdi veya toplumsal iyi bir davranış da yine refleks olarak takdir edilmelidir, alkışlanılmalıdır ki bunlar da devam etsinler ve bunları yapanlar motive olsunlar ve iyi davranışlar ve iyi davranış biçimleri toplumda çoğalmış olsun.

Kişilerin, grupların, devletlerin rahatsız edilmesi de refleks olarak cevap bulmalıdır. Yine bu cevaplar ölçülü, dengeli, amaca ve çözüme yönelik hareketler olmalıdır. Yanlış ve aşırı refleksler, yanlış hareketlere sebep olabilir. Bu da bir fasit dairenin meydana gelmesine yol açar.

Doğru refleksleri yaygınlaştırarak kişi ve toplumları bu konuda duyarlı hale getirmek, bu müspet tepkilerle objektif bir medyanın oluşmasını sağlamak, ayakları yere basan, geniş

düşünebilen doğru ve dürüst entelektüellerin vazifesidir. Böyle bir durum behemeal oluşturulmalıdır ve devam ettirilmelidir. Hatta nesilden nesile miras olarak geçirilmelidir. Her nesil bu prototip misalleri alarak kendi devirlerine uygun doğru refleksler geliştirebilmelidirler ve bunları devam ettirmelidirler.

Toplumun bütün fertleri yanlış bir uyaran karşısında ayrıca buna karşı ikinci bir uyarı beklemeden reaksiyon verir hale gelmelidirler ki buna toplumsal refleks denir. O zaman her önüne gelen istediği gibi davranamaz, kendine bir çeki düzen verir. Böylece gelene ağam gidene paşam demeyen bir toplum oluşmuş olur. Böyle bir toplumda, basın da, idareciler de, toplumun diğer katmanları da bu toplumsal reflekslerden çekinerek doğru davranışlarda bulunmaya alışırlar.

Bu refleksler, asla provakasyonlara yol açmalalıdır. O zaman gerçek amacından sapmış olur.

Doğru refleksli bir yaşam ve neticesinde toplumsal refleksleri kuvvetli bir toplum içinde sağlıklı bir ömür herhalde aklıselim herkesin arzu ettiği bir durumdur.

PROJE

Herhangi bir konudaki planların tümüne ve detaylı şekline proje denilmektedir. Projeler yapılırken önce amaç belirlenir. Sonra bu amaç doğrultusunda hayal ürünleri ortaya çıkar. Hadise netleşmeye doğru giderken bu hayaller taslakları oluşturur. Daha sonra projenin planları yapılır. İşin uzmanları ile görüşülür. Onların fikirleriyle proje nihai şeklini alır. Bundan sonra iş, bu projeyi pratiğe dökmeye kalmıştır. Pratiğe dökülen projeden sonra ürün ortaya çıkar ve başta düşünülmüş olan amaca ulaşılmış olur.

Proje denilince akla, mühendislik konuları gelir. İnşaatlar, yollar, köprüler, makineler vs.

Proje öncesi, esnasında ve sonrasında yapılacak işler bellidir. Bir ekip çalışması yapılır. Kimin neyi nasıl yapacağı bellidir. Sorumlular ve yetkililer bellidir. Böylece proje sonucunda takdir de edilecekse, ceza da verilecekse bunlara verilir. Proje hazırlanırken tabiri caizse uzun bir kuluçka devri geçer. Bu konuda yurt içinde ve dışında kimler bu konuyu nasıl yapmışlar, kimler başarıya ulaşmış, zorluklar nelerdir, finansman durumu nasıl olacaktır, danışmanlar kimler olacaktır gibi konular ciddi bir şekilde gözden geçirilir. Bütün ihtimaller değerlendirilir. A, B, C planları yapılır. Proje yapılıp bitirildikten sonra, yapılması planlanan işle ilgili bir takvim belirlenir. Her safha bu takvime göre takip edilir. Aksayan durumlar, ekiple beraber düzeltilmeye çalışılır. Proje takibi esnasında, projenin gidişi ile ilgili

düzenli olarak raporlar tutulmalıdır. İşlem bitirildikten sonra değerlendirmeler yapılır. Kar zarar durumuna bakılır. Baştan planlanan hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığı değerlendirilir. Bunların sebepleri gözden geçirilir. Buradan daha sonraki projelere dersler çıkarılır.

Aslında hayatta her konu bir projedir. Proje, sadece mühendislik işlerinde kullanılmaz. Sosyal sahalarda da hem de öncelikle bilinmesi ve kullanılması gereken bir durumdur. Aynı şekilde sivil toplum örgütlerince de hem de yaygın ve sık olarak, detaylarına kadar inilerek uygulanmayı gerektiren bir konudur. Burada da bir yürütücü olmalıdır. Yürütücü bir ekiple çalışmalı, yürüttüğü projeyi belirli bir takvim içinde safha safha takip etmeli, planlanan zamanda da bitirmelidir. Ve projelerin takibindeki ciddiyet, projenin kendisi kadar önemlidir. Bazı projeler böyle takip edilmediğinden dolayı başlanılan ne güzel ve faydalı işler, tamamlanamamıştır ve tamamlanamamaktadır. Bu da moral bozukluğuna ve hüsrana yol açmaktadır.

Proje bittikten sonra, aynı ekiple projeyi değerlendirmeli, rasyonel özeleştiriler yapılmalı, bir sonraki projeler için dersler çıkarılmalıdır ve bunlar da kayıt altına alınmalıdır. Böylece daha sonra gelen insanlar bunlardan istifade edebilsinler.

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında görev alan şahıslar, daha önce bir devlet anlayışı, disiplin anlayışı içinde bulunmamışlarsa işi ciddi takip edemeyebilirler. Nüanslara dikkat etmeyebilirler. Protokol hataları yapabilirler. Bunlar kasıtlı kusurlar olmayıp bigisizlikten kaynaklanan kazalardır. Bunların önüne geçebilmek için, her bir sivil toplum müessesesinde mümkün olduğunca bu konuları yaşamış, bilen insanlar olmalıdır. Bu insanların bilgilerine başvurulmalı, tavsiyelerine uyulmalıdır.

İnsanların yararı için çalışmaya gayret eden bu sivil toplum kuruluşları, bu faaliyetlerini yürütürken tamamen şeffaf olmalı ve yaptıkları her şeyin hesabını resmi kurumlara ve isteyenlere

vermelidirler. Bu konularda yanlış anlamalara meydan verilmemelidir ki bu faaliyetler devam edebilsin.

Bir örnek veya vaka takdimi(case study) olarak, mesela bir şehirde fakirlere yardım edilecekse, önce o fakirler titizlikle tesbit edilmeli ve suistimallere meydan verilmemelidir. Sonra, bunlara yardım yapabilecek insanlar bulunmalı, onların yaptıkları yardımlar resmi kayıtlara geçirilmeli, çıkışları da ona göre yapılmalıdır. Bu yardımın nasıl yapılacağı, neticeden ne beklenildiği de bu işi bilen sosyologlarla konuşulmalıdır. Elde edilen neticeler, kişileri rencide etmeden ilgili yerlere duyurulmalı ve neticede daha verimli ve daha büyük projelere başlanılmalıdır. Ülkenin başka yerlerinde, dünyanın başka yerlerinde bu konu ile ilgili daha verimli hangi projeler yapılıyorsa onlar da incelenmelidir. Proje yöneticisi, bu konularda kafa yormalı ve doğru yönlendirmelerde bulunmalıdır.

Aynı şekilde daha başka konularda da benzeri projeler yapılabilir, takip edilebilir ve neticelendirilir.

Ayrıca bu tip çalışmaları yapanları yüreklendirmek ve özendirmek için, bunlara ödül törenleri düzenlemek şeklinde projeler de yapılabilir.

Sonuç olarak, insanın sabah evinden çıkmadan o günün programını bir kâğıda yazarak yapması o günle ilgili bir proje olduğu gibi, insanın haftalık, aylık, yıllık şahsi projeleri de olmalıdır. Bunları gerçekleştirmek için planlar yapıp takip etmesi yanında, ekip çalışması içinde bir projede yer alarak sorumluluklarının bilincinde olması, kendisine düşen görevi yerine getirmediğinde o projenin akim kalacağını da bilmelidir. Küçükten büyüğe her işin bir proje halinde ele alınıp takip edilmesi ve neticelendirilmesi şeklindeki bir yaklaşım günümüz dünyasının içinde bulunduğu şartların gereğidir.

FATURA

Askerî disiplinle çalışıldığı sırada, kimin, neyi, nasıl ve ne zaman yapacağının kuralları açık bir şekilde belirtildiği gibi herkesin yetki ve sorumlulukları, ast-üst ilişkileri de aynı şekilde belirtilerek nizam dâhilinde işler yürür. Bir yerde bir eksiklik veya kaçak olduğunda o işin sorumlusu derhal bulunur. Zira herkese bir mukavele imzalatılmıştır. Bu mukavelede herkesin sınırları kesin hatlarıyla birbirinden ayrılmıştır. Bundan dolayı da, ciddi bir takip de yapıldığından, herkes, yetki ve sorumluluklarını azami ölçüde yerine getirmeye çaba sarfeder. Aksi halde, müeyyideler kaçınılmazdır.

Askerlikteki bu anlayışın, gerek bu dünyaya bakan gerekse öbür âlemde hesap verilmesi yönüyle meydana gelen ve yapılan işe göre müsbet ve menfi neticeleri vardır. Herbir insanın gerek fert olarak gerekse toplum içinde, kendisini Yaratanın ölçüleri açısından neleri yapması ve neleri yapmaması en ince teferruatına kadar, hem kutsal kitabımızda, hem de insan nevinin en mükemmel örneği olan Peygamber Efendimiz (s.a.s.) tarafından bizlere bildirilmiştir.Nitekim, Allah (c.c.), Kuran-ı Kerim'de: "*... Hiçbir kimse başkasının günah yükünü çekemez. İnsan emek ve gayretinin neticesinden başka şey elde edemez. Bu gayretinin semeresi de ileride ortaya çıkacaktır. Emeğinin karşılığı kendisine tam tamına ödenecektir...*"(Necm Suresi, 53/36-44) Ayrıca yine Kuran-ı Kerim'de: "*Zerre ağırlığınca hayır yapan onu bulur, zerre ağırlığınca şer yapan da onu bulur.*" (Zilzal Suresi, 99/7-8).

Hal böyle olunca, insanoğlunun içinde yaşadığı en küçük birim olan aileden, okuduğu okula, oturduğu yerdeki komşularına, çalıştığı işyerine, içinde bulunduğu topluma ve üzerinde yaşadığı gezegen olan dünya içinde bulunan herşeye karşı ilişkileri, sorumlulukları ve yetkileri vardır. Adeta bir içtimai mukavele ile buralardaki ölçüler ve sınırlar belirlenmiştir.

Gerek, bizi yarattığı için, bizi bizden daha iyi bilerek neyi yapıp neyi yapmamamızı bize bildiren Yüce Yaratıcı'nın buyruklarına, gerekse içtimai mukavele ile oluşmuş kural ve kaidelere uyulması gerekir. Bunları ne kadar yerine getirirsek, o zaman insanın daima ve her zaman elde etmeyi umması gereken, dareyn, yani hem bu dünyada hem de öbür âlemde mutluluğu yakalama hedefi gerçekleşmiş olur.

Özellikle günümüzdeki genel anlamdaki globalleşmenin etkisiyle artık fertler tek başlarına bir köşede hayat sürdürememektedirler ve mutlaka, değil kendi toplumu hatta üzerinde yaşadığımız gezegende bulunan diğer toplumların da etkisi altında kalmaktadırlar. Yani, artık bir ferdin mutluluğu veya üzüntüsü sadece kendisini değil, ama yakın veya uzak, direk veya dolaylı herkesi ilgilendirmektedir.

İşe neresinden bakarsak bakalım, herşeyin ortasında ferdin yani tek olarak fert gerçeğinin önemini görüyoruz. Zaten, herbir ferdin tek başına bir cihan olduğunun da altı herhalde bu nedenle çizilmiştir. "*Ey insan! Sen kendini küçük bir cisim sanırsın ama bütün âlem sende dürülmüştür.*" (Hz. Ali) (Safahat, Birinci kitap, insan şiiri). O zaman işe herhalde, yeniden ferdi ele almakla başlamak ve asla onu ihmal etmemek, kendi başına bırakmamak iktiza etmektedir. Bu durum, Yüce Yaratıcının kuralları içinde de içtimai mukavelelerde de, ferdi öncelikle kendine, hemen sonra da etrafına zararlı değil faydalı kılma açısından son derece önem arzetmektedir.

Eğer bu şekilde davranılmayacak olursa, o fertten sorumlu

veya onunla ilgili olanlar, doğacak zararlardan dolayı bir bedel ödeme zorundadırlar. Bu bedelin faturası mutlaka ve mutlaka bu ilgililere kesilmelidir. Bu takip yapılmaz ve ardı aranmazsa, yukarıda belirtilen kurallara uyulmuyor demektir. O zaman bu ilgililer sorumluluklarını yerine getirmedikleri ve fatura da ödemedikleri için, üstlerine aldıkları her iş yapılmamış olacaktır. Problemli fertler de problemleri çözülmediği için, kanserin metastas yapması ve bilgisayarın virüslenmesi gibi, zararlarını toplumun her katmanına derecesine göre yaymış olacaklardır. Bunların faturaları da ilgilileri tarafından ödenmediği için, bu fatura yerine göre ve de katlanarak, aile, çalışılan müessese, toplum ve hatta bütün bir insanlık tarafından ödenmeye mahkûm edilecektir. Bu da sırasıyla sayılan bu halkaların yaralanmasına, harabolmasına hatta yok olmasına sebebiyet verebilecektir.

Neticede de bu dünyada iyi niyetli ve güzel plan ve çalışmalarla bir yere gelmiş gayretler, bu işlerde çalışan dünya kadar iyi niyetli ve bu uğurda ter dökmüş insanların moral ve motivasyonlarını bozacak ve bir daha bu noktaların yakalanması seneler, belki asırlar alacaktır. Böyle bir sonucun öbür dünyadaki izdüşümüne gelince, en hassas terazilerle ölçümlerin yapıldığı o günde, durum ciddiyetiyle bakın nasıl değerlendirilmektedir: Ebû Hureyre (r.a.)'dan Resûlullah (s.a.s) şöyle buyurmuştur. "*Kıyamet gününde -boynuzsuz koyunun boynuzlu koyundan hakkını almasına varıncaya kadar- bütün hakları hak sahiplerine eda edeceksiniz.*" (Müslim, Birr, 60)

O gün, herhalde bu dünyada ter döküp iyi niyetlerle durmadan koşan insanlar, sorumluluklarının gereğini yerine getirmeyen bu insanlardan haklarını sonuna kadar bu şekilde alacaklardır. Hele bir de bu iş, değil bir toplumu, bütün bir insanlığı ilgilendiriyorsa, orada bunun hesabını vermek nasıl olur tahmin etmek, hayal etmek oldukça zor olsa gerektir.

Toplumda, yaş, cins, makam mevki, mal mülk vs yönlerinden asla ayırım yapmadan her ferde gerekli önemin gösterilmesi çok önemli bir esas olmalıdır. İnsan olmanın gereği de budur, kurallar da bunu gerektirmektedir. Toplum eğer bir zincire benzetilecek olursa bu zinciri oluşturan halkaların büyüklükleri, renkleri, şekilleri görünüşte belki bir şey ifade eder ama aslolan ve asla unutulmaması gereken bu halkaların herbirisinin çok sağlam olmasıdır.

Aksi halde halkalardan birindeki bir zayıflık onun kopmasına ve tüm bir zincirin fonksiyonsuz kalmasına, dolayısıyla toplumun hasara uğramasına sebeb olur. Hele bu zincir çok önemli yerlerde kullanılacak ve elde edilmesi ve bu hale getirilmesi de çok zor oldu ise o zaman bu durum daha da ayrı bir önem arzeder. Herbir halka da fertlerden meydana geldiğine göre, her seviyedeki fertleri ihmal, istenilmeyen neticeler doğuracaktır.

Zayıf ve yaralı fertlere destek ve yardımcı olarak, onların halkasının sağlam olmasına çalışmak, bunları gözardı etmemek, insanın en az kendi sağlam halkasındaki fonsiyonu kadar önemlidir. *"Evet, bir kere daha hatırlatmalıyım ki, toplumu kurtarma hedefine göre plânlanamamış ferdî kurtarma projeleri neticesiz ve akîm kalacağı gibi fertlerin irade, şuur ve gönüllerinde öldürdüğümüz değerleri toplumda var etmemiz de mümkün olmayacaktır. Evet, kurtarıcılık hedeflenmeden kurtulma plân ve projeleri birer kuruntu, ferdî dirilişi baltalayarak milletçe bir yere varılabileceği zannı da bir avuntudur."* (Işığın Göründüğü Ufuk, Fethullah Gülen, Nil Yayınları, s. 191, 194)

Pek tabii bu arada toplumdaki fertler aziz tutulurken, toplum için yapılması gereken işler de ihmal edilmemeli ve aziz tutmaya kurban verilmemelidir ki normal çark dönsün. İşte burada, uygulayıcılara, ikisi arasındaki dengeyi de muhafaza etmek düşmektedir. Bu dengeyi tutturmak da her zaman hayati önemi haizdir.

Toplumun herhangibir yerinde bir arıza varsa, bu asla hafife alınmamalıdır. Aynen bir doktor dikkati altında, derhal hastalığın sebepleri araştırılarak gerekli tüm inceleme ve araştırmalardan sonra mümkün olduğunca doğru teşhis konmalı ve acilen teavi edilmelidir. Tedaviden sonraki nekahet devreleri de takip edilmeli ve düzenli kontrollerle hasta gözden ırak tutulmamalıdır. Mutlaka sorumlu bir hekim olmalı, o gerekirse başkaları ile konsültasyon yapmalıdır. Hatta sık sık toplum içinde sağlık taramaları yapılarak bu arızalar tesbit edilmelidir.

Toplum için çok güzel işler yapılması yönünde gayret gösterenler, başkalarını motive edenler, bu gayretlerinin bir kısmını da bu işleri bozabilecek başka menfi gayretlerin oluşmaması ve eğer varsa onların giderilmesine harcamak konumunda olduklarını mutlaka ama mutlaka bilmek zorundadırlar.

Burada da aslolan hıfzıssıha kaideleri ile fertlerin hasta olmamasına azami gayret göstermektir.

Toplumdaki hastalıklar tedavi edilirken, mutlaka ve mutlaka ondan sorumlu bir doktor görevlendirilmelidir ve doktordan her sabah vizitlerinde olduğu gibi düzenli raporlar alma şeklindeki takip asla ihmal edilmemelidir. Burada ihmali olanlar, çok çok geçerli mazeretler dışında, nezaket ölçüleri içinde mutlaka ve mutlaka uyarılarak faturaları ödettirilmelidir. Bu tip davranışları alışkanlık haline getirilenler de ayrıca takibe alınıp rehabilitasyona tabi tutulmalıdırlar. Zira toplum hayatı her geçen gün, globalleşmenin de menfi etkileriyle daha duyarlı ve hastalıklara açık bir hale gelmektedir.

Toplumdaki arızalar tedavi edilirken bir cerrah titizliği elden bırakılmamalıdır. Cerrah, ameliyat esnasında kanayan bir atar damar varsa herşeyi bırakır önce onu durdurmaya çalışır. Aynen bunun gibi, toplumda çok ciddi boyuta ulaşabilecek arızalar söz konusu ise, önce bunları ele alıp sorumlularını tesbit

etme işleri bitmeden asla öbür işlere geçmemek gerekir. Her seansta bir öncekilerin kontrolü ve sağlaması yapılmadan da yeni işleri ele almamak bir esas olmalıdır.

Özetlenecek olursa;

1- Hıfzıssıha kaidelerine harfiyyen riayet edilmelidir. Bu hususta devamlı check-up'lar yapılmalıdır. Toplumda hiçbir fert asla ve hiçbir durumda ihmal edilmemeli ve küçük görülmemelidir.

2- Her bir hastalık küçük görülmeksizin teşhis edilmeye çalışılmalıdır.

3- Her bir rahatsızlığın mutlaka sorumlusu belirlenmelidir ve artık o sorumlu bu işi neredeyse hayatı boyunca takip etmelidir. Tabir caizse doktorlar bu hastalarını radarlarının görüş sahalarından asla dışarda tutmamalıdırlar. Bu hususta kendisine diğer konsültanlar yardımcı olmalıdırlar. Bu hususlar, takip, kontrol ve unutmama açısından belirlenmiş ve kendilerinin de bu yönden takip edildiği ilgililerce kayıt altına alınmalıdır.

4- Hastalıktan sorumlu doktorların bizzat kendileri de mutlaka düzenli takip ve kontrol edilmelidirler.

5- Sorumluluk alanlarda sorumluluk alanlarıyla ilgili mükâfat ve mücazat sistemi çalıştırılmalıdır.

6- Doktorlara bakabileceği kadar hasta vermek gerekir.

7- Acil ve kanayan kısımlar daima gündemde olmalıdır ve bunlar görüşülmeden başka konulara geçilmemelidir.

8- Bu hususlar, toplum açısından mümkünse yeniden masaya yatırılarak ve önceki tecrübelerden de istifade edilerek ve hissi olmadan akli olarak mevcut ve üzeri küllenmiş gibi görünen ama her an tutuşmaya hazır meselelerin çözümü yönünde gayret gösterilmelidir.

9- Hiçbir muhatap asla hafife alınmamalıdır.

10- Görüşmelerde uzlaşma ve gönül huzuru esas alınmalıdır.

11- Toplum içinde yaşayan herkes, görmüş ve tesbit etmiş olduğu herbir aksaklığı, yeni yaralar açılmasına sebeb olmadan, nezaket ölçüleri içinde mutlaka ilgilisine veya ilgililere duyurmalı, düzelip düzelmediğini de aynı hassasiyetler içinde takip etmelidir. Yoksa aksaklık büyüdükçe faturası da büyür ve kendisi de dolaylı olarak bundan etkilenir.

12- Bu hususların düzeltilmesiyle ilgili olarak, ama mutlaka nezaket kuralları içindeki alternatif çözümlü özeleştirilere herkesin kendisini hazırlaması ve açık olması büyük önem arzetmektedir.

13- Toplumun sağlığı açısından fertler aziz tutulurken, yine toplum için yapılması gereken işler buna kurban edilmemelidir ve aradaki denge ilgililerce muhafaza edilmelidir.

Bu esaslara dikkat edilecek olursa, hem toplum, hem de insanlık daha mutlu, sağlıklı ve huzurlu günlere ümitle bakabilir.

ÖNCE İNSAN OLMAK

Üzerinde yaşadığımız dünyada her canlı türünün kendisine has özellikleri mevcuttur. Bu özellikler birbirlerinden çok farklıdır. Gözlemciler ve bu işin uzmanları tarafından belgesellerle bize anlatıldığında dikkatimizi çekerler ve hayranlıkla bunları izler ve seyrederiz. Kendi aralarındaki iş bölümleri, birbirlerine saygıları diğer canlılarla aralarındaki ilişkiler insanoğlunun hep merak ettiği konular olmuştur.

Arıların kilometrelerce uzaklardan bal toplamaları, diğer arılarla hareketleriyle yön tarifleri, kovandaki iş bölümleri karıncaların iş bölümleri, göçmen kuşların havadaki uçuş nizamları hep mükemmellik örnekleriyle doludur.

İnsanoğluna gelince durum tamamen farklı bir tablo arz etmektedir. Her tür hareketimde kendisine iradi bir serbestiyet verildiğinden insanlar arasında her çeşit davranma şekilleri görülebilmektedir.

Bu davranma biçimlerinin birbirlerini rahatsız etmeyecek şekilde olması açısından insanoğlunun varolduğu günden itibaren gerek ilahi (peygamberler ve kutsal kitaplar) gerekse kendi aralarında konsensuslar (kanunlar, düzenlemeler) oluşturularak bir toplum düzeni temin edilmesi hedeflenmiştir.

Bunların büyük ölçüde uygulanabildiği toplumlarda huzur ve güven hâkim olmuştur. Uygulanamayanlarda ise, huzursuzluk, kargaşa ve terör meydana gelmiştir.

Tek insandan itibaren toplumu meydana getiren fertler, toplumun farklı katmanlarında yer almaya başlamışlar. Genel toplum düzeninin prensipleri yanında bu her bir katmanın da kendine has kuralları oluşmuştur. Tüm bu prensip ve kurallar, hep huzurlu ve adil bir toplumun inşası için olmuştur.

Bu süreçte içimde bulunduğumuz zaman dilimine gelindiğinde, bir yandan teknik ve teknoloji, diğer yandan ulaşım vasıtalarının gelişmesiyle coğrafi ve kültürel uzaklıklar birbirleriyle komşu olmuş içi çelik yaşamaya başlamışlardır. Artık her an, her yerde, farklı kültür, ırk ve milletten problemlere müşterek çözümler, üretmek durumundadırlar.

İşte gelinen bu noktada, hemen her çeşit sosyolojik görüşün hem fikir olduğu bir deyim ön plana çıkmıştır: "İnsan olma ortak paydası" Aslında bu durum yeni bir tespit, gözlem ve değerlendirme değildir. Gerek semavi dinler, gerek her devrim filozof ve sosyologları, bu ortak paydanın müzesinde ısrarla durmuşlardır. Geçmişten örneklerle, yaşadıkları iyi ve kötü hatıralarla hep bu konuya parmak basmışlardır: önce insan olarak.

Kendi konumu pozisyonu ne olursa olsun onun da bir insan olduğunu bilmek, hatırlamak ona göre davranmak, geçmişte olduğu gibi günümüzde de çok büyük bir önem arz etmektedir.

Mevlana, bu konuda daha da ileri giderek, bu konuyu sadece insanların kendi aralarındaki münasebetlerle daraltmayıp tüm kâinatı içime alan bir çember halinde genişletmiştir. "Yaratılanı hoş gör yaratandan ötürü: Tabii böyle bir ufka sahip olununca hadiseler daha geniş bir açıyla değerlendirilir. O zaman neticeler de daha değerli olur.

İnancımızın temel direklerinden biri olan kader, bazılarının yoluna su serper ve onları bir yerlere getirir. Bazılarını da apayrı yerlere götürür. Bir bakıma, bu durum geçici ve sınırlı bir dünya hayatı için tiyatrodaki roller gibidir. Herkes rolünü iyi oynamak

konumundadır ve zorundadır. Çünkü senarist veya yönetmen herkese bir rol biçmiş. Kimsenin kendi rolünü en önemli görme lüksü yoktur. Her rol önemlidir.

Durum böyle olunca, kim olursa olsun, her insan, her an bu bilinç içinde önce insan olmanın gereklerini yerine getirmeye çalışacaktır, çalışmak zorundadır. Başkalarının, ötekilerin, muhatapların bu prensipleri çiğnemesi, asla ona da çiğneme hakkı vermez. O, daima yerini muhafaza etme durumundadır. Başkaları onu kandırabilir, suistimal edebilir. O da bunlara misil olarak onları kandırma ve suistimal etme durumuna girmeyecektir. Pek tabii kendisi de bu durumlara düşmemek için gerekli tedbirleri alacaktır, uyanık olacaktır.

Oturup kalkması konuşması, başkalarıyla muameleleri hep bu "önce insan olma" çizgisi içinde olanlara yine kültürümüzde "hâzâ beyefendi", "gerçek bir İstanbul beyefendisi" gibi tanımlamalar da getirilmiştir.

Bizim kendi kültürümüzde belli zaman dilimlerinde ortam, o kadar verimli olmuş ki, toplumun bütün katmanlarında, değil bunların bazı örneklerini görmek neredeyse tüm katmanlar bu güzel davranışlar "önce insan olmayı", yaşam biçimi haline getirmişlerdir. Biz, şimdilerde bunları birer efsane gibi, menkıbe gibi dinleyip, birbirimize güzel örnekler olarak anlatıyoruz.

Sultanların tebdil-i kıyafetle halkın içine karışmalar, fakirlere yemek vermenin onların onurlarını rencide etmemek için alacakaranlıkta ve kapalı kapılarla erlerine götürülüp yapılması, "Gururlanma padişahım, senden büyük Allah var" şeklinde halkın padişahı Cuma namazı çıkışında selamlaması, peygamber efendimizin (SAV), Müslüman olmayan birinin cenazesi geçerken ayağa kalktığında yanındakilerin "bu Müslüman değil" demelerine karşın "ama bir insan" şeklinde buyurmaları okyanustan bazı küçük damlalar gibi misallerdir.

Maalesef günümüzde gerek yanlış bir eğitimden gerekse yanlış telakkilerden kaynaklanan devamlı bir ikilem içinde bulunuyoruz. Yani, doğru teşhis etmeye başladığımıza göre, bunların tedavileri de orijinalin günümüz versiyonu ile yapılmaya başlanmıştır ve devamının da geleceğine inanıyoruz. Fizikteki enerji kanunu da bunu bize söylemektedir. E=mc2 (Enerji= kütle x hızın karesi). Yani önce insanlık, sonra yoğun gayret, ama hızlı hareket ederek…

Kolay değil her neticenin bir faturası vardır. "Önce insan olma" neticesinin faturası da herhalde ucuz bir fatura olmamalıdır.

Değmez mi?

YEDEK OYUNCU

Futbol 11 kişi oynanır. Formalardaki numaralar 1'den 11'e kadardır. 11'de sonraki numaralar yedek oyunculara verilir. Yedek oyuncular antrenör tarafından ihtiyaca göre oyuna alınırlar.

Genel anlamda, insanların hayrı için yapılan işlerle ilgili sivil toplum kuruluşları, müesseseler de bu futbol takımına bezerler, onların da antrenörleri vardır, oyuncuları vardır, belli kaideleri vardır.

Pek tabii olarak futbol örneği bu müesseselerin çalışmalarıyla ilgili olarak birebir örtüşmez. Genelde benzer tarafları olsa da özelde çok farklı tarafları vardır.

Futbolda asil oyuncu yedek oyuncu durumu antrenör tarafından belirlenir. Diğer işlerde ise, her ne kadar idareci belli işleri idare etse de, oyuncuların hepsinden sahada olması arzu edilir ve hepsi de asli oyunculardır. Bunların kendiliklerinden hareketli olmaları arzu edilir. Kendilerini yedeğe çekmemeleri istenir. Zira bu arzunun kaidesi de budur. Çünkü sahada herkese ihtiyaç vardır.

İdarecinin belki de buradaki en önemli görevi, oyuncuların hepsini sahaya davet etme yanında onları en verimli bir şekilde istihdam etmedir. Hatta değil sahadakileri devamlı canlı tutmak için motive etme, fakat aynı zamanda sahaya daha çok oyuncu girmesini sağlamak da onun onun ve onun pozisyonundakilerin görevlerindendir.

Buradaki oyuncular da artık hep kendilerine vazife verilmesi

için teklif beklemeden, belli oranda vazifelerini yapmak için daima sahada olmaya gayret etmektedirler.

Bu oyuncular, aslında bu yönde şuurlanmalıdırlar da.

Böyle bir oyun, tarif gereği yeni bir durum değildir. İnsanoğlu varolduğu günden beri hep olmuştur, olmaktadır ve olacaktır da.

Bu oyuncular, bu geçici dünyada belki değil gerçekten oyunlarının karşılığını alamayacaklardır. Alacakları yer ayrıdır. Onlar da zaten bunu burada beklenmemektedir, beklenmemelidir. Diğer yandan da bunların karşılığı olan gerçek fiyatlar da burada belirlenemez.

Bu işin, adına her ne kadar burada, bazı yönleriyle futbola benzetmemizden dolayı oyun dense de, bu iş bir oyun değildir. Çok ciddi bir iştir. İnsanın yapabileceği ve yapması gereken en önemli bir iştir. Bu iş ciddiyet ister. Metodlu çalışma ister. Eleştirel aklı kullanmayı gerektirir, iş ahlakı içinde olmayı gerektirir.

Çünkü insan olmanın gereği de budur. Kendisini unutup başkaları için yaşayabilme, yaşatma zevkinden yaşamayı unutma, hep güzelliklere endeksli olabilme. Ne güzel bir iş, ne güzel bir oyun.

Bu günün anlayışı bugün bunun tersini de telkin etse, bu yolu tutup gidenlerin gelecekte takdir edilecekleri gibi, kimbilir, ötelerde de nelerle mükafatlandırılacaklardır.

Netice olarak bir an önce yedek oyunculuktan asli oyunculuğa geçmek ve orada yapılması gereken işleri en verimli bir şekilde yapmaya gayret etmek aynı zamanda da bir insanlık borcudur.

İNDEKS